

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΠΜΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΑΣ

Δύο μεγάλες στιγμές του αλβανικού έθνους και η αποτύπωση τους στον ελληνικό τύπο της εποχής, η «αλβανική εθνική αφύπνιση» του 1878 και η δημιουργία του πρώτου ανεξάρτητου Αλβανικού κράτους το 1912.

ΝΤΕΤΙΟΝ ΓΚΟΤΣΑΪ (DETJON GJOCAJ)

A.M. : 1115ΜΟ45

Επιβλέπων Καθηγητής : δρ. Λάμπρος Μπαλτσιώτης
(εντεταλμένος διδασκαλίας)

ΑΘΗΝΑ 2018

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Αντί Προλόγου	5
Εισαγωγή.....	6-8
Αναγκαίες αποσαφηνίσεις.....	9
<u>A. ΜΕΡΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ : Η «εθνική αφύπνιση των Αλβανών» στον ελληνικό τύπο (1878)</u>	
1. Τα Νέα δεδομένα μετά το Συνέδριο του Βερολίνου	
1.1 Από τον Ρωσοτουρκικό πόλεμο στη τομή του Συνεδρίου του Βερολίνου.....	11-14
1.2 Οι Αλβανοί.....	15-17
1.3 Η Ελλάδα, οι Αλβανοί και το ζήτημα της Ηπείρου.....	17-19
2. Η οπτική του τύπου	
2.1 Το ζήτημα της Ηπείρου και οι αλβανικές βλέψεις στη περιοχή μέσα από τον τύπο.....	20-24
2.2 Οι εσωτερικές αντιθέσεις των Αλβανών και η σημασία της θρησκείας.....	25-27
2.3 Οι Σλάβοι ως κοινός εχθρός Ελλήνων και Αλβανών.....	27-28
2.4 Η Λίγκα της Πρισρένι και η υποτίμηση του αλβανικού εγχειρήματος από τον ελληνικό τύπο.....	29-30
2.5 Η Φωνή της Αλβανίας, μια εναλλακτική προσέγγιση.....	31-35
Συμπεράσματα	36-37
<u>B. ΜΕΡΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ : Η εθνική ανεξαρτησία της Αλβανίας στον ελληνικό τύπο (1912)</u>	
3. Από το κίνημα των Νεότουρκων στην αλβανική ανεξαρτησία	
3.1 Νεότουρκοι και Αλβανοί.....	39-41
3.2 Η ανακήρυξη της Ανεξαρτησίας.....	42-45
3.3 Η ελληνοαλβανική συνεννόηση.....	46-47
3.4 Η πράξη της Ανεξαρτησίας και η Ελλάδα.....	47-48

3.5 Έλληνες και Αλβανοί στη συνδιάσκεψη των Πρέσβων.....	48-49
4. Η οπτική του τύπου	
4.1 Ο σλαβικός κίνδυνος και η προσέγγιση Ελλήνων και Αλβανών στη βάση της κοινής καταγωγής.....	50-52
4.2 Οι εσωτερικές αντιθέσεις των Αλβανών ως ένα από τα βασικά εμπόδια για τις αξιώσεις τους.....	52-53
4.3 Οι αλβανικές διεκδικήσεις στην Ήπειρο και τα εξωτερικά συμφέροντα στην ευρύτερη περιοχή.....	53-56
4.4 Η ανακήρυξη της αλβανικής ανεξαρτησίας μέσα από τον ελληνικό τύπο της εποχής.....	57-59
Συμπεράσματα.....	60
Επίλογος.....	61
Πρωτογενείς Πηγές.....	62
Δευτερογενής βιβλιογραφία.....	63– 66

*Στους γονείς μου Shkelzen και
Margarita Gjocaj στους οποίους
οφείλω πάρα πολλά.*

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Ο εθνικισμός είναι μια από τις βασικές ιδεολογίες της Νεωτερικότητας και αποτελεί έναν από τους βασικούς πυλώνες της εποχής των ιδεολογιών. Όπως αναφέρει ο Έρικ Χομπσμπάουμ «οι δύο τελευταίοι αιώνες της ανθρώπινης ιστορίας στον πλανήτη Γη είναι ακατάληπτοι δίχως την εννόηση του όρου έθνος και της ορολογίας που τον συνοδεύει¹».

Θα μπορούσε να ειπωθεί ότι αποτελεί μια από τις πιο ανθεκτικές ιδεολογίες στο πέρασμα του χρόνου, καθώς σε σύγκριση με άλλες ιδεολογίες της Νεωτερικότητας, όπως ο φιλελευθερισμός ή ο σοσιαλισμός, έχει υποστεί τη λιγότερη φθορά. Φυσικά, ο εθνικισμός έχει προσαρμοστεί στα επιμέρους χαρακτηριστικά της εκάστοτε περίπτωσης. Για παράδειγμα, διαφορετικά χαρακτηριστικά έχει ο εθνικισμός της Γαλλικής επανάστασης από τον εθνικισμό της Γερμανίας στα τέλη του 19ου αιώνα².

Στον αλβανικό εθνικισμό, εν προκειμένω, συναντάμε στοιχεία τα οποία τον καθιστούν διαφορετικό τύπο εθνικισμού από τις περιπτώσεις, που συναντάμε σε άλλα έθνη της Βαλκανικής Χερσονήσου. Οι κοινωνικές και αντίστοιχες οικονομικές σχέσεις στο εσωτερικό της Αλβανίας, συνέβαλαν καθοριστικά στη καθυστερημένη ανάπτυξη ενός αυτόνομου εθνικού κινήματος. Η υπεροχή του ισλάμ και η ιδιαίτερη σχέση των μουσουλμάνων Αλβανών με την Οθωμανική διοίκηση επέδρασαν σημαντικά προς αυτή τη κατεύθυνση. Ο αλβανικός εθνικισμός αναπτύχθηκε τελευταίος στη περιοχή και η ένταση των εσωτερικών αντιθέσεων αποτυπώνεται και στη παρούσα εργασία, όπως θα δούμε παρακάτω.

1 Νίκος Δεμερτζής, *Ο λόγος του εθνικισμού, αμφίσημο σημασιολογικό πεδίο και σύγχρονες τάσεις*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 1996, σελ. 61

2 ό.π., σελ. 60 – 63

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο σκοπός της ανά χειράς μελέτης, έγκειται στο να εντοπίσει, πως ο ελληνικός τύπος του 19ου και 20ου αιώνα αντιμετώπισε τις δύο μεγαλύτερες στιγμές στην ιστορία της Αλβανίας. Σε πρώτη φάση την «αφύπνιση» του Αλβανικού εθνικισμού, την περίοδο της Λίγκας της Πρισρένη, και ύστερα την ανακήρυξη της Αλβανικής ανεξαρτησίας από τους Αλβανούς το 1912.

Το πρώτο μέρος της μελέτης αναφέρεται στην περίοδο που για πολλούς θεωρείται ως αφετηρία της ανάδυσης της αλβανικής εθνικής ολοκλήρωσης η οποία εντάσσεται στο Ανατολικό ζήτημα και απασχολεί για μια σειρά από λόγους που θα αναδειχθούν στη συνέχεια την Ελλάδα.

Για την μελέτη του πρώτου μέρους της εργασίας, επιλέξαμε την καθημερινή πολιτική εφημερίδα *Ώρα* από τον Ιούνιο του 1878 έως τον Απρίλιο του 1879, (που ήταν όργανο του «πέμπτου κόμματος» του Χ. Τρικούπη³), διότι συναντάμε αρκετές αναφορές στα φύλλα της εφημερίδας σχετικά με τους Αλβανούς και τις σχέσεις αυτών με την Ελλάδα. Την καθημερινή εφημερίδα *Εθνικό Πνεύμα* από τον Ιανουάριο του 1878 έως τον Απρίλιο του 1879, που ήταν κομματικό όργανο του Αλεξάνδρου Κουμουνδούρου⁴ και την καθημερινή εφημερίδα *Παλιγγενεσία* από τον Ιανουάριο του 1877 έως τον Δεκέμβριο του 1877, καθώς και από τον Ιανουάριο έως τον Απρίλιο του 1879. Η επιλογή της χρονικής περιόδου καθορίστηκε από το γεγονός ότι το έτος 1878 δεν βρέθηκε το υλικό της εφημερίδας. Το πρώτο φύλλο της *Παλιγγενεσία* κυκλοφόρησε στις 20 Οκτωβρίου 1862, λίγες μέρες μετά την κατάργηση της μοναρχίας του Όθωνα. Ιδρυτής και διευθυντής της ήταν ο Ιωάννης Αγγελόπουλος και μετά τον θάνατο του ανέλαβε ο γιος του Κωνσταντίνος Αγγελόπουλος. Η *Παλιγγενεσία* υπήρξε μια μετριοπαθής εφημερίδα που διατηρούσε τον ψύχραιμο και αντικειμενικό της χαρακτήρα μεταξύ κυβέρνησης και αντιπολίτευσης⁵. Θεωρούμε πως αυτές οι επιλογές αντικατοπτρίζουν επαρκώς την κυρίαρχη εικόνα του ελληνικού τύπου για το ζήτημα που μελετάται στη παρούσα εργασία.

Τέλος, χρησιμοποιήθηκε και η εφημερίδα η *Η Φωνή της Αλβανίας* την περίοδο που κυκλοφόρησε Σεπτέμβριος – Δεκέμβριος 1879, ελληνόφωνη-αλβανική εφημερίδα που είχε ως σκοπό την πνευματική ανάταση των Αλβανών. Εκδότης της εφημερίδας ήταν ο Α. Κουλουριώτης,

3 Νάση Μπάλτα και Δέσποινα Παπαδημητρίου, *Σημειώσεις για την ιστορία του τύπου*, Αθηνά, Οδυσσέας, 1993, σελ.74

4 ό.π., σελ. 73

5 Κώστας Μαγερ, *Ιστορία του Ελληνικού τύπου τομ. Α 1790 – 1900*, εκδ. Α. Δημόπουλος, Αθηνά 1957, σελ ' 95

που συνέβαλε στην προσπάθεια ανάπτυξης αλβανικού εθνικού κινήματος και ήταν ένας από τους βασικούς ιδρυτές του συλλόγου «Οι Αλβανοί Αδελφοί», τον Ιούνιο του 1883 στην Αθήνα, με σκοπό να προπαγανδίσει την αλβανική εθνική ιδέα⁶. Σαφώς η συγκεκριμένη εφημερίδα δεν αντικατοπτρίζει την σφαιρική εικόνα της ελληνικής κοινωνίας για τους Αλβανούς, θεωρούμε όμως πως έχει μία αξία να δούμε το πως αγωνίζεται μια συγκεκριμένη ελίτ στην Ελλάδα για την προώθηση των ιδανικών της αλβανικής προσπάθειας.

Στο δεύτερο μέρος επιχειρείται μια προσπάθεια αναπαράστασης της κυρίαρχης οπτικής του ελληνικού τύπου για την σημαντικότερη στιγμή του Αλβανικού έθνους, την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας στις 28 Νοεμβρίου 1912.

Για το δεύτερο μέρος της παρούσας εργασίας, χρησιμοποιήθηκαν ως πρωτογενείς πηγές, τέσσερις εφημερίδες του ελληνικού τύπου του έτους 1912. Οι εφημερίδες αυτές είναι, η *Ακρόπολη*, η *Καιροί*, η *Εμπρός* και η *Σκριπ*.

Η *Ακρόπολη* χρησιμοποιήθηκε την περίοδο Ιανουάριος – Δεκέμβριος 1912, άρχισε να εκδίδεται στην Αθήνα από το 1883 μέχρι το 1920, όπου και διέκοψε την κυκλοφορία της, την οποία όμως συνέχισε από το 1929 μέχρι το 1944. Ένα χρόνο μετά, επαναλειτούργησε μέχρι το 1989 και από το 1998 εκδίδεται κανονικά. Σε πρώτη φάση, η εφημερίδα δεν ταυτίζεται σταθερά με κάποιο πολιτικό κόμμα. Σε γενικές γραμμές αντιμετώπιζε θετικά τον Ελ. Βενιζέλο, παρόλο που του ασκούσε κριτική για τον χειρισμό του ως προς τα εθνικά συμφέροντα⁷.

Η ημερησία πολιτική εφημερίδα *Καιροί* χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα εργασία την περίοδο Μάιος – Δεκέμβριος 1912, άρχισε να εκδίδεται στην Αθήνα από το 1872 μέχρι το 1923. Ιδρυτής και εκδότης, ήταν ο Πέτρος Κανελλίδης μέχρι το θάνατο του το 1911. Από τότε, την έκδοση ανέλαβε η κόρη του Νέλλη Κανελλίδου μέχρι το 1923.

Στους *Καιρούς* φιλοξενήθηκαν ανυπόγραφα τα ιστορικά άρθρα του Χ. Τρικούπη «*Τις πταίει ;*» και «*Παρελθόν και Ενεστώς*», με συνέπεια να συλληφθεί ο έκδοτης και να αποκαλυφθεί ο πραγματικός συγγραφέας, με αποτέλεσμα να διωχθούν και οι δύο. Παρά ταύτα, η εφημερίδα ήταν αντιτρικουπική, μετά το 1897 τάσσεται κατά των Θ. Δελληγιαννη και Δ. Ράλλη. Το 1909 υποστήριξε το κίνημα στο Γουδί και μετά το 1920 ήταν Βενιζελική. Οι *Καιροί* διέκοψαν δυο φορές την έκδοση τους ως το 1881. Δισεβδομαδιαία κατά την πρώτη δεκαετία, καθημερινή από το 1883 και εξής⁸.

6 Ηλίας Σκουλίδας, ο. π., σελ. 210-212

7 Εγκυκλοπαίδεια του Ελληνικού Τύπου 1784 – 1974, Δρούλια Λουκία – Κουτσοπανάγου – Γιούλα (επιμ.), ΕΙΕ, Αθήνα 2008, том 1, σελ 158 – 159

8 Ναση Μπαλτά και Δέσποινα Παπαδημητρίου, Σημειώσεις για την ιστορία του τύπου, η ελληνική και η ευρωπαϊκή

Χρησιμοποιήθηκε επίσης η εφημερίδα *Σκριπ* από τον Μάιο έως τον Δεκέμβριο του 1912, κυκλοφόρησε από το 1895 μέχρι το 1918 και από το 1920 μέχρι το 1930. Ιδρύθηκε από τον Ευάγγελο Κουσουλάκο και προήλθε από την ομώνυμη σατιρική εφημερίδα. Η *Σκριπ* τάχθηκε κατά του παλαιοκομματισμού και υπήρξε μια από τις πιο φανατικές αντιβενιζελικές εφημερίδες. Άσκησε έντονη κριτική στον αρχηγό των Φιλελευθέρων για το ηπειρωτικό και το νησιωτικό ζήτημα, ενώ πρέσβευε φιλομοναρχικές απόψεις και η γερμανοφιλία της είχε καταβολές πριν από το διχασμό⁹.

Τέλος, χρησιμοποιήθηκε η εφημερίδα *Εμπρός* από τον Ιούλιο έως τον Δεκέμβριο του 1912, που ήταν σημαντική και έγκριτη εφημερίδα. Συνετέλεσε στη βελτίωση της εμφάνισης των εφημερίδων και στη βελτίωση της επαγγελματικής θέσης των συντακτών. Ανταγωνιζόταν την *Ακρόπολη* και τη *Σκριπ*. Μετά τον θάνατο του ιδρυτή της, το 1921, πέρασε στα χέρια των κληρονόμων του και το 1928 περιήλθε σε εκδοτική επιχείρηση που εξέδιδε την Πρωινή και την Εσπερινή. Η εκδοσή της διεκόπη το 1930. Το 1945, επανεκδόθηκε από τον Α. Καλαποθάκη και το 1954 έγινε εβδομαδιαία¹⁰.

Το είδος της πρωτογενούς πηγής που χρησιμοποιήθηκε θεωρούμε ότι αντικατοπτρίζει επαρκώς την οπτική του ελληνικού τύπου για το ζήτημα. Ο τύπος κρίνεται ως μια αξιόπιστη επιλογή για την μελέτη της κοινής γνώμης της εποχής. Θεωρούμε ότι η μελέτη του τύπου ως πηγή μας δίνει την δυνατότητα να εντοπίσουμε τις διαρκώς ευμετάβλητες θέσεις της ελληνικής πολιτικής για τους Αλβανούς. Η ουσιαστική συμβολή του τύπου στη διαμόρφωση της εθνικής ταυτότητας, τον καθιστά φερέγγυα πηγή για την προσέγγιση ενός ζητήματος, που συνδέεται με το εθνικό συμφέρον της Ελλάδας¹¹. Παράλληλα, ως δευτερογενής πηγή χρησιμοποιήθηκε ελληνική και ξενόγλωσση βιβλιογραφία, με σκοπό την καλύτερη κατανόηση και πλαισίωση του περιεχόμενου του κειμένου.

Το ζήτημα της Ηπείρου, οι αντιθέσεις στο εσωτερικό των Αλβανών, καθώς και το κυριαρχικό ισλάμ, επηρέασαν καθοριστικά την οπτική του ελληνικού τύπου για τους Αλβανούς. Στη παρούσα μελέτη θα επιχειρήσουμε να εντοπίσουμε πως επηρέασαν τα παραπάνω δεδομένα τις ελληνοαλβανικές σχέσεις τον 19ο και 20ο αιώνα, μέχρι την ανακήρυξη της αλβανικής ανεξαρτησίας το 1912.

διάσταση, εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 1993, σελ 67 -68

9 Εγκυκλοπαίδεια του Ελληνικού Τύπου 1784 – 1974 ο. π. Τομ 4, σελ 106 – 107

10 Νάση Μπαλά – Δ. Παπαδημητρίου, ο. π. σελ 71

11 Λίνα Λούβη, *Περί γέλωτος Βασίλειον*, εκδ. Βιβλιοπωλείον της ΕΣΤΙΑΣ, Αθήνα 2002, σελ 13 – 15

ΑΝΑΓΚΑΙΕΣ ΑΠΟΣΑΦΗΝΙΣΕΙΣ

Η αλβανική εθνική κίνηση έχει πολλές ιδιαιτερότητές σε σχέση με τους υπολοίπους εθνικισμούς των Βαλκανίων. Οι αιτίες που προσδίδουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά στην αλβανική περίπτωση, συνδέονται με την κοινωνική – πολιτική διάρθρωση στο εσωτερικό της αλβανικής κοινωνίας την εποχή εκείνη. Οι συγκεκριμένοι λόγοι στάθηκαν εμπόδιο για τις εθνικές βλέψεις των Αλβανών, με αποτέλεσμα ο αλβανικός εθνικισμός να ωριμάσει τελευταίος στα Βαλκάνια.

Ο όρος «αλβανική εθνική αφύπνιση» χρησιμοποιήθηκε από πολλούς μελετητές αντί του όρου «αλβανική εθνική κίνηση», εξαιτίας της χρονικής καθυστέρησης του αλβανικού εγχειρήματος. Στη παρούσα εργασία χρησιμοποιείται ο όρος «αλβανική εθνική αφύπνιση», έχοντας γνώση των ιδιαιτεροτήτων που συνδέονται με την χρονική περίοδο που μελετάμε.

A. ΜΕΡΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η «εθνική αφύπνιση» των Αλβανών στον ελληνικό τύπο (1878)

1. Τα Νέα δεδομένα μετά το Συνέδριο του Βερολίνου

1.1 Από τον Ρωσοτουρκικό πόλεμο στη τομή του Συνεδρίου του Βερολίνου

Η μεγάλη φορολογική επιβάρυνση των χριστιανών και η γενικότερη αντιμετώπιση τους από την Πύλη, οδήγησαν σε μια σειρά από εξεγέρσεις με αποκορύφωμα τους τον Ρωσοτουρκικό πόλεμο του 1877 – 1878. Το καλοκαίρι του 1875, εξεγέρθηκαν οι κάτοικοι της Ερζεγοβίνης ενάντια στη πληρωμή των φορών¹². Η εξέγερση στην Ερζεγοβίνη και τη Βοσνία είχε αυθόρμητο χαρακτήρα. Η αδυναμία της Πύλης να επιβάλλει μεταρρυθμίσεις στη τοπική αριστοκρατία, σε συνδυασμό με την αναποτελεσματικότητα στον εκσυγχρονισμό του κράτους, οδήγησαν τους αγρότες σε οικονομικό αδιέξοδο¹³.

Ύστερα από παρέμβαση των Ευρωπαίων οι χριστιανοί απαίτησαν θρησκευτικές ελευθερίες, δικαίωμα αυτοδιάθεσης, δημιουργία εθνοφυλακής από αυτόχθονες και κανονική είσπραξη των φορών. Παρά τα αιτήματα, οι ταραχές συνεχίστηκαν στην ίδια επικράτεια και επεκτάθηκαν σε άλλες περιοχές που κατοικούσαν χριστιανοί, όπως η Βουλγαρία και η Σερβία¹⁴.

Καθοριστικό ρόλο ως προς τις εξελίξεις, έπαιξε η παρέμβασή της Αυστριακής κυβέρνησης, που ήθελε να αποφύγει την σύρραξη και την παρέμβαση της Ρωσίας, γεγονός που θα περιέπλεκε περαιτέρω τα πράγματα. Τον Δεκέμβριο του 1875 οι τρεις δυνάμεις, Γερμανία – Αυστροουγγαρία – Ρωσία, απηύθυναν προς το διβάνι την νότα Ανδράσσυ, όπου ουσιαστικά ζητούσαν τον τερματισμό του πόλεμου και την αναγνώριση της χριστιανικής θρησκείας στο ίδιο επίπεδο με το ισλάμ σε όλες τις κατευθύνσεις¹⁵. Αξίζει να σημειωθεί, ότι η Ρωσία είχε παραχωρήσει το πρώτο ρόλο στις διαπραγματεύσεις στους Αψβούργους, διότι αναγνώριζε την προτεραιότητα τους στις περιοχές που είχαν εξεγερθεί¹⁶.

Η Πύλη αποδέχτηκε τα συγκεκριμένα αιτήματα, χωρίς όμως να τηρήσει τις υποσχέσεις της. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να ενταθούν οι εχθροπραξίες. Κομβικό σημείο των εχθροπραξιών αποτέλεσαν οι σφαγές της Βουλγαρίας. Περίπου 25 – 30.000 άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους και το

12 Μ. Θ. Λάσκαρης, *Το Ανατολικόν Ζήτημα 1800 – 1923, (1800 – 1878)*, τομ Α, εκδ. Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη 2006, σελ 452

13 Stevan K. Pavlowitch, *Ιστορία των Βαλκανίων 1804 – 1945*, εκδ. Βανιάς/ σειρά ιστορ, Θεσσαλονίκη 2005, σελ 159

14 Edouard Driault, *Το ανατολικό ζήτημα, από τις αρχές του έως την συνθήκη των Σεβρών*, εκδ. Κάτοπτρο, Αθήνα 1997, σελ 450 -451

15 ό.π., σελ 451 -452

16 Barbara Jelavich, *Ιστορία των Βαλκανίων Ι, 18ος – 19ος αιώνας*, μτφρ. Χριστίνα Δεληστάθη, εκδ. Πολύτροπον, Cambridge University Press 1983, σελ 557

συγκεκριμένο γεγονός προκάλεσε την γενική αντίδραση των Μ. Δυνάμεων, ειδικότερα της Ρωσίας που ήταν έτοιμη να επέμβει στρατιωτικά¹⁷. Οι σφαγές έκαναν την μέχρι τότε άγνωστη Βουλγαρία οικεία στη διεθνή κοινή γνώμη, ενώ η εξέγερση είχε κομβική σημασία στη μετέπειτα συγκρότηση της εθνικής ταυτότητας των Βουλγάρων¹⁸.

Η Πύλη κατανοώντας τη δύσκολη θέση στην οποία είχε περιέλθει εξαιτίας αυτού του γεγονότος ανήγγειλε σχέδιο συνταγματικής οργάνωσης της Αυτοκρατορίας, σε μια προσπάθεια να προλάβει τις αντιδράσεις των Μ. Δυνάμεων¹⁹. Δεν είναι τυχαίο, ότι το σύνταγμα²⁰ δημοσιεύτηκε την ίδια μέρα που οι αποφάσεις των Μ. Δυνάμεων στη διάσκεψη της Κωνσταντινούπολης στις 11 Δεκεμβρίου, επιδόθηκαν στη Πύλη.

Σε αυτές τις αποφάσεις ζητήθηκε από την Πύλη η αυτόνομη διοίκηση της Βοσνίας και της Ερζεγοβίνης, με διοικητή διορισμένο ανά πενταετία από τον Σουλτάνο και κατόπιν της σύμφωνης γνώμης των Δυνάμεων. Ίδιο καθεστώς ζητήθηκε για το κομμάτι της Βουλγαρίας βορείως του Αιγαίου, καθώς και σταθερούς θεσμούς για την υπόλοιπη χώρα, ενώ οι μεταρρυθμίσεις θα γίνονταν υπό τον έλεγχο διεθνούς επιτροπής²¹.

Η μη τήρηση του Συντάγματος από την πλευρά της Πύλης οδήγησε αναπόφευκτα στον πόλεμο που ακολούθησε. Επιπλέον, στην επιδείνωση της κατάστασης συνέβαλε ο Σουλτάνος Αμπντούλχαμιντ. Ο ίδιος φοβόταν πως η επίτευξη ειρήνης από την κυβέρνηση θα ενίσχυε την θέση της και θα μείωνε το προσωπικό του κύρος. Παράλληλα, αν οι στρατηγοί του στρατού κέρδιζαν ειρήνη από τον τσάρο με την αντίσταση τους στη μάχη, θα κατάφερναν να αναβαθμιστούν, γεγονός που θα τους καθιστούσε εν δυνάμει απειλή για τον ίδιο²².

Τα δεδομένα ήταν πιο ευνοϊκά από ποτέ για την Ρωσία εναντία στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Η δύσκολη θέση, στην οποία βρισκόταν η Αυτοκρατορία, σε συνδυασμό με την αδυναμία της Αγγλίας να τη βοηθήσει, έδινε σημαντικό πλεονέκτημα στους Ρώσους.

Οι Ρώσοι ύστερα από αρκετές χαμένες μάχες στο πρώτο διάστημα του πόλεμου που ξέσπασε τον Δεκέμβριο του 1877, κατάφεραν να φτάσουν κοντά στη Κωνσταντινούπολη, την οποία επιθυμούσαν τόσο για στρατηγικούς όσο και για συμβολικούς λόγους. Ωστόσο, ο φόβος των Άγγλων που δεν επιθυμούσαν να διαλυθεί η Αυτοκρατορία, σε συνδυασμό με την κούραση των στρατευμάτων τους (και την σύμβαση του Ιουνίου του 1877, με την οποία είχαν δεσμευτεί απέναντι στους Άγγλους να μην καταλάβουν την Κωνσταντινούπολη), τους απέτρεψε από την ολοκλήρωση

17 Edouard Driault, ό.π., σελ 458 – 460

18 Stevan Pavlowitch, ο. π., σελ 161 – 162

19 ό.π., σελ 460 – 461

20 Λ. Σ. Σταυριανός, *Τα Βαλκάνια από το 1453 και μετά τομ. 1*, εκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2006, σελ 746 – 747 (α)

21 Μ. Θ. Λάσκαρης, ο. π., σελ 464 – 466

22 *Ισμαήλ Κεμάλ Μπέη Βλόρα απομνημονεύματα, ο δημόσιος και ιδιωτικός βίος ενός υψηλόβαθμου Οθωμανού αξιωματούχου και πρώτου πρωθυπουργού της Αλβανίας*, μεταφ. Στέφανος Παπαγεωργίου, επιμ. Χρύσα Τσαγκαρουλάκη, εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα Φεβρουάριος 2017, σελ 193

του σχεδίου τους²³.

Εν τέλει, η Ρωσία υπέγραψε την ανακωχή της Αδριανούπολης στις 30 Ιανουαρίου 1878. Η σύμβαση της Αδριανούπολης αποτέλεσε βάση για την Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου που ακολούθησε. Συμπεριλάμβανε την ανεξαρτησία και επέκταση της Ρουμανίας και της Σερβίας, επέκταση του Μαυροβουνίου, συγκρότηση αυτόνομης Βουλγάρικης ηγεμονίας, αυτόνομη διοίκηση της Βοσνίας – Ερζεγοβίνης και των άλλων χριστιανικών επαρχιών, καθώς και καταβολή πολεμικής αποζημίωσης στη Ρωσία²⁴.

Η Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου που ακολούθησε στις 3 Μαρτίου 1878 και στηρίχθηκε στην σύμβαση της Αδριανούπολης, αποτέλεσε επίδειξη ισχύος των Ρώσων ως προς τις αξιώσεις των Σλάβων στην επικράτεια της Αυτοκρατορίας.

Δημιουργήθηκε ένα αυτόνομο Βουλγάρικο κράτος με εκλεγμένο βασιλιά υπό την κυριαρχία του Σουλτάνου. Το νέο κράτος της Βουλγαρίας θα ήταν πιο ισχυρό από κάθε άλλο στα Βαλκάνια, καθώς η συνθήκη ικανοποιούσε σε μεγάλο βαθμό τον μεγαλοϊδεατισμό τους. Η αυτόνομη Ηγεμονία της Βουλγαρίας κάλυπτε μία έκταση 172.000 τετραγωνικών χιλιομέτρων από το Δούναβη ως το Αιγαίο, και από τη Μαύρη θάλασσα ως τα αλβανικά όρη, μαζί με τα Σκόπια και τη κοιλάδα του Βαρδάρη²⁵. Παράλληλα, το Μαυροβούνιο είδε τα εδάφη του να τριπλασιάζονται, η Ρουμανία αναγνωρίστηκε ως αυτόνομο κράτος και η Βοσνία – Ερζεγοβίνη εντάχθηκε σε ένα σχέδιο υλοποίησης μεταρρυθμίσεων²⁶.

Η εξάπλωση των Σλάβων και της Ρωσικής επιρροής στα Βαλκάνια έφερε σε δύσκολη θέση τους Τούρκους και αποτέλεσε αφετηρία για την ευρύτερη αντίδραση των Μουσουλμάνων της Αυτοκρατορίας. Η συνθήκη το μόνο που κατάφερε από την σκοπιά της Τουρκίας, ήταν να εμποδίσει την περαιτέρω αιματοχυσία, παρόλο που και οι ίδιοι είχαν επίγνωση του γεγονότος ότι μια τέτοια συμφωνία θα ήταν καταστροφική για το μέλλον της Αυτοκρατορίας²⁷.

Το συνέδριο του Βερολίνου άνοιξε τις εργασίες του στις 13 Ιουνίου 1878 και κράτησε ένα μήνα. Ίσως το μεγαλύτερο επίτευγμα του συνεδρίου είναι, ότι με τις αποφάσεις του Βερολίνου εγκαταλείφθηκε από τις Ευρωπαϊκές δυνάμεις η αρχή της εδαφικής ακεραιότητας της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Το συνέδριο αποφάσισε, με την Συνθήκη που υπογράφηκε στις 13 Ιουλίου 1878, την παραχώρηση της Βοσνίας – Ερζεγοβίνης στην Αυστρία, το Καρς, το Αρνταχάν και το Μπατούμ στη Ρωσία, τη Ντομπρουτζά στη Ρουμανία, εκτεταμένη αυτονομία στην

23 Edouard Driault, ο. π., σελ 479 – 480

24 Μ. Θ. Λάσκαρης, ο. π., σελ 477 – 479

25 Stevan Pavlowitch, ο. π., σελ 165 και Barbara Jelavich, ο. π., σελ 564 – 565

26 M.S. Anderson, *The eastern question 1774 – 1923, A study in international relations*, published by The Macmillan press LTD, London 1966, σελ 203 - 204

27 Ισμαήλ Κεμάλ Μπέη Βλόρα απομνημονεύματα, ο.π., σελ 194

Βουλγαρία, αυτονομία στην Ανατολική Ρωμυλία, την περιοχή του Κατούρ στη Περσία και την Κύπρο στην Αγγλία. Επίσης, όριζε πως η Ελλάδα με ειδικές διευθετήσεις θα αποκτούσε την Θεσσαλία και την περιοχή της Άρτας από την Ήπειρο.

Όσον αφορά τα ευρωπαϊκά εδάφη της Αυτοκρατορίας, αυτά αποτελούνταν από την Αλβανία, την Ήπειρο, την Μακεδονία και την Θράκη που με την συνθήκη του Βερολίνου παρέμειναν στη Πύλη. Ανεξάρτητα από το γεγονός ότι με την συνθήκη του Αγίου Στέφανου είχε αποφασιστεί, για τις δυο τελευταίες, να είναι τμήμα της Μεγάλης Βουλγαρίας²⁸.

Το συνέδριο έδωσε προσωρινή λύση στο ανατολικό ζήτημα, καθώς έδωσε την δυνατότητα στα βαλκανικά κράτη να ανασάνουν εθνικά από την πίεση των Οθωμανών. Το γεγονός της παραχώρησης της Βοσνίας – Ερζεγοβίνης στην Αυστρία, έπαιξε επίσης καθοριστικό ρόλο για τις μελλοντικές εξελίξεις, καθώς οι Αυστριακοί εξελίχθηκαν σε «αντίπαλο δέος» της Ρωσίας στα Βαλκάνια με τις ευλογίες του Βίσμαρκ²⁹.

Κατά την διάρκεια του συνεδρίου του Βερολίνου, οι Αλβανοί εξαπέλυσαν κύμα διαμαρτυριών με τα αιτήματά τους. Μια σειρά από υπομνήματα και επιστολές είχαν σταλεί από κατοίκους της Δίβρας από τον Απρίλιο εναντίον της προσάρτησής τους στην Βουλγαρική ηγεμονία, ενώ από τον Μάιο του 1878 αποστέλλονταν τηλεγραφήματα από περιοχές όπως η Σκόδρα, η Πρισρένη και η Γκουσίνη από μουσουλμάνους και καθολικούς προς τους Ευρωπαίους πρεσβευτές³⁰. Σε υπόμνημα στον Λόρδο Μπικονσφιλντ, τον Βρετανό απεσταλμένο στο συνέδριο του Βερολίνου, μεταξύ άλλων έγραφαν «Όπως δεν είμαστε και δεν επιθυμούμε να είμαστε Τούρκοι, για τον ίδιο λόγο θα αντιταχθούμε με όλες μας τις δυνάμεις σε οποιονδήποτε θελήσει να μας μεταβάλλει σε Σλάβους, Αυστριακούς ή Έλληνες. Επιθυμούμε να είμαστε Αλβανοί.»³¹.

Αξίζει εδώ να αναφέρουμε, ότι τα συγκεκριμένα υπομνήματα δεν υπογράφονται από ορθόδοξους πληθυσμούς και οι Αλβανοί δε στρέφονται εναντίον της Ελλάδας, αφού η συνθήκη του Αγίου Στεφάνου δεν έκανε λόγο για προσάρτησή εδαφών στην Ελλάδα³².

28 Γεώργιος Γκοβέσης, *Πολιτική μεταρρύθμιση και τύπος στα Βαλκάνια, η περίπτωση της Σαββατιαίας επιθεωρήσεις στην Οθωμανική Αυτοκρατορία κατά την 1η συνταγματική μεταρρύθμιση το 1878*, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα 2002, σελ 112 και Stevan K. Pavlowitch ο. π., σελ 166 – 167

29 Μαρία Νυσταζοπούλου – Πελεκίδου, ο. π., σελ 266 – 272

30 George W. Gawrych, ο. π., σ. 116-117

31 Miranda Vickers ο. π. σ. 60-61 και Stavro Skendi, ο. π., σ. 44 - 45

32 Ηλίας Σκουλίδας ο. π., σελ. 129

1.2 Οι Αλβανοί

θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε, με αρκετή επιφύλαξη, ότι τα πρώτα βήματα των Αλβανών, που είχαν εθνική κατεύθυνση πραγματοποιήθηκαν από Αλβανούς εκτός Αλβανίας. Στο εσωτερικό υπήρχαν οι έντονοι περιορισμοί των Τούρκων, που είτε τίθοντο από την Οθωμανική διοίκηση, είτε από τα υλικά αντικρουόμενα συμφέροντα των ίδιων των Αλβανών.

Το πλέον ευνοϊκό μέρος για να αναπτυχθούν τέτοιου είδους ιδέες ήταν η Ιταλία, όπου ζούσε σημαντικός αριθμός Αλβανών, ο οποίος μάλιστα είχε ελευθερία κινήσεων ως προς την έκφραση. Οι δύο πρωτοπόροι της αλβανικής εθνικιστικής λογοτεχνίας προέρχονται από τις αλβανικές κοινότητες της Ιταλίας. Ο ένας ήταν ο Ντεμέαριο Καμάρντα ο οποίος το 1864 είχε ασχοληθεί επιστημονικά με την μελέτη της αλβανικής γλώσσας και την σύνδεση της με την αρχαιότητα. Ο άλλος ήταν ο Τζιρόλαμο ντε Ράντα που σε μια απόπειρα να παρακινήσει το εθνικό αίσθημα των Αλβανών, δημοσίευσε το 1872 το ποίημα «Σκεντέρμπεης»³³. Όσον αφορά τους Αλβανούς της Αλβανίας, φαίνεται να κάνουν τα πρώτα τους βήματα την περίοδο της συνθήκης του Αγ. Στεφάνου, όταν η απειλή των γειτονικών εθνικισμών έγινε κάτι παραπάνω από ορατή.

Η Αλβανία υπέστη ισχυρό πλήγμα από την συνθήκη του Αγ. Στεφάνου, που παραχωρούσε σημαντικά εδάφη που κατοικούσαν Αλβανοί στη Σερβία, το Μαυροβούνιο και την διευρυμένη Βουλγαρία. Οι Ευρωπαίοι πρεσβευτές δέχονταν τηλεγραφήματα διαμαρτυρίας από Αλβανούς εναντίον στις αποφάσεις της συνθήκης. Οι κάτοικοι της Δίβρας τάσσονταν σε αυτά ενάντια στην προσάρτηση τους στην βουλγαρική ηγεμονία. Ταυτόχρονα τηλεγραφήματα προς Ευρωπαίους αξιωματούχους αποστέλλονταν από μουσουλμάνους και καθολικούς άλλων περιοχών, όπως η Σκόδρα, η Πρισρένι, το Ιπέκιο και η Γκουσίνη. Στο επίκεντρο των διαμαρτυριών τέθηκε το βόρειο τμήμα της χώρας, όπου υπήρχε η απειλή των Σλάβων. Αντίθετα, η συνθήκη δεν είχε αναφορές στη Νότια Αλβανία και σε παραχωρήσεις προς την Ελλάδα. Γι αυτό άλλωστε, οι Αλβανοί δεν στράφηκαν κατά της Ελλάδας, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω.

Παράλληλα, η Πύλη ανακοίνωσε μια σειρά από μεταρρυθμίσεις, που θα αναβάθμιζαν την θέση των Αλβανών. Ξεκάθαρος σκοπός της Πύλης ήταν να χρησιμοποιήσει τους Αλβανούς ως ανάχωμα για περαιτέρω απώλεια εδαφών της Αυτοκρατορίας³⁴.

33 Λ. Σ. Σταυριανός, *Τα Βαλκάνια από το 1453 και μετά τομ. 2*, εκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2006, σελ 939 (β)

34 Ηλίας Γ. Σκουλίδας, *Οι σχέσεις Ελλήνων και Αλβανών κατά τον 19ο αιώνα : Πολιτικές επιδιώξεις και θεωρήσεις*

Η συνθήκη του Αγ. Στεφάνου οδήγησε στη δημιουργία του Συνδέσμου της Πρισρένι, ο οποίος ήρθε ουσιαστικά ως απάντηση κατά της εκχώρησης αλβανικών εδαφών στα νέα σλαβικά κράτη που είχαν προκύψει από την συνθήκη³⁵.

Στις 10 Ιουνίου 1878, περισσότεροι από 300 αντιπρόσωποι, κυρίως από το Κοσσυφοπέδιο και την Δυτική Μακεδονία, παρέστησαν στην συνέλευση των Αλβανών ηγετών στην Πρισρένι του Κοσσυφοπεδίου. Σημαντικό είναι το γεγονός, ότι ακόμα και οι Αλβανοί του Νότου έκριναν αναγκαίο, να δείξουν την αλληλεγγύη τους στον Βορρά, παρά το γεγονός ότι η συνθήκη του Αγίου Στεφάνου δεν παραχωρούσε αλβανικά εδάφη στην Ελλάδα³⁶. Εξάλλου, ένας από τους σημαντικότερους αντιπροσώπους της συνέλευσης ήταν ο Αβδούλ Φράσερι, σύμβουλος οικονομικών της Πύλης στο βιλαέτι των Ιωαννίνων και Οθωμανός βουλευτής στη βραχεία διαρκείας Οθωμανική βουλή³⁷. Ο Φράσερι παραβρέθηκε εκεί ως εκπρόσωπος της μυστικής εταιρείας «Κεντρική Επιτροπή για την Υπεράσπιση των Δικαίων της Αλβανικής εθνότητας», που ο ίδιος είχε ιδρύσει στη Κωνσταντινούπολη. Ο Φράσερι επρόκειτο να έχει ηγετικό ρόλο στην εξέλιξη του αλβανικού κινήματος³⁸.

Ο αρχικός στόχος του συνδέσμου ήταν να οργανώσει πολιτικά και στρατιωτικά, την αντίσταση στον διαμελισμό των αλβανικών εδαφών και να διεκδικήσει την ενοποίηση των τεσσάρων βιλαετιών που κατοικούσαν Αλβανοί, - *Ιωαννίνων, Μοναστηρίου, Σκόδρας και Κοσσυφοπεδίου* – σε μια ενιαία πολιτική και διοικητική μονάδα. Στο εσωτερικό του συνδέσμου επικρατούσαν τρεις τάσεις ως προς τον καθορισμό του ρόλου που αυτός είχε να επιτελέσει. Από την μια πλευρά βρίσκονταν οι Πασάδες, οι Μπέηδες και ο ανώτερος μουσουλμανικός κλήρος, που ήθελαν μια ισλαμική οργάνωση, που θα συσπείρωνε τους μουσουλμάνους με σκοπό την υπεράσπιση της ακεραιότητας της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Από την άλλη, η ομάδα που εκφραζόταν από τον Αβδούλ Φράσερι είχε εθνικιστικούς σκοπούς και ως απώτερο σχέδιο την αυτονομία της Αλβανίας³⁹. Τέλος, υπήρχε και μια πιο μετριοπαθής συμμαχία που επιδίωκε πιο διευρυμένη πολιτιστική και διοικητική αυτονομία⁴⁰. Το γεγονός ότι η πλειοψηφία των απεσταλμένων ήταν συντηρητικοί μουσουλμάνοι είχε ως αποτέλεσμα την υποστήριξη της διατήρησης της

(1875-1879), Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Ιωάννινα 2001, σελ 129 – 130

35 StavroSkendi, *Albanian national awakening 1878 – 1912*, published by Princeton University 1967, pg 32-34

36 Miranda Vickers, *Οι Αλβανοί*, Αθήνα, Οδυσσεάς 1997, σ. 55-58

37 Ηλίας Γ. Σκουλίδας, ο. π., σ. 129

38 ό.π., σελ 137

39 Μαρία Νυσταζοπούλου – Πελεκίδου, *Οι Βαλκανικοί Λαοί, Από την τουρκική κατάκτηση στην εθνική αποκατάσταση (14ος – 19ος αι.)*, εκδ. Βανιας, Θεσσαλονίκη 1991, σελ 283 – 284

40 Kristaq Prifti (επίμ.), *Historia e popullit shqiptar tom.2, Rilindja kombetare, Tίpava 2002. σελ 150 -153*

Οθωμανικής κυριαρχίας⁴¹.

Στο υπόμνημα τους οι Αλβανοί εξέφραζαν την θέληση να υπερασπιστούν τα εδάφη που θεωρούσαν αλβανικά, αλλά και την επιθυμία να ζουν ειρηνικά με τους γειτονικούς λαούς. Αξίζει να σημειωθεί πως στο συγκεκριμένο υπόμνημα δεν ήταν επιθετικό προς την Ελλάδα, αντίθετα οι Αλβανοί αξίωναν την Ελλάδα ως σύμμαχο⁴².

Το πρόγραμμα που υπέβαλε ο σύνδεσμος στην Πύλη τον Ιανουαρίου του 1879, περιείχε τα εξής πέντε σημεία : «α) *Ενοποίηση των αλβανικών επαρχιών σε ένα ενιαίο βιλαέτι*, β) *σχηματισμό εθνικού κοινοβουλίου για την διακυβέρνηση του Βιλαετιού*, γ) *διορισμό αλβανόφωνων κυβερνητικών υπαλλήλων*, δ) *υιοθέτηση της αλβανικής γλώσσας στην εκπαίδευση και ε) αξιοποίηση μέρους των πόρων του για πραγματοποίηση δημόσιων έργων μέσα στο βιλαέτι*». Όπως είναι γνωστό οι Οθωμανοί αγνόησαν πλήρως τις αξιώσεις των Αλβανών⁴³.

1.3 Η Ελλάδα, οι Αλβανοί και το ζήτημα της Ηπείρου

Ο ξεσηκωμός των χριστιανών εναντία στη Πύλη, έφερε σε δύσκολη θέση την ελληνική κυβέρνηση Κουμουνδούρου η οποία τηρούσε ουδέτερη στάση, καθώς επιδίωκε την στήριξη της Αγγλίας. Η συγκεκριμένη στάση είχε ως αποτέλεσμα, η Ελλάδα να μην δεχτεί την συμμαχική πρόταση της Σερβίας το 1876, όταν η τελευταία κήρυξε τον πόλεμο κατά των Οθωμανών.

Οι ασφυκτικές πιέσεις από της «αλύτρωτες περιοχές», σε συνδυασμό με τις εσωτερικές αντιδράσεις στην ουδετερότητα, οδήγησαν τον Γεώργιο στον σχηματισμό οικουμενικής κυβέρνησης. Μετά την νίκη της Ρωσίας, η οικουμενική κυβέρνηση διαλύθηκε, καθώς δεν άντεξε την σκληρή κριτική για την στάση της. Έτσι η νέα κυβέρνηση Κουμουνδούρου, με υπουργό εξωτερικών τον Δηλιγιάννη ανήγγειλε την είσοδο των ελληνικών στρατευμάτων στη Θεσσαλία. Η συγκεκριμένη κίνηση, αν και δεν είχε ουσιαστικό αποτέλεσμα, συνέβαλε στο να δημιουργηθεί «ελληνικό ζήτημα» στις μετέπειτα διαπραγματεύσεις⁴⁴.

Η ελληνική πλευρά είχε πραγματοποιήσει επαφές με τους Αλβανούς και πριν το Συνέδριο του

41 Barbara Jelavich, ο. π., σελ 572

42 Ηλίας Σκουλίδας, ο. π. , σελ 138

43 George W. Gawrych, *Η Ημισέληνος και ο Αετός, Οθωμανική εξουσία, ισλάμ και οι Αλβανοί (1874 – 1913)*, εκδ. Παπαζήσης, Αθηνά 2008, σελ 129 - 130

44 Γαρδίκια Κ. 2008. Η Ελλάδα και το Ανατολικό ζήτημα (1821-1923), η Ελλάδα και οι εθνότητες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας (1856-1878), Λιακος Α. - Γάζη Ε.(επιμ.), *Η Συγκρότηση του ελληνικού κράτους, Διεθνές πλαίσιο, εξουσία και πολιτική τον 19ο αιώνα*, σελ 137, Αθήνα, εκδ. Νεφέλη και Λίνα Λούβη, ο. π. Σελ 22

Βερολίνου, για την ακρίβεια σε πρώτη φάση το καλοκαίρι του 1877 στην Κέρκυρα και τα Ιωάννινα⁴⁵ και αργότερα τον χειμώνα του 1877 – 1878 στην Κωνσταντινούπολη⁴⁶. Φαίνεται πάντως, πώς δεν εκτίμησε σωστά τις αλβανικές αντιδράσεις, θεωρώντας ότι οι διαφορές μεταξύ των Αλβανών τόσο στο θρησκευτικό κομμάτι όσο και στο φυλετικό καθιστούσαν αδύνατο το ενδεχόμενο κοινής τους πλεύσης⁴⁷.

Την περίοδο των διαπραγματεύσεων στο Βερολίνο έγιναν δύο ακόμη προσπάθειες προσέγγισης μεταξύ Ελλήνων και Αλβανών. Τον Ιούνιο του 1878 η ελληνική πλευρά έλαβε επιστολή προσέγγισης από τον Σαμπρή Βέη, ισχυρό φεουδάρχη της περιοχής του Αργυρόκαστρου. Η ελληνική πλευρά του απάντησε κάνοντας λόγο για κοινή καταγωγή Ελλήνων, Αλβανών και Βλάχων, καθώς και στους κινδύνους που διέτρεχαν εξαιτίας των Σλάβων. Πρότεινε στον Σαμπρή την προσάρτησή του Κάζα Αργυρόκαστρου στο ελληνικό βασίλειο. Υποσχέθηκαν στον ίδιο προστασία και αναβάθμιση της αξίας της ιδιοκτησίας του, καθώς και εγγυήσεις για ίσα δικαιώματα των μουσουλμάνων κάτοικων με τους χριστιανούς. Το πλαίσιο που πρότεινε η Ελλάδα δεν ήταν αντίθετο με τις φιλοδοξίες των ηγετών της Πρισρένι, διότι προέβλεπε μελλοντικά την ίδρυση αλβανικού κράτους υπό την επικυριαρχία του Γεωργίου Α. Το συγκεκριμένο σχέδιο, όπως και άλλα, δεν προχώρησε εξαιτίας των αλληλοσυγκρουόμενων συμφερόντων στη περιοχή⁴⁸.

Μια δεύτερη προσέγγιση επιχειρήθηκε λίγο αργότερα με την προτροπή του Κουμουνδούρου, μεταξύ ελληνικής πλευρά και Α. Φράσερι. Ο Φράσερι ήταν πιθανό να ενδώσει σε αυτή τη φάση των διαπραγματεύσεων, εξαιτίας των εσωτερικών διαφωνιών στο αλβανικό κίνημα, ωστόσο πάλι το σχέδιο δεν καρποφόρησε.

Αξίζει να σημειωθεί, ότι η ελληνική κυβέρνηση είχε συχνές συναντήσεις και με άλλους επιφανείς Αλβανούς μπεήδες και οπλαρχηγούς οι οποίοι επιδίωκαν όλο και περισσότερο τέτοιες επαφές που θα μπορούσαν να εξασφαλίσουν τα προσωπικά τους συμφέροντα και στη περίπτωση που η περιοχή θα είχε προσαρτηθεί στην Ελλάδα⁴⁹.

Τον Ιούνιο, η Ελλάδα εμφανίστηκε στο συνέδριο με ένα πλάνο που συμπεριλάμβανε την Κρήτη, την Θεσσαλία και την Ήπειρο. Η Γαλλία τάχθηκε υπέρ της παραχώρησης όλης της Θεσσαλίας και της Ηπείρου στην Ελλάδα. Έτσι πρότεινε την αναθεώρηση των συνόρων με βάση τη γραμμή που σχηματίζουν οι ποταμοί Καλαμάς και Πηνειός η οποία θα παραχωρούσε το βιλαέτι των Ιωαννίνων

45 Ηλίας Σκουλίδας ο. π., σελ 91 – 92

46 ό.π., σελ 108 – 112

47 ο. π., σελ. 130

48 ο. π., σελ 140 – 141

49 ό.π., σελ 143 – 145

στην Ελλάδα. Αυτή η απόφαση έκοβε μεγάλο κομμάτι γης από αυτό που οι Αλβανοί θεωρούσαν δικά τους εδάφη. Η πρόταση της Γαλλίας, με την υποστήριξη της Ιταλίας και την ουδέτερη στάση των άλλων Δυνάμεων, πέρασε στο τελικό κείμενο της συνθήκης και έφερε σε δύσκολη θέση τους Αλβανούς ως προς τις διεκδικήσεις τους⁵⁰. Η αδράνεια της Αυστρίας στο ζήτημα προκύπτει από το γεγονός, ότι προσπαθούσε να χρησιμοποιήσει την δυναμική της ελληνικής κυβέρνησης, για να ασκήσει πίεση στην Τουρκιά να δεχτεί την ρύθμιση του καθεστώτος της Βοσνίας – Ερζεγοβίνης και του Νόβι Παζάρ⁵¹.

Οι Αλβανοί πίστευαν, πως η προσάρτησή τους θα είχε ως αποτέλεσμα τον αφανισμό τους και δήλωναν πως ήταν έτοιμοι για πόλεμο προκειμένου να μην παραδοθούν στην Ελλάδα⁵². Η Πύλη, έχοντας ως μοναδικό σκοπό να εμποδίσει την υλοποίηση της απόφασης του συνεδρίου του Βερολίνου, συμβούλευε τους Αλβανούς να προετοιμάσουν αντίσταση κατά της ενσωμάτωσης αλβανικών εδαφών στην Ελλάδα και τους διαβεβαίωνε πως, ήταν διατεθειμένη να παραχωρήσει στην Ελλάδα μόνο το τμήμα της Ηπείρου που βρισκόταν νότια του ποταμού Άραχθου.

Τελικά, η Ελλάδα και η Πύλη κατέληξαν το 1881 σε συμφωνία η οποία παραχωρούσε στην Ελλάδα την Θεσσαλία και την Άρτα από την Ήπειρο, όχι όμως και το βιλαέτι των Ιωαννίνων. Νωρίτερα, ο Αβδούλ Φρασερι και οι ομοϊδεάτες τους είχαν αποτύχει να πείσουν τους Ευρωπαίους για την υπεροχή του Αλβανικού στοιχείου στην περιοχή⁵³. Το ζήτημα της Ηπείρου αποτέλεσε << το μήλον της Έριδος >> μεταξύ Ελλήνων και Αλβανών και επηρέασε τις σχέσεις των δύο πλευρών όλο το διάστημα που ακολούθησε, μέχρι την τελική προσάρτηση του υπολοίπου τμήματος της περιοχής στην Ελλάδα με το τέλος των Βαλκανικών πολέμων.

50 Stavro Skendi, ο. π., σελ. 52 – 53

51 Κωνσταντίνος Ι. Αϊλιανός, *Η στάση της Αυστροουγγαρίας στο ζήτημα της προσαρτήσεως της Θεσσαλίας και της Ηπείρου από την Ελλάδα*, Νομική σχολή Πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα 1985, σελ 5 – 6

52 Stefanaq Pollo and Arben Puto, *The history of Albania, from its origins to the present day*, Routledge & Kegan Paul, London, Boston and Henley 1981, pg 119- 121

53 Miranda Vickers, ο. π., σελ. 66 – 70

2. Η οπτική του τύπου

2.1 Το ζήτημα της Ηπείρου και οι αλβανικές βλέψεις στη περιοχή μέσα από τον τύπο

Ο τύπος αναφέρεται συχνά στην ειρηνική συνύπαρξη χριστιανών και μουσουλμάνων. Σύμφωνα με την εφημερίδα *Παλιγγενεσία* οι λαοί θέλουν την ελευθερία τους και ανεξάρτητα από τις θρησκευτικές τους πεποιθήσεις μπορούν να συμβιώσουν ειρηνικά, όπως εξάλλου γινόταν για πολλά χρόνια. Η Ελλάδα πρέπει να αποτελεί έμπνευση για τους λαούς της περιοχής, έμπνευση ελευθερίας καθώς κέρδισε την ανεξαρτησία της πολλά χρόνια πριν⁵⁴.

Η στοχευμένη αναφορά στην συνύπαρξη λαών με διαφορετική θρησκευτική ταυτότητα πηγάζει από την σύνθεση των, υπό διεκδίκηση, εδαφών. Σε αυτά τα εδάφη, ζούσαν χριστιανοί και σημαντικός αριθμός μουσουλμάνων χωρίς ξεκάθαρη εθνική ταυτότητα. Το συγκεκριμένο γεγονός καθιστά αυτούς τους ανθρώπους εν δυνάμει στόχο στο πλαίσιο των εθνικών διεκδικήσεων⁵⁵.

«Εάν θελήση ο θεός και αποφασίση η πολιτική της Ευρώπης να ενώση εις εν μετά της ελευθέρας Ελλάδος την Ηπειρον, την Αλβανίαν, την Θεσσαλίαν, την Μακεδονίαν, την Κρήτην, μέρος της Θράκης και όλα τα λοιπά μέρη της Μικρασίας και των νήσων, οπού ζώσιν οι περισσότεροι Έλληνες, η ένωσις αυτη θα φέρη εις τον τόπον και εις τους κατοίκους μεγάλα αγαθά και μεγαλήν ευτυχίαν...».

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός, ότι έχουμε ξεκάθαρη αναφορά στους μουσουλμάνους Αλβανούς ως Έλληνες στο γένος, επιβεβαιώνοντας τις βλέψεις της ελληνικής πλευράς και σε αυτό το τμήμα του πληθυσμού πέρα από τους χριστιανούς⁵⁶.

«...οί Αλβανοί μουσουλμάνοι ας μη λησμονωσιν ότι είναι Έλληνες και απόγονοι του ήρωος Σκενδέρμπεη, ας μη λησμονώσιν ότι μόνον η κατάκτησις, η βία και εν γένει αί περιστάσεις του πολέμου τους έκαμαν ν' αρνηθώσι την καταγωγήν των προς καιρόν. Αυτοί οι Αλβανοί δεν είναι Τούρκοι ή Κονιάρι, δεν έχουν καμμίαν συγγένειαν με το ασιατικόν έθνος, το οποίον κατέκτησε και ερήμωσε το πρώην ελληνικόν βασίλειον, το βασίλειον των προγόνων των Αλβανών...»⁵⁷.

54 Εφημ. Παλιγγενεσία αρ 3864, 23/ 7/ 1877

55 Ευάγγελος Κωφός, *Η Ελλάδα και το Ανατολικό ζήτημά 1875 – 1881*, εκδ. Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 2001, σελ 27 -28

56 Λεόντιος Λεοντίου, *Το αλβανικόν ζήτημα*, Αθήνα 1897, σελ. 94 – 97

57 Εφημ. Παλιγγενεσία αρ 3869, 28/ 7/ 1877

Η ρευστότητα της κατάστασης ως προς τις εξελίξεις προκρίνει μια στρατηγική διγλωσσίας από την πλευρά του τύπου, όπου αρκετές φορές επιχειρεί την ανάδειξη του ηρωισμού των Ελλήνων εναντία στις θηριωδίες και την ωμότητα των μωαμεθανών Τούρκων και Αλβανών :

«... η γενναιότης και η αυταπάρνησις διακρίνει εισετι τους πτωχούς και ελλεινους κατοίκους των άτυχων τούτων τόπων, εκ των προσόντων δε τούτων εξάγεται, ότι αι Ελληνικαί αρεταί δύναται να ακμάσωσι και εν μέσω του σκότους και της αμαθείας...».

Η επιθετικότητα των Αλβανών μουσουλμάνων Λιάπιδων λειτουργεί πολλές φορές ως καταλυτής για την ανάδειξη του ηρωισμού των Ελλήνων :

«Γυνή καταδιωκουμένη υπό των αγρίων Λιάπιδων και μη θέλουση να παραδοθή είς αυτούς, αφου εριψε το τέκνον της εις τον ποταμόν επνίγη και αυτή μετ αυτού...»⁵⁸.

Από την μια, δεν τίθεται κανένα ζήτημα Αλβανικών διεκδικήσεων και από την άλλη, παρουσιάζεται το κοινό παρελθόν μεταξύ των δύο λαών ως στοιχείο ομόνοιας και καλής συνύπαρξης, στο πλαίσιο της προσέγγισης απέναντι στο κοινή απειλή των σλαβικών εθνικισμών.

«Οι Αλβανοί και οι Ηπειρώται ειχον ησθάνονται εαυτούς οιονεί τέκνα εκ της αυτής μητρός, δηρημένα μέν κατά την φυσικήν κατασκευήν της χώρας και καθ' ιστορικήν τινά ανάγκηκην, αλλά συγκληρονόμα επ' ίσοις δικαίοις των παραδόσεων και της ουσίας του πατρός».

Επί της ουσίας, παρουσιάζεται ένα κοινό παρελθόν μεταξύ των δύο λαών οπού οι δρόμοι τους άλλαξαν από την στιγμή που ο Τούρκος πάτησε το πόδι του στην περιοχή και εξισλάμισε μερίδα του λαού, *«Οι Τούρκοι ελθόντες ως δεσπότει ηνάγκασαν μεγάλην μερίδα του εγχωρίου λαού να πιστεύση εις το ονείρον του αντιθέτου προφήτου..».* Για τον ελληνικό τύπο το γεγονός αυτό δημιούργησε και το ζήτημα των Αλβανικών διεκδικήσεων στην Ήπειρο.

Όπως αναφέρει η εφημερίδα *Ώρα*, η μοναδική μάχη που επικρατεί στην Ήπειρο μετά την έλευση των Τούρκων, είναι μεταξύ των μουσουλμάνων και των χριστιανών, *«Η χώρα καθ'ολού απέβη θέατρον αδιαλείπτου διαμάχης δύο εχθρών...του Μωάμεθ και του Σωτήρος..»*, ταυτίζοντας αυτή τη διαμάχη με την μάχη υπέρ της ελληνικής εθνικής ολοκλήρωσης⁵⁹.

Η οπτική του τύπου στο ζήτημα της Ηπείρου έχει πολλά κοινά σημεία. Στο επίκεντρο των αναφορών σε σχέση με την Αλβανία βρίσκεται το Ηπειρωτικό ως ένα από τα ζητήματα που διακυβεύονται στο πλαίσιο της εθνικής ολοκλήρωσης της Ελλάδας. Από τις αναφορές των εφημερίδων, προκύπτει ότι επικρατεί κοινωνικό χάος στην γεωγραφική περιοχή της Ηπείρου,

58 Εφημ. Εθνικό Πνεύμα αρ 969, 20/ 3/ 1878

59 Ivan Iichev, *Έχει δίκιο η πατρίδα μου ; Η προπαγάνδα των Βαλκανικών κρατώ 1821 – 1923*, εκδ. Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη 2011, σελ. 483 – 484

όπου οι χριστιανοί δέχονται επίθεση από το κράτος και τις συμμορίες που δρουν με την ανοχή του κράτους :

«Τρείς φοβεραί και πολυάριθμοι ληστρικοί συμμορίαί συγκείμενοι εκ Τουρκαλβανών λυμαίνονται μόνην τήν έπαρχίαν του Δελβίνου»⁶⁰.

«Αι άγριαι άυται ορδαί αποστελλόμεναι εις τα χριστιανικά χωρία πρόσ καταδίωξιν δήθεν της ληστείας, μυρίας όσας διαπράττουσιν αυθαιρεσίας και βαρβαρότητας. Η δε διοίκησις πρόσ είσπραξιν τών φόρων αντί δύο αποστέλλει 10 και 20 εκ τών πειναλέων τούτων όντων πρόσ εξοικονόμησιν του σιτηρεσίου και ίνα επιβαρύνη έτσι μάλλον τους ατυχείς χριστιανούς, οίτινες ούτω καταντώσι να πληρώσωσι φόρους διπλάσιους και τριπλάσιους...»⁶¹.

Η συγκεκριμένη στάση δικαιολογείται από την χρονική περίοδο, καθώς στο Συνέδριο του Βερολίνου διακυβεύεται εν πολλοίς το μέλλον της περιοχής. Η παρουσίαση μιας εικόνας καταπίεσης εξυπηρετεί την προώθηση των Ελληνικών διεκδικήσεων σε αυτά τα εδάφη⁶².

Την ίδια περίοδο, συναντάμε για πρώτη φορά αναφορά στις αλβανικές διεκδικήσεις στα Ιωάννινα, θέμα που θα απασχολήσει για σχεδόν όλο το επόμενο χρονικό διάστημα. Γίνεται ευθεία αναφορά στη θέληση των Μεγάλων Δυνάμεων να δημιουργήσουν Αλβανικό ζήτημα στην Ήπειρο, όπως είχαν κάνει την περίοδο της Κρητικής επανάστασης με την ανάδειξη του Βουλγάρικου ζητήματος στη περιοχή της Θράκης. Για την ακρίβεια τίθεται ο προβληματισμός και το ερώτημα, εάν η Πύλη θα άφηνε να δημιουργηθεί αλβανικό ζήτημα, όπως είχε κάνει με το Βουλγάρικο το οποίο είχε οδηγήσει στην δημιουργία της Βουλγάρικης Εξαρχίας και την θρησκευτική ανεξαρτησία των Σλάβων. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται, αν η Ελλάδα προσαρτήσει τα Ιωάννινα, σε ενδεχόμενη απόφαση του συνεδρίου του Βερολίνου, δεν θα είναι πλέον πρόβλημά για την Πύλη. Αν όμως, επιτρέψει τη δημιουργία αλβανικού ζητήματος στην Ήπειρο, θα κινδυνέψουν και οι άλλες περιοχές που κατοικούνται από Αλβανούς στο εσωτερικό της Αυτοκρατορίας. Επιχειρείται έτσι, η ανάδειξη του κινδύνου που θα είχε μια τέτοια εξέλιξη για τα συμφέροντά της Αυτοκρατορίας, σε μια περίοδο που το Ηπειρωτικό είναι στην κορυφή της ατζέντας του ελληνικού βασιλείου άρα και στον ημερήσιο τύπο της εποχής⁶³.

Η Ελλάδα εμφανίζεται διατεθειμένη να υποστηρίξει τους Αλβανούς, με μοναδική προϋπόθεση, οι τελευταίοι να περιοριστούν στα Αλβανικά εδάφη και να μην έχουν αξιώσεις στην Ήπειρο, το

60 Εφημ. Εθνικό Πνεύμα αρ 1040, 2/ 6/ 1878

61 Εφημ. Εθνικό Πνεύμα αρ. 1149, 30/ 9/ 1878

62 Εφημ. Εθνικό Πνεύμα αρ 1019, 3/ 5/ 1878

63 Εφημ. Ώρα, αρ. 55, 31.12.1878

ζήτημα της οποίας ήταν μείζονος σημασίας και αποτελούσε προϋπόθεση για οποιαδήποτε προσέγγιση μεταξύ των δυο πλευρών ⁶⁴. Έξαλλου ήταν και ο λόγος για τον οποίο απέτυχαν οι διαπραγματεύσεις των δύο πλευρών στο τελευταίο τέταρτο του 19ου αιώνα⁶⁵.

Ενώ το Ηπειρωτικό συνεχίζει να μονοπωλεί το ενδιαφέρον του ελληνικού τύπου της εποχής, στις 16 Ιανουαρίου 1879 σε σχετική ανταπόκριση της εφημερίδας *Ώρα* από τα Ιωάννινα, επιχειρείται η δημιουργία κλίματος υπέρ της προσάρτησης της περιοχής στο ελληνικό βασίλειο. Παράλληλα έχουμε αναφορά και στις κινήσεις των Αλβανών.

Η εφημερίδα αναφέρει, ότι ο Αβδούλ Φράσερι, ο οποίος αποκαλείται απαξιωτικά αλβανόφωνος Βούλγαρος, συνεχίζει να προσπαθεί για την δημιουργία αλβανικού ζητήματος στην Ήπειρο, παρόλο που οι Οθωμανοί κάτοικοι των Ιωαννίνων δεν τον υποστηρίζουν. Οι συγκεκριμένοι Οθωμανοί, γνωστοί και ως γόννοι αλβανικών οικογενειών, αντιμετωπίζονται από την εφημερίδα ως αδέρφια « *Οι εν Ιωαννίνους αδελφοί και συμπολίται ημών Οθωμανοί..*», σε άλλο σημείο «.. *Οι αδελφοί και ομαίμονες ούτοι άνδρες..*».

Αυτή η προσέγγιση έρχεται τη περίοδο που επιχειρείται σύγκλιση μεταξύ των δύο λαών εξαιτίας της Σλαβικής απειλής, όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, αλλά και σε μια λογική περιορισμού των αντιδράσεων από την πλευρά των μουσουλμάνων Αλβανών της περιοχής, καθώς και σε μια προσπάθεια σύγκλισης ως προς το ζήτημα της συνύπαρξης των λαών με ορίζοντα το διευρυμένο ελληνικό κράτος ⁶⁶.

Η προσέγγιση μεταξύ χριστιανών και μουσουλμάνων ήταν σταθερά τακτική από τον τύπο, όταν κρινόταν ότι το κλίμα είναι τεταμένο και τα ενδεχόμενα πολλά ως προς τις εξελίξεις. Παρατηρείται, μια διγλωσσία από μερίδα του τύπου η οποία πηγάζει από το γεγονός, ότι τα δεδομένα ήταν ακόμα ρευστά όσον αφορά τις αντιδράσεις των μουσουλμάνων στην προσάρτηση της Ηπείρου στην Ελλάδα⁶⁷.

Στο πλαίσιο της προσέγγισης των δύο πλευρών, η Ελλάδα δεν εξαιρούσε τους μουσουλμάνους Αλβανούς, που εκτός από το γεγονός ότι ήταν περισσότεροι σε αριθμό, θα μπορούσαν να αποτελέσουν ισχυρό ένοπλο στήριγμα για την μελλοντική υλοποίηση του ελληνικού μεγαλοϊδεατισμού.

Ο Λεοντίου αναφέρει : «*Την παλληκαριά λοιπόν των εξισλαμισμένων Αλβανών θέλομεν και ημείς, αλλ ' όχι και την θρησκείαν των, αντ' αυτής δε παρέχομεν εις αυτούς όχι μόνον την δικήν*

64 Εφημ. Ώρα, αρ, 64, 9.1.1879

65 Νικόλαος Γκίκας, ο. π., σελ. 10 – 11

66 Εφημ. Ώρα, αρ. 71, 16.1.1879

67 Εφημ, Ώρα, αρ 75, 20.1.1879

μας παλληκαρία, αλλά και όλα τα φώτα και τα δώρα της ελευθερίας και του πολιτισμού»⁶⁸.

Η γεωγραφική ανάλυση των περιοχών που κατοικούν Αλβανοί καταλήγει στο συμπέρασμα, ότι οι μεταρρυθμίσεις που επιθυμούν οι Αλβανοί δεν μπορούν να υλοποιηθούν από την Υψηλή Πύλη, πάρα μόνο στο πλαίσιο της εθνικής ανεξαρτησίας και σε συμφωνία με την Ευρώπη, ενώ τονίζεται πως κάτι τέτοιο είναι εξαιρετικά δύσκολο εξαιτίας της σύνδεσής των Αλβανών με την Πύλη σε στρατιωτικό και διοικητικό επίπεδο. Όσον αφορά την περιοχή της Ηπείρου, αυτή παρουσιάζεται ως πλήρως εξελληνισμένη ακόμα και για τους μουσουλμάνους, επιδιώκοντας να τονιστεί η διαφοροποίηση από τις υπόλοιπες περιοχές της Οθωμανικής επικράτειας που κατοικούνται από αλβανόφωνους⁶⁹.

«...Ουδέν ισχύει το λέγειν ότι έν Θεσσαλία και Ηπειρώ δεν διατρίβει μόνη η ελληνική φυλή. Εν τω κράματι των φυλών δέον να προτιμηθή ισχυροτέρη και η μάλλον κατάληλος εις τον εκπολιτισμόν την άλλον. Ουδείς θα αρνηθή ότι οι εν τής επαρχίας εκείναις Αλβανοί και Ρωμούνοι το γένος εδέξαντο ήδη την Ελληνικήν ημέρωσιν...»⁷⁰

Το Ηπειρωτικό αποτέλεσε ένα από τα πιο σημαντικά ζητήματά της εποχής και απασχόλησε έντονα τον τύπο. Στις 29 Μαρτίου 1879 η εφημερίδα *Ωρα*, επιχειρεί μια εκτενή ανάλυση σχετικά με το ζήτημα της σύνδεσης των Αλβανών με την Ήπειρο.

Σε πρώτο χρόνο αναφέρει, πώς δεν υπάρχουν αντιδράσεις - ούτε από την πλευρά των μουσουλμάνων - ως προς την προσάρτηση της Ηπείρου στην Ελλάδα και αυτό οφείλεται στις δυσκολίες που αντιμετώπιζαν ακόμα και οι μουσουλμάνοι κάτω από την Οθωμανική κυριαρχία. Επιπλέον, η *Ωρα* τονίζει πώς οι μουσουλμάνοι της Ηπείρου δεν γνώριζαν τη δράση του συνδέσμου της Πρισερένι και τις επιστολές που είχαν σταλεί εκ μέρους εκείνων στο Βερολίνο, προσπαθώντας με αυτών τον τρόπο να παρουσιάσει πώς οι κάτοικοι της Ηπείρου δεν είχαν καμία σύνδεση με τις εθνικές αξιώσεις των Αλβανών.

68 Λεόντιος Λεοντίου, ό.π., σελ 94 - 96

69 Εφημ. *Ωρα*, αρ. 94, 8.2.1879

70 Εφημ. Εθνικό Πνεύμα αρ 1264, 9/ 2/ 1879

2.2 Οι εσωτερικές αντιθέσεις των Αλβανών και η σημασία της θρησκείας

Τα θρησκευτικά επιχειρήματα αποτελούσαν κυρίαρχο παράγοντα της εξωτερικής πολιτικής των Βαλκανικών χωρών κατά τον 19ο αιώνα. Η θρησκεία λειτουργούσε ως αναπόσπαστο κομμάτι του εθνικισμού και η σύγκρουση μεταξύ του χριστιανισμού και του ισλάμ ως ο υπέρ πάντων αγώνας⁷¹. Οι έννοιες χριστιανός – Έλλην, ήταν σχεδόν ταυτόσημες και ορίζονταν αντιπαραθετικά με το ζεύγος Μουσουλμάνος – Τούρκος, στο πλαίσιο της εξίσωσης της θρησκευτικής πίστης με το εθνικό ζήτημα⁷².

Εκτιμάται από την εφημερίδα *Ώρα*, ότι η δυναμική του Αλβανικού εγχειρήματος είναι περιορισμένη και τα εσωτερικά προβλήματα απροσπέραστα, θέλοντας με αυτόν τον τρόπο να επισημανθούν για ακόμη μια φορά οι εσωτερικές διάφορες μεταξύ των Αλβανών οι οποίες για τον ελληνικό τύπο της εποχής ήταν βασικός παράγοντας που καθιστούσε το αλβανικό εγχείρημα ακατόρθωτο. Επίσης, η συνεχής σύνδεση του αλβανικού εγχειρήματος με τις τούρκικες αρχές φανερώνει την απαξίωση αυτού ως εθνικό ζήτημα, καθώς και την αδυναμία του ελληνικού τύπου να εκτιμήσει σωστά την δυναμική της αλβανικής προσπάθειας η οποία είχε μόλις αρχίσει να κάνει τα πρώτα της βήματα σε ένα δύσκολο και θόλο τοπίο όσον αφορά τον εθνικό της χαρακτήρα⁷³.

Σε άρθρο το οποίο έχει σταλεί στην *Ώρα* από την Σκόδρα, γίνεται μία προσπάθεια στατιστικής ανάλυσης των μουσουλμάνων Αλβανών που συμμετέχουν στον Σύνδεσμο της Πρισρένι με απώτερο σκοπό, να φανερωθεί ο πραγματικός αριθμός όσων ανήκουν σε αυτή τη προσπάθεια και κατ' επέκταση όσων μπορούν να πολεμήσουν.

Είναι φανερό, πώς στόχος της εφημερίδας είναι να αποδείξει πως η Τουρκία χρησιμοποιεί τον Αλβανικό σύνδεσμο για τη εξυπηρέτηση των συμφερόντων της. Σκοπός ήταν, η μη υλοποίηση της απόφασης για προσαρτήσεις εδαφών της Αυτοκρατορίας στα νέα κράτη που είχαν προκύψει από την Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου⁷⁴.

Σε άρθρο στις 29 Σεπτεμβρίου 1878, που αναδημοσιεύεται από τους «*Καιρούς*» του Λονδίνου, γίνεται αναφορά στην κρισιμότητα της κατάστασης που επικρατεί στην Αλβανία. Σημαντικό είναι

71 Ivan Ilichev, ο. π., σελ. 484

72 Παντελής Λέκκας, *Η εθνικιστική ιδεολογία*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2011, σελ. 165

73 Εφημ. *Ώρα*, αρ. 240, 7.7.1878

74 Εφημ. *Ώρα*, αρ. 321, 26.9.1878

το γεγονός, ότι στο συγκεκριμένο άρθρο έχουμε ουσιαστικά για πρώτη φορά αναφορά σε ενδεχόμενο Αλβανικό εθνικό ζήτημα το οποίο εντάσσεται αιφνιδιαστικά στο Ανατολικό ζήτημα.

Με αφορμή την σύμπραξη των μουσουλμάνων με τους καθολικούς της βόρειας Αλβανίας σχολιάζεται, πως είναι κατανοητό στο πλαίσιο που το φυλετικό αίσθημα είναι ισχυρότερο του θρησκευτικού για τους Αλβανούς. Αυτό έρχεται σε αντίθεση, με το γεγονός ότι όλη την προηγούμενη περίοδο παρουσιάζεται η θρησκευτική ετερότητα ως ο κυρίαρχος εχθρός των αλβανικών διεκδικήσεων. Εν συνεχεία, αναφέρονται οι δυσκολίες που προκύπτουν ως προς την υλοποίηση των αποφάσεων του Συνεδρίου του Βερολίνου, εξαιτίας της απροθυμίας της Πύλης και της αντίστασης από την πλευρά των ντόπιων πληθυσμών που καθοδηγούνται από τον Σύνδεσμο της Πρισρένι⁷⁵.

Το επόμενο χρονικό διάστημα, ο τύπος ασχολείται περισσότερο με την Αλβανία, σε μια προσπάθεια να παρουσιάσει μια σφαιρική εικόνα της καθημερινής ζωής των κατοίκων ενός εκ των μεγαλύτερων αστικών κέντρων της γεωγραφικής περιοχής της Αλβανίας. Χαρακτηριστικά αναφέρει *«ο επισκεπτόμενος την Σκόδραν θα ιδη και σημεία τινά ευρωπαϊκού πολιτισμού αλλά και την ασιατήν βαρβαρότητα ακμάζουσαν.»*, θέλοντας με αυτόν τον τρόπο να παρουσιάσει τις έντονες αντιθέσεις που συναντά κανείς επισκεπτόμενος την συγκεκριμένη πόλη. Στη συνέχεια, γίνεται μία εκτενής αναφορά σε διάφορα επίπεδα της καθημερινής ζωής των κατοίκων, όπως είναι τα σχολεία φοίτησης και το εμπόριο μεταξωτών υφασμάτων, που ήταν ένας από τους βασικούς οικονομικούς παράγοντες της περιοχής την εποχή εκείνη. Το συγκεκριμένο άρθρο, επιχειρεί μια αναγνωριστική προσέγγιση της Αλβανικής κοινωνίας και το ενδιαφέρον προκύπτει από τα τεκταινόμενα στον σύνδεσμο της Πρισρένι, που είχε πετύχει να αναγάγει το Αλβανικό ζήτημα σε ουσιαστικό θέμα για τον τύπο την συγκεκριμένη περίοδο⁷⁶.

Συχνές είναι οι αναφορές στις θρησκευτικές και φυλετικές διαφορές μεταξύ των Αλβανών, όπως είδαμε και πιο πάνω, στοιχείο που καθιστά την συνύπαρξη τους δύσκολη. Σημαντικό είναι επίσης το γεγονός, ότι αναφέρεται, πως η Ελλάδα είναι υπέρ της ενδεχόμενης δημιουργίας Αλβανικού κράτους, εάν φυσικά το τελευταίο δεν αξίωνε ελληνικά εδάφη και παράλληλα αποκτούσε πολιτική αυτονομία από τα συμφέροντα της Πύλης. Στην Ώρα παρατίθενται μια σειρά από πληθυσμιακές αναλύσεις της Ηπείρου με σκοπό να αποδείξει ότι το ελληνικό στοιχείο υπερτερεί στην περιοχή και το γεγονός αυτό απαντάει σε οποιαδήποτε επιχειρηματολογία περί αλβανικότητας της από την πλευρά της Πύλης⁷⁷.

75 Εφημ. Ώρα, αρ 324, 29.9.1878

76 Εφημ. Ώρα, αρ. 35, 11.12.1878

77 Εφημ. Ώρα, αρ. 143, 29.3.1879

Αναφέρεται συχνά, πώς η σύνδεση μεταξύ Μωαμεθανών Αλβανών και Οθωμανικής κυβέρνησης είναι σχέση ως «μέρους και όλου, μεταξύ οργάνου και σώματος», θέλοντας με αυτόν τον τρόπο να τονιστεί, πώς δεν υπάρχει καμία διαφορά Μωαμεθανών Αλβανών και Τούρκων, αρά κατ' επέκταση δεν τίθεται κανένα ζήτημα Αλβανικής εθνικής διαφοροποίησης. Η σύνδεση της Αλβανίας με την Πύλη και τα συμφέροντα της αποτέλεσε ένα από τα πιο ισχυρά επιχειρήματα της ελληνικής πλευράς την περίοδο αυτή, ενώ η συγκεκριμένη σύνδεση προκάλεσε σοβαρά κωλύματα στις σχέσεις Ελλήνων και Αλβανών μέχρι την δημιουργία του ανεξαρτήτου αλβανικού κράτους⁷⁸.

2.3 Οι Σλάβοι ως κοινός εχθρός Ελλήνων και Αλβανών

Το Ανατολικό ζήτημα και οι εθνικές βλέψεις των Σλαβικών λαών, φαίνεται να απασχολούν έντονα τον ελληνικό τύπο. Ο κίνδυνος της Σλαβικής επέκτασης απειλεί τα ελληνικά συμφέροντα στη ευρύτερη περιοχή της Χερσονήσου του Αίμου και γέννα την ανάγκη δημιουργίας κοινού μετώπου με άλλους λαούς. Το γεγονός αυτό, έφερε Έλληνες και Αλβανούς πιο κοντά⁷⁹ σε μια χρονική περίοδο που οι εθνικές αξιώσεις των Αλβανών δεν είχαν αποκρυσταλλωθεί πλήρως⁸⁰.

«Εάν ο Πανσλαυισμός νικήση, όχι μόνον οι Τούρκοι θέλουσι ζημειωθή, αλλά και οι Έλληνες και οι Αλβανοί και οι Αρμένιοι...»⁸¹.

Η εφημερίδα *Εθνικό Πνεύμα* καλεί με έμμεσο τρόπο σε σύμπραξη Έλληνες και Αλβανούς ενάντια στον Τουρκικό ζυγό καταπίεσης, με αφορμή μια απόφαση των Προκρίτων Δομοκού, που καλούσε σε σύμπραξη τους δύο λαούς⁸². Η συγκεκριμένη αναφορά αποκτά σημασία, αν συνυπολογίσει κανείς το γεγονός, ότι απευθύνεται σε μουσουλμάνους Αλβανούς, καθώς εκείνη την περίοδο ο χριστιανός Αλβανός νοείται ως Έλληνας. Αυτό το δεδομένο αποκτά παραπάνω αξία στο πλαίσιο που οι δύο λαοί θα μπορούσαν όντως να βρεθούν σε κοινό κράτος, προοπτική που μάλιστα έβρισκε υποστηρικτές και στις δύο πλευρές⁸³.

Ο ελληνικός τύπος όντας επηρεασμένος από τις Σλαβικές διεκδικήσεις, φαίνεται να μεταβάλλει

78 Εφημ. Ώρα, αρ. 166, 21.4.1879

79 Νίκολας Γκίκας, *Η εικόνα της Αλβανίας και των Αλβανών στην Ελλάδα του 19ου αι.*, Παντείο Πανεπιστήμιο, Αθίνα 2007, σελ 10-11

80 Εφημ. Παλιγγενεσία αρ. 3741, 2/ 3/ 1877

81 Εφημ. Παλιγγενεσία αρ. 3698, 11/ 1/ 1877

82 Εφημ. Εθνικό Πνεύμα αρ 964, 15/ 3/ 1878

83 Ευάγγελος Κωφός ο. π., σελ 27 -28

κάπως την στάση του απέναντι στους Αλβανούς. Σε ορισμένα σημεία αναφέρεται ξεκάθαρα, ότι η Ελλάδα θα ήταν θετική σε ενδεχόμενη δημιουργία ανεξαρτήτου αλβανικού κράτους στο πλαίσιο της φιλελεύθερης προσέγγισης στο ζήτημα των εθνών, πόσο μάλλον αφού μια ανεξάρτητη Αλβανία θα μπορούσε να περιορίσει την Σλαβική απειλή. Η συγκεκριμένη στάση, αντικατοπτρίζει την προσέγγιση μεταξύ Ελλήνων και Αλβανών που ένωσαν από κοινού να απειλούνται από τις διεκδικήσεις των σλαβικών εθνικισμών⁸⁴.

«Η Σκυπερία, καίτοι σήμεραν ένεκα της πολιτικής αυτής καταστάσεως, δεν είναι επισήμως σύμμαχος της Ελλάδος, είναι όμως τοιαύτη πράγματι, ένω μόνη και καθ' αυτήν χύνει και σήμεραν το ηρωικόν αύτης αίμα υπέρ πατρίδος κατά τον Σλαυικόν χειμάρρον, του επαπειλούντος ουχί μόνον την Αλβανίαν, το προπύργιον τούτο της Ελλάδος, αλλά και αυτήν ταύτην την Ελλάδα.»⁸⁵.

Οι Σλάβοι αποτέλεσαν καταλυτικό στοιχείο στην διαδικασία προσέγγισης Ελλήνων και Αλβανών, διαδικασία που έφτασε μέχρι και σε συνεννοήσεις για την δημιουργία κοινού κράτους. Ο Λεόντιος Λεοντίου, διδάκτορας στα Νομικά και μέλος του συλλόγου Αλβανική ένωση, γράφει μετέπειτα :

«Αναχωρουντες λοιπόν εκ τη τόσον επισήμως βεβαιωμένες κοινής των Ελλήνων και Αλβανών καταγωγής και παρακολουθούντες την μέσω των αιωνών πορείαν αυτών από του Μακεδονικού ελλητισμού, επί του οποίου το πρώτον επετεύχθη του ελληνικού εθνούς η πολιτική ενότης, ουδαμού ευρίσκομεν τους διδύμους τούτους σκύμνους μιας και της αυτής ευδοξοτάτης φυλής κεχωρισμενος εξ αίσθηματος φυλετικού ανταγωνισμού τουναντίον μάλιστα βλέπομεν τούτους εν όντως αδελφική αρμονία βιούντας υπό τον δικέφαλον αετόν των Ελλήνων αυτοκρατόρων του Βυζαντίου και από κοινού αγωνιζόμενους κατά των πολλαχόθεν επιδραμοντων βαρβάρων λαών, νικηφόρως δε αντεπεξερχομένους κατά των Φράγκων και Σλαύων και κατ' αυτών των Βουλγάρων»⁸⁶.

84 Γιάννης Χατζής, *Η Αλβανική εθνική κίνησή και η προοπτική μιας ελληνοαλβανικής προσέγγισης τέλη 19ου – αρχές 20ου αι.*, Αριστοτελειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 2008, σελ 76 – 77

85 Εφημ. Παλιγγενεσία, αρ. 4379 16/ 3/ 1879

86 Λεόντιος Λεοντίου, ο. π., σελ 7 – 8

2.4 Η Λίγκα της Πρισρένι και η υποτίμηση του Αλβανικού εγχειρήματος από τον ελληνικό τύπο.

Αξίζει να σημειωθεί, πως μερίδα του τύπου υποστήριζε πως το Αλβανικό κίνημα είναι άμεσα συνδεδεμένο με την Τουρκία και τα συμφέροντα της. Για παράδειγμα, η εφημερίδα *Εθνικό Πνεύμα* αναφέρει χαρακτηριστικά :

«Εν Αλβανία ιδίως επικρατεί μέγας ερεθισμός επιτηθείς διά των εκ Κωνσταντινουπόλεως ραδιουργιών και της συγκροτήσεως του Αλβανικού Συνδέσμου σκοπούντος την αντιστασιν κατά των αξιώσεων του Μαυροβουνίου και της Ελλάδος...»⁸⁷.

«Άχρι τούδε το ύπο των Ιταλών υποκινούμενον κίνημα δεν είναι λίαν επικίνδυνον τοίουτον δε θα καθίστατο μόνον, εάν συμμετείχον αύτου αί δυνάμεις του κατ' αρχάς φιλοτούρκου Αλβανικού Συνδέσμου.»⁸⁸, γράφει η εφημερίδα σε άλλο σημείο με αφορμή την δράση των Αλβανόφωνων της Ιταλίας στο αλβανικό κίνημα.

Μετά την ίδρυση του αλβανικού συνδέσμου, κυριαρχούσαν δύο οπτικές για το αλβανικό ζήτημα. Από την μία, υπήρχε η κυρίαρχη οπτική, ότι το αλβανικό κίνημα ήταν υποκινούμενο από τα συμφέροντα της Πύλης και ότι οι Αλβανοί, δεν έχουν ειλικρινής εθνικές αξιώσεις, αλλά εκτελούν το οργανωμένο σχέδιο της, αποσκοπώντας σε υλικά οφέλη⁸⁹. Στο ίδιο πλαίσιο, τονίζεται συχνά με απαξιωτικούς όρους και η δυναμική του αλβανικού εγχειρήματος.

«..οι βεήδες αποφάσισαν επί τέλους να αποστείλωσι 10.000 εθελοντάς εις βοήθειαν τών Βοσνιών. Φαίνεται, ότι η Πρεσρένη παρασυναγωγή αγνοεί ότι, όπως αναχαιτισθη η προέλασις του αυστριακού στρατού, απαιτούνται πλείονες ουχί μιάς αλλά πεντάκοντα μυριάδων Αλβανών. Αι έκ Πρεσρένης απειλαί βεβαίως θα προξενώσι γέλωτα εις το επίτελειον του στρατήρχου Φιλίποβιτς.»⁹⁰.

Η Παλιγγενεσία στην ίδια κατεύθυνση αναφέρει :

« Έκ Σκόδρας της Αλβανίας γράφουσιν εις των εν Τεργέστη Νέαν Ημέραν μεταξύ άλλων και τα έξης περί της υπερβολικής σημασίας και της δυνάμεως ων τίνες απέδωσαν εις τον πολυθρύλητον

87 Εφημ. Εθνικό Πνεύμα αρ 1108, 19/ 8/ 1878

88 Εφημ. Εθνικό Πνεύμα αρ. 1228, 29/ 12/ 1878

89 Νικόλαος Γκίκας, ο. π., σελ. 13 – 17

90 Εφημ. Εθνικό Πνεύμα αρ. 1126, 7/ 9/ 1878

αλβανικόν σύνδεσμον της Πρισρένης... Ουτώ δε πάντα τα γραφέντα εσχάτως περί της εν Πρισρένη εντελώς ψευδή και ανυπαρκτά είσι. Ουδείς υπάρχει Σκενδέρμπεης έκ τών εν Πρισρένη συνελθόντων βέηδων και η αποδοθείσα αυτώ πατριωτική ομιλία πλαστή έστι και μυθώδης»⁹¹.

Από την άλλη, υπήρχαν και αυτοί που πίστευαν σε μια ελληνοαλβανική συνεργασία, οπότε και προσπαθούσαν να τονίσουν όσα ενώνουν τους δύο λαούς. Η κοινή καταγωγή, η γλωσσική συγγένειά και η βοήθεια των Αλβανών στα κομβικά ζητήματα του ελληνικού έθνους, όπως ήταν η επανάσταση του 1821, αποτέλεσαν τα στηρίγματά της συγκεκριμένης οπτικής⁹².

Η Ώρα αναφέρει, ότι οι Μπέηδες Πριστίνας, Πρισρένης, Ανώ Δίβρας, Κάτω Δίβρας, Ρέκα – Δίβρων, Γιάκοβας, Τσαλιτσάς, Μάτια, Σκόδρας και Τέτοβου πραγματοποίησαν τον Σύνδεσμο της Πρισρένι, με σκοπό να διαμαρτυρηθούν και να αντισταθούν στην Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου και τις προσαρτήσεις αλβανικών εδαφών στο Μαυροβούνιο, τη Σερβία και τη Νέα Βουλγαρία.

Η εφημερίδα χαρακτηρίζει τη συγκεκριμένη επιχείρηση υποκινούμενη από τις Τούρκικες αρχές και βασίζεται στο γεγονός ότι οκτώ από τους αντιπροσώπους που έλαβαν μέρος, ήταν διορισμένοι από τις αρχές οι οποίες μάλιστα τους είχαν πληρώσει και τα έξοδα μεταφοράς. Το σημαντικότερο ωστόσο, σε αυτή την αναφορά είναι το γεγονός, ότι οι εκπρόσωποι στον Σύνδεσμο ήταν μόνο μουσουλμάνοι και δεν υπήρχαν ορθόδοξοι από την Νοτιά Αλβανία. Θέλοντας με αυτόν τον τρόπο να τονίσει η εφημερίδα τις θρησκευτικές αντιθέσεις των Αλβανών αναφέρει :

«εν τη αλβανική χώρα τήν εθνότητα προσδιορίζει το θρήσκευμα, οι ορθόδοξοι Αλβανοί ελληνίζουσιν όσον οι μουσουλμάνοι Αλβανοί τουρκίζουσιν ...».

Σκοπός της συγκεκριμένης αναφοράς, είναι να αναδειχθεί η άμεση σύνδεση του Συνδέσμου της Πρισρένι με την Τουρκία, καθώς και η σύνδεση των ορθοδόξων Αλβανών με την Ελλάδα⁹³.

Σε άρθρο το οποίο έχει σταλεί στην Ώρα από την Σκόδρα, επιχειρείται η προσέγγιση των μουσουλμάνων Αλβανών που συμμετέχουν στον Σύνδεσμο της Πρισρένι. Σκοπός της προσπάθειας, είναι να απαξιώσει το εγχείρημα ως προς το περιεχόμενο και την δυναμική του.

Είναι φανερό, πώς στόχος της εφημερίδας είναι να αποδείξει, πως η Τουρκία χρησιμοποιεί τον αλβανικό Σύνδεσμο για τη εξυπηρέτηση των συμφερόντων της άλλα και για την μη υλοποίηση της απόφασης για προσαρτήσεις εδαφών της Αυτοκρατορίας στα νέα κράτη που είχαν προκύψει από την Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου. Θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε πως εδώ συναντάμε την κυρίαρχη οπτική του ελληνικού τύπου σχετικά με τα τεκταινόμενα στην ευρύτερη γεωγραφική

91 Εφημ. Παλιγγενεσία, αρ. 4333, 22/ 1/ 1879

92 Νικόλαος Γκίκας ό.π., σελ. 18

93 Εφημ. Ώρα, αρ. 232, 29.6.1878

περιοχή της Αλβανίας και τις διεκδικήσεις των Αλβανών, που σύμφωνα με τον τύπο δεν ξεπερνάνε το στενό πλαίσιο των Οθωμανικών συμφερόντων⁹⁴.

2.5 Η Φωνή της Αλβανίας, μια εναλλακτική προσέγγιση

Από το πρώτο κίολας φύλλο της εφημερίδας *Η φωνή της Αλβανίας* στις 29 Σεπτεμβρίου 1879, μπορεί κανείς να διακρίνει τον προπαγανδιστικό σκοπό της. Η υποχρέωση της Ελλάδας να βοηθήσει την Αλβανία ως προς τη δημιουργία Αλβανικού έθνους – κράτους είναι το μοτίβο που κυριαρχεί. Για τον Αναστάσιο Κουλουριώτη, Αρβανίτη στην καταγωγή και εκδότη της εφημερίδας, οι Αλβανοί είναι ένα έθνος με ιστορική παρουσία στα Βαλκάνια και σύνδεση τους με τους Έλληνες πηγάζει από την κοινή τους καταγωγή⁹⁵. Γι αυτό τον λόγο οι Έλληνες οφείλουν να βοηθήσουν τους Αλβανούς.

Σε όλα τα φύλλα της εφημερίδας συναντάμε το εξής μήνυμα που φέρει την υπογραφή εκ της συντάξεως :

«θέλουμεν τήν Αλβανίαν μίαν ηνωμένων και ανεξάρτητον... Η κυβέρνησις της Ελλάδος οφείλει και χρεωστέι να βοηθήση την Αλβανίαν πρός ανάκτησιν της αυτονομίας και ανεξαρτησίας αυτής και πρός τουτοίς να συνδέση συμμαχίαν και επιμαχίαν μετά των μεγαύμων τέκνων αυτής. Αποτεινομεθα πρός τούς γνησίους και πατριωτικούς Σκυπητάρας κατοικούντας εσωτερικώς και εξωτερικώς όπως συντρέξωμεν ημάς υλικώς τε και ηθικώς εις τήν εκουσιν της εφημερίδος ταύτης ήτις υπόσχεται εκ προοιμίων νά υποστηρίξη εκθύμας τα συμφέροντα των Αλβανών εν γένει. ».

Η εφημερίδα αυτοπροσδιορίζεται ως θερμός υποστηρικτής των εθνικών διεκδικήσεων των λαών ανεξάρτητα από την θρησκεία, με εν γένει κοσμοπολίτικες αντιλήψεις « *Θεωρούμεν οτί εκαστος έχει το δικαίωμα να εγκαταστάθη όπου γής θέλει και να δύναται να απολαύη ίσα πολιτικά και θρησκευτικά δικαιώματά, εν οίς υπάρχει η ζωή, η ελευθερία και η επιδίωξις της επιτυχίας ενός εκάστον, χωρίς μα ένοχληται η παρεμποδίζεται παρ'ουδενός νόμου και υπό ουδεμίας τοπικής κυβερνήσεως, το δικαίωμα τούτο άποκαλουμεν κοσμοπολιτικόν.*»

Είναι σαφές, ότι η φιλελεύθερη προσέγγιση του Θρησκευτικού ζητήματος πηγάζει από το

94 Εφημ. Όρα, αρ. 321, 26.9.1878

95 Ηλίας Σκουλίδας, ο. π. , σελ 266

γεγονός, ότι η Αλβανία ήταν και είναι μια πολυθρησκευτική κοινωνία και αυτό καθιστά τη θρησκεία βασικό παράγοντα διαφοροποίησης που απειλεί την εθνική ομοιογένειά των Αλβανών⁹⁶.

Σε όλα της τα άρθρα, η εφημερίδα καλεί τους Έλληνες να σταθούν δίπλα στους Αλβανούς ανεξάρτητα από την θρησκευτική τους διαφοροποίηση, όπως έκαναν και εκείνοι κατά την διάρκεια της ελληνικής επανάστασης,.

«Οί Σουλιώτες Αλβανοί επολέμησαν υπέρ ημών. Οι γενναίοι Υδραίοι και Σπετσιώτες Αλβανοί έθαλασσομάχησαν υπέρ ημών και εθυσίασαν τα πλούτη αυτών υπέρ ημών. Διά τούτο και ημείς πρέπει να σας βοηθήσωμεν και να ανταπύσωμεν το ευεργέτημα». Σε άλλο σημείο αναφέρει « Είναι αράγε ο χριστιανισμός οστίς ποιεί το ομοφύλον, δεν είναι και η γλώσσα, και τα ήθη και εθίμα, ατίνα πάντα αποτελούσι την εθνικότητα...»⁹⁷.

Ως μοναδικός σκοπός της εφημερίδας, αναφέρεται η προώθηση των ιδανικών της Αλβανίας και των Αλβανών και όχι η δημιουργία έχθρας μεταξύ δύο φιλικών φυλών. Όπως χαρακτηριστικά τα αποκαλεί « *Τούτο μονόν προσθέτομενώς εκ περισσού, ότι δεν επιθυμούμεν να εξεγείρωμεν πόλεμον αντιπαθειών και εχθρότητες μεταξύ δύο φυλών φίλων διακειμένων εξ άμνημονεύτων αιώνων* ».

Η ξεκάθαρη θέση του Κουλουρίωτη για το Αλβανικό ζήτημα και την ενδεχόμενη συνύπαρξη με την Ελλάδα συναντάται σε αυτό το σημείο :

«Είναι ανάγκη πάσα οι Αλβανοί να αποκτήσωσι πρώτον την αυτονομίαν των και να καλλιεργήσωσι και μορφώσωσι την γλώσσαν των, και έπειτα να σκεφθώσι περί ενώσεως ή ομοσπονδίας μετά της Ελλάδος».

Σε παρόμοιο μοτίβο, σε άρθρο αναδημοσιευμένο από την εφημερίδα του Λιβόρνο επί του Αλβανικού ζητήματος, παρουσιάζεται στο αναγνωστικό κοινό, πως οι Αλβανοί είναι θετικοί σε ενδεχόμενη δημιουργία συνομοσπονδίας με την Ελλάδα.

«Την μεγάλην και σωτήριαν ιδέαν ομοσπονδίας ελληνο – αλβανικής εξέφρασαν ήδη η αλβανική αποστολή εν τω υπομνήματι αύτης προς τον Λόρδο Βηκουσιφιλδ παρά τω εν Βερολίνω συνεδρίω, και αυτή θά ήτο ή καλητέρα λύσις πάντων...». Αυτό το σχέδιο, φαίνεται να έβρισκε υποστηρικτές μεταξύ των Αλβανών της Νοτιάς Αλβανίας καθώς και από μερίδα των Ελλήνων.

Ο προπαγανδιστικός σκοπός της εφημερίδας προκύπτει και από το γεγονός, ότι

96 Γιάννης Χατζής, ο. π., σελ 30-35

97 Εφημ. *Η Φωνή της Αλβανίας* 29/ 9/ 1879 αρ, 1

επιχειρηματολογεί συστηματικά ενάντια σε όσους υποστηρίζουν την ύπαρξη εσωτερικής διάσπασης μεταξύ μωαμεθανών και χριστιανών Αλβανών, τονίζοντας την ανεξιθρησκεία και την αρμονία τους στο πλαίσιο ενός κοινού οράματος. Η συγκεκριμένη παρατήρηση, έρχεται ως απάντηση στον ελληνικό τύπο της εποχής, όπου συναντάμε συχνές αναφορές στην θρησκεία ως το μεγαλύτερο εμπόδιο στα σχέδια των Αλβανών⁹⁸. Ο Κουλουρίωτης αντιμετώπιζε με δυσπιστία τους Έλληνες δημοσιογράφους, καθώς δεν υποστήριζαν τους Αλβανούς⁹⁹.

Όσον αφορά, στο γλωσσικό ζήτημα, για την εφημερίδα το γεγονός, ότι η ελληνική γλώσσα ομιλείται καθολικά στην περιοχή της Ηπείρου, δεν καθιστά την Ήπειρο ελληνική «διότι η ελληνική γλώσσα επεκράτησε εις μέρη τινά της Ηπείρου δέν επεταί ότι οι ομιλούντες αυτήν εισίν ελλήνες...», όπως και το γεγονός ότι η Αλβανική γλώσσα ομιλείται στην Ελλάδα εξάλλου, δεν καθιστά αυτές τις περιοχές αλβανικές «τότε και χάριν τών εν Ελλάδι αποικισθέντων Αλβανών, οι Αλβανοί πρέπει να απαιτώσιν άποκτήσωσιν όλην την Ελλάδα...».

Αυτός ο συλλογισμός που παρατίθεται στην *Φωνή της Αλβανίας*, έρχεται ως απάντηση σε αντίστοιχες αναφορές του ελληνικού τύπου σχετικά με την ελληνικότητα της Ηπείρου βάση της κυρίαρχης γλώσσας του ντόπιου πληθυσμού¹⁰⁰.

Ο αλβανικός εθνικισμός βασίζεται εν πολλοίς στο γλωσσικό ζήτημα. Οι θρησκευτικές και πολιτισμικές διαφορές, καθιστούσαν την γλώσσα σημαντικό σημείο ενότητας. Πρότυπο για τέτοιου είδους εθνικισμούς, αποτέλεσε ο γερμανικός εθνικισμός του 19ου αιώνα, που βασίστηκε στη γλώσσα εξαιτίας των πολλών αντιθέσεων σε θρησκευτικό και πολιτικό επίπεδο. Η σημασία της γλώσσας έχει αναδειχθεί από τον Χέρντερ ο οποίος πίστευε, ότι ο κόσμος είναι διαιρεμένος σε ξεχωριστές γλωσσικές ομάδες που αντιστοιχούν σε οργανικώς διαιρετέα έθνη. Ο ίδιος, μάλιστα, εκτιμούσε ότι η γλωσσική αλλοτρίωση είναι το πιο επικίνδυνο γεγονός για την επιβίωση ενός έθνους¹⁰¹.

Για την *Φωνή της Αλβανίας* έχει καθοριστική σημασία η δημιουργία γραπτής αλβανικής γλώσσας ως προς το μέλλον του έθνους. Η ανάπτυξη της αλβανικής γλώσσας και γραφής ήταν απαραίτητο στοιχείο για την ενδυνάμωση της εθνικής συνείδησης των Αλβανών¹⁰². Η Αλβανία πρέπει να διατηρήσει την δικιά της γλώσσα και να μην δεχτεί την ελληνική ως επίσημη « *Αλλ'όχι οι Αλβανοί δεν θέλουν να εγκαταλείψωσι την γλώσσαν αυτών ούτε οι χριστιανοί ούτε οι*

98 Εφημ. *Η Φωνή της Αλβανίας*, αρ, 3, 13.10.1879

99 Ηλίας Σκουλίδας, ο. π., σελ 267

100 Εφημ. *Η Φωνή της Αλβανίας*, αρ, 5, 27.10.1879

101 Παντελής Λέκκας, ο. π., σελ. 145 – 146

102 Ηλίας Σκουλίδας, ο. π., σελ 268

μωαμεθανοί, ως δεν θέλουν επίσης να αρνηθώσι τόν εθνισμόν των και την αδελφότητα, ήτις υπάρχει μεταξύ αυτών...». Το γλωσσικό ζήτημα έχει καθοριστική σημασία στη διατήρηση της αυτονομίας, την ενότητα και της ταυτότητας ενός πληθυσμού¹⁰³. Θα μπορούσε να ειπωθεί, ότι η εφημερίδα έχει κατανοήσει πλήρως την ανάγκη ανάπτυξης ξεχωριστής γλώσσας για ένα έθνος, καθώς και την σημασία διαφοροποίησης του σε σημαντικά ζητήματα όπως είναι το γλωσσικό από τους γειτονικούς λαούς¹⁰⁴.

Το γλωσσικό ζήτημα το συναντάμε και στο επόμενο φύλλο της *Φωνής της Αλβανίας*, με ημερομηνία 10 Νοεμβρίου 1879. Σαν πρώτη απόπειρα, η εφημερίδα επιχειρεί να προσδιορίσει το καταλληλότερο αλφάβητο για την αλβανική γλώσσα.

«Ημείς θέλομεν αυτού ελευθερίαν πρὸς πάντα και ἄς προσενέγκῃ ἕκαστος το ἴδιον αυτού αλφαβήτονεις την δημοσιότητα...Ἀς γίνητοιοθτοτρόπως η τουλάχιστον διαφωνισμός δια του τύπου. Τότε το μόνον το οποίον δυνάμεθα νά ειπώμεν εἶναι ὅτι ὅσοι ἔχουσι θάρρος καί πεποιθήσιν ες τὰς ἰδικὰς των ιδέας και εἰς τό σύστημά τῶν ας τυπώσουν τα αλφάβητατων καί ας τα δημοσιεύσωσι δια νά ἴδῃ και κρίνῃ ο κόσμος...».

Φυσικά, τάσσεται υπέρ της υιοθέτησης της ελληνικής αλφάβητου και η συγκεκριμένη θέση πηγάζει πλήρως από την θέση του συντάκτη της, Κουλουρίωτη. Ο ίδιος ήταν υπέρμαχος της ελληνικής αλφάβητου, καθώς θα μπορούσε να ενδυναμώσει τους δεσμούς των δύο λαών και ταυτόχρονα θα λειτουργούσε προωθητικά στη μόρφωση των χιλιάδων αλβανόγλωσσων πολιτών στην Ελλάδα που ζούσαν στην αμάθεια¹⁰⁵. Η υιοθέτηση της ελληνικής αλφάβητου από την Αλβανία, ήταν κάτι που ήθελε επίσης η ελληνική πλευρά, καθώς θα μπορούσε να βοηθήσει στο πλαίσιο της ελληνοαλβανικής συνεννόησης¹⁰⁶.

Ο Λεοντίου αναφέρει χαρακτηριστικά για το γλωσσικό ζήτημα :

«Ελλήνες και Αλβανοί ἔχουσι κοινά οὐ μόνον την καταγωγὴν, της παραδόσεις και την ιστορίαν, αλλά και αυτήν την γλώσσαν διότι πλὴν των Γκέγκηδων, παρά τοῖς ὁποίοις αμιγέστερον ομολογουμένως ομιλεῖται η αλβανική, οι Τόσδηδες, Τσάμηδες και Λίαπηδες εἶναι ἅπαντες δίγλωσσοι, ομιλοῦντες μετὰ της αὐτῆς ευχερείας των αλβανικὴν και ελληνικὴν»¹⁰⁷.

Η εφημερίδα προωθώντας τα αλβανικά συμφέροντα παράλληλα με την αδελφική συνύπαρξή

103Anthony D. Smith, *Εθνική ταυτότητα*, εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα Οκτώβριος 2000, σελ. 111

104 Εφημ. Η Φωνή της Αλβανίας, αρ. 6, 3.11.1879

105 Ηλίας Σκουλίδας, ο. π., σελ 267 – 268

106 Γιάννης Χατζής, ο. π., σελ 159

107Λεόντιος Λεοντίου, ο. π., σελ 19 – 20

με την Ελλάδα και τους Έλληνες, χαρακτηριστικά αναφέρει :

«είμεθα της γνώμης ότι το έλληνικόν αλφαβητών ή βασίς όλων τών ευρωπαϊκών αλφαβητών τροποποιούμενον και πλουτιζόμενον με επιπροσθέτους ομοειδιές χαρακτήρας όπως αναπληρώση την ανάγκην της άλβανικής είναι τό καταληλότερον... Οί Αλβανοί έχουσι περισσοτέραν σχέσιν και συγκοινωνίαν μέ τους Έλληνες ή τους Φράγκους – τουλάχιστον οι μεσημβρινοί - , και ως πρός την γλωσσάν και καθότι είναι αύτη η πελασγική και ως πρός τα ήθη και εθίμα των...».

Τονίζεται επανειλημμένα, πως το ζήτημα της εκπαίδευσης είναι άμεσα συνδεδεμένο με τις εθνικές διεκδικήσεις της χώρας. Οι έννοιες εκπαίδευση και έθνος είναι άμεσα συνδεδεμένες, παρόλο που η εκπαίδευση μπορεί να σταθεί και να αναπτυχθεί και πριν την δημιουργία του έθνους κράτος.

Αξίζει εδώ να αναφερθούμε και σε μια επιστολή που υπάρχει στο φύλλο της 10ης Νοεμβρίου στην *Φωνή της Αλβανίας*, προς την ελληνική βουλή. Η επιστολή υπογράφεται από Έλληνες πολίτες τέκνα των Αλβανών (εκείνων) Μάρκου Μπότσαρη, Κίτσου Τζαβέλα , Μιαούλη, Κουντουριώτη, Κολοκοτρώνη, Ο. Ανδρούτσου, Ευαγγέλη Ζάπα και της λοιπής «*λεγεώνας των ηρώων των πολεμησάντων γενναίως υπέρ της απελευθερώσεως της Ελλάδας*», όπως αναφέρει χαρακτηριστικά. Σκοπός της συγκεκριμένης επιστολής, είναι να παροτρύνει την ελληνική κυβέρνηση να λειτουργήσει προωθητικά στο αλβανικό εγχείρημα.

Πρώτον, καλείται η ελληνική βουλή να εκφράσει την συμπάθεια της στους «*αδελφούς Αλβανούς*» και να ζητήσει από την Πύλη να δώσει αυτονομία στην Αλβανία. Δεύτερον, η ελληνική κυβέρνηση πρέπει να ξεκαθαρίσει την θέση της για το αλβανικό ζήτημα και τέλος να προφυλάξει το αλβανικό εγχείρημα από την Πύλη. Προβάλλεται για άλλη μια φορά το κοινό παρελθόν των δύο λαών και η συνεισφορά των Αλβανών στην ελληνική επανάσταση.

Στη συγκεκριμένη επιστολή συμπυκνώνονται ουσιαστικά, όλοι οι λόγοι ύπαρξης της εφημερίδας η οποία σαφώς δεν αντανακλά την σφαιρική εικόνα του ελληνικού τύπου της εποχής για την ανάδυση της αλβανικής εθνικής ιδέας. Θα μπορούσαμε πάντως να ισχυριστούμε με βεβαιότητα, ότι η *Φωνή της Αλβανίας*, προωθώντας τα αλβανικά συμφέροντα στην ελληνική κοινή γνώμη της εποχής, μας δίνει την ευκαιρία να δούμε την αντίληψη μιας συγκεκριμένης ελίτ για το θέμα και αυτό την καθιστά σημαντική για την ανάλυση της παρούσας εργασίας¹⁰⁸.

108 Εφημ. Η Φωνή της Αλβανίας, αρ.7, 10.11.1879

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σε γενικές γραμμές, η οπτική του ελληνικού τύπου της εποχής στέκεται στις εσωτερικές αντιθέσεις των Αλβανών. Οι θρησκευτικές και κοινωνικές αντιθέσεις καθιστούν το εγχείρημα τους ακατόρθωτο για τον ελληνικό τύπο. Η έντονη σύνδεση των Αλβανών με την Πύλη κρίνεται επίσης ως ένα βασικό εμπόδιο για τις εθνικές τους αξιώσεις.

Η συγκεκριμένη στάση φαίνεται να μεταβάλλεται κάπως, όταν η απειλή των σλαβικών εθνικισμών γίνεται πιο έντονη. Ο σλαβικός κίνδυνος έφερε πιο κοντά Έλληνες και Αλβανούς, που ένωσαν να απειλούνται από κοινού. Η ισχύ των Σλάβων, σε συνδυασμό με την αδυναμία του αλβανικού κινήματος, οδήγησαν σε αυτή τη σύγκλιση Έλληνες και Αλβανούς. Η ελληνική πλευρά, έβλεπε τους Αλβανούς ως λιγότερο επικίνδυνη επιλογή. Οι Αλβανοί αντίστοιχα, έψαχναν στήριγμα για την προώθηση των αιτημάτων τους. Όπως είδαμε και παραπάνω, όλη αυτή η διαδικασία αποτυπώθηκε και στον τύπο της εποχής.

Θα μπορούσαμε να πούμε με βεβαιότητα, ότι το ζήτημα της Ηπείρου αποτέλεσε τομή για τις ελληνοαλβανικές σχέσεις τον 19ο και 20ο αιώνα. Η συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή, ήταν κοινό πεδίο διεκδικήσεων και για τις δύο πλευρές. Το αποτέλεσμα αυτής της τριβής, ήταν να μην καρποφορήσουν οι όποιες προσπάθειες συνεργασίας επιχειρήθηκαν και από τις δύο πλευρές.

Επιπλέον, αξίζει να σημειωθεί, πως για τον ελληνικό τύπο, το αλβανικό εγχείρημα δεν μπορεί ξεφύγει από τα δεσμά του με την Τουρκία. Το κυρίαρχο ισλάμ και η διοικητική σύνδεση των Αλβανών με την Πύλη, καθιστούσαν την όποια προσπάθεια τους για εθνική διαφοροποίηση αδύνατη. Η απαξίωση των εθνικών βλέψεων των Αλβανών, αποτέλεσε βασικό στοιχείο της οπτικής του ελληνικού τύπου, ακόμα και την περίοδο της Λίγκας της Πρισρένι. Το εγχείρημα της Πρισρένι αντιμετωπίστηκε από την κυρίαρχη οπτική ως έργο εξυπηρέτησης των συμφερόντων της Πύλης, που φιλοδοξούσε να συσπειρώσει τους μουσουλμάνους εναντία στη διάλυση της Αυτοκρατορίας. Ωστόσο, υπήρχαν και ορισμένοι που πίστευαν σε μία ελληνοαλβανική συνεργασία, οπότε και προσπαθούσαν να τονίσουν όσα ένωναν τους δύο λαούς. Η κοινή καταγωγή, η γλωσσική συγγένεια και η συνεισφορά των Αλβανών στην ελληνική επανάσταση του 1821, χρησιμοποιήθηκαν ως στήριγμα για την επιχειρηματολογία της συγκεκριμένης οπτικής.

Όσον αφορά την σκοπιά της ελληνόφωνης εφημερίδας *Η Φωνή της Αλβανίας*, ήταν ξεκάθαρα προπαγανδιστική υπέρ της ανεξαρτησίας του Αλβανικού κράτους και προσέβλεπε στην βοήθεια της Ελλάδας προς αυτή την κατεύθυνση.

Η συγκεκριμένη σκοπιά δεν φαίνεται να αλλοιώνεται καθόλη την σχετικά μικρή διάρκεια λειτουργίας της εβδομαδιαίας εφημερίδας η οποία εκπροσωπεί την θέση μιας ελίτ και δεν μπορεί να θεωρηθεί καθρέφτης της ελληνικής κοινωνίας της εποχής, όπως αναφέραμε και νωρίτερα.

B ΜΕΡΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η Αλβανική ανεξαρτησία στον ελληνικό τύπο της εποχής (1912)

3. Από το κίνημα των Νεότουρκων στην Αλβανική ανεξαρτησία

3.1 Νεότουρκοι και Αλβανοί

Το κίνημα των Νεότουρκων είχε φιλελεύθερα και εθνικιστικά χαρακτηριστικά και σκοπός του ήταν η αναγέννηση του τούρκικου μεγαλείου, μέσω της ανατροπής της παλαιάς τάξης πραγμάτων που θεωρήθηκε υπεύθυνη για την παρακμή που είχε υποστεί η Αυτοκρατορία στη δεδομένη χρονική στιγμή. Το κίνημα ξέσπασε τον Ιούλιο του 1908 με αφετηρία την πόλη της Θεσσαλονίκης. Η Θεσσαλονίκη επιλέχθηκε για την εκκίνηση του αγώνα, καθώς ήταν μια πόλη που είχε άμεση επαφή με την δύση, άρα κατ' επέκταση και με τις δυτικές ιδέες από τις οποίες εμπνεύστηκε το κίνημα¹⁰⁹.

Η επανάσταση των Νεότουρκων έφερε μεγάλες αλλαγές στο εσωτερικό αλλά και στο εξωτερικό της Αυτοκρατορίας. Στο εξωτερικό στόχος των Νεότουρκων ήταν να αποφευχθεί οποιοσδήποτε διαμελισμός της Αυτοκρατορίας. Ωστόσο, ο συγκεκριμένος στόχος καταρρίφθηκε σε μικρο χρονικό διάστημα από την κατάληψη της εξουσίας. Τον Οκτώβριο του 1908, η Βουλγαρία ανακήρυξε την ανεξαρτησία της από την Πύλη, ενώ λίγο αργότερα η Αυστροουγγαρία προσάρτησε την Βοσνία – Ερζεγοβίνη, την κατοχή της οποίας είχε ήδη επί τριάντα χρόνια. Ταυτόχρονα οι Κρητικοί απαιτούσαν την ένωση τους με την Ελλάδα¹¹⁰.

Η συγκεκριμένη κατάσταση προκάλεσε την έντονη ανησυχία των Τούρκων αλλά και των Αλβανών που ένιωθαν να απειλούνται από τους γειτονικούς εθνικισμούς. Ο φόβος φαίνεται να αποκτά σάρκα και οστά τον Νοέμβριο του 1911, όταν η Ιταλία κήρυξε τον πόλεμο στην Αυτοκρατορία με την απόβαση στην Τριπολίτιδα. Το γεγονός αυτό, έδωσε ώθηση στους Βαλκανικούς λαούς ως προς την προετοιμασία του πόλεμου και οδήγησε στον Α' Βαλκανικό πόλεμο τον Οκτώβριο του 1912¹¹¹.

Στο εσωτερικό από την άλλη, η αποτυχημένη αντεπανάσταση τον Απρίλιο του 1909, κατέληξε με την ανατροπή του Αμπντούλ Χαμίτ ύστερα από τριάντα χρόνια στην εξουσία. Ο φόβος και η εξωτερική απειλή οδήγησε τους Νεότουρκους στη στρατηγική πιο συγκεντρωτικών

109 Rene Ristelhueber, *Ιστορία των Βαλκανικών Λαών*, εκδ. Παπαδημα, Αθήνα 2000, σελ 271 – 272

110 ό.π., σελ 274

111 Χριστίνα Πιτουλη – Κιτσου, *Οι Ελληνοαλβανικές σχέσεις και το βορειοηπειρωτικό ζήτημά κατά την περίοδο 1907 – 1914*, εκδ. Ολκός, Αθήνα 1997, σελ 158 – 159

μεταρρυθμίσεων στο εσωτερικό της αυτοκρατορίας¹¹².

Η συγκεντρωτική πολιτική των Νεότουρκων, σε συνδυασμό με την αύξηση της φορολογίας και της στρατιωτικής θητείας, δυσαρέστησε ιδιαίτερα τους Αλβανούς που έβλεπαν τα συμφέροντα τους να απειλούνται από τους νεωτερισμούς της νέας διοίκησης¹¹³. Στο στόχαστρο των μεταρρυθμίσεων μπήκαν τα Ευρωπαϊκά σύνορα της αυτοκρατορίας, άρα κατ' επέκταση το βιλαέτι του Κοσόβου και το σαντζάκι της Σκόδρας, που βίωναν ένα καθεστώς εξαίρεσης μέχρι τότε.

Οι στρατιωτικές επιχειρήσεις, που ήρθαν ως αποτέλεσμα της συγκεντρωτικής πολιτικής της Πύλης σε αυτές τις περιοχές, προκάλεσαν την ένοπλη αντίδραση των ντόπιων πληθυσμών¹¹⁴. Σε ένα καθεστώς γενικευμένης έντασης, που επικρατούσε προ των πυλών του επερχόμενου πόλεμου, τον Απρίλιο του 1912 οι αλβανικές φυλές γύρω από την Τζακοβίτσα του Κοσσυφοπεδίου, άρπαξαν τα όπλα παρακινούμενες από τον Μ. Πρίστινα, βουλευτή στο Κοινοβούλιο της Κωνσταντινούπολης. Παράλληλα, ο βουλευτής Βεράτιου, Ισμαήλ Κεμάλ, προωθούσε την αλβανική υπόθεση ενώπιον των Μεγάλων Δυνάμεων και εξασφάλιζε την παροχή πολεμικού εξοπλισμού στους εξεγερμένους. Το αλβανικό κίνημα είχε πετύχει να εξαπλωθεί στη πλειοψηφία των αλβανικών περιοχών μέχρι τον Ιούλιο του 1912¹¹⁵.

Η ρευστή κατάσταση ευνόησε την ανάπτυξη του αλβανισμού, καθώς η στάση των νεότουρκων δημιούργησε την ανάγκη οργάνωσης των Αλβανών σε διαφορετικό πλαίσιο. Αποτέλεσμα αυτής της πολιτικής, ήταν η οργάνωση των Αλβανών σε δίκτυα εντός της Αυτοκρατορίας.

Η κατάσταση έτσι όπως διαμορφώθηκε από την πολιτική που ακολούθησαν οι νεότουρκοι, βοήθησε στην εξάπλωσή του αλβανισμού στο δυτικό τμήμα των Βαλκανίων. Ωστόσο, θα ήταν λάθος να θεωρήσουμε πως η νεοτουρκική περίοδος ήταν η φάση της ενοποίησης των Αλβανών που οδήγησε σε γενική εξέγερση. Εξάλλου, ο αλβανισμός δεν συνδέεται απαραίτητα με την αυτονομία της Αλβανίας¹¹⁶.

Την περίοδο μετά την επανάσταση των Νεότουρκων, προκύπτουν αντικρουόμενες θέσεις μεταξύ των Αλβανών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το ζήτημα του αλφαβήτου από το οποίο προκύπτουν αντιθέσεις που πηγάζουν από την διαφορετική θέση των διάφορων θρησκευτικών ομάδων. Ανεξάρτητα από το γεγονός ότι ο κυρίαρχος πολιτικός λόγος προσπαθεί να εξαφανίσει τα προβλήματα που είναι συνδεδεμένα με την θρησκευτική ετερότητα στο όνομα της ομόνοιας των Αλβανών, ο χαρακτήρας του αλφάβητου ήταν άμεσα συνδεδεμένος με την στάση απέναντι στη Πύλη και τις αξιώσεις των Αλβανών πατριωτών.

112 George W. Gawrych, ο. π. , σελ 359 – 361

113 Rene Ristelhueber, ο. π., σελ 276

114 Richard C.hall, *The Balkan Wars 1912 – 1913, Prelude to the first world war*, By Routledge, London 2000, pg 8-9

115 Georges Castellan, *Ιστορία των Βαλκανίων (14ος – 20ος αι.)*, μτφρ. Βασιλική Αλιφέρη, εκδ. Γκοβόστης εκδοτική ΑΒΕΕ, 1991, σελ 522

116 Nathalie Clayer, *Οι Απαρχές του Αλβανικού εθνικισμού*, εκδ. Ισνάφη, Ιωάννινα 2009, σελ 543 - 546

Η Επιτροπή *Ένωση και Πρόοδος* (ΕΕΠ), η οποία ιδρύθηκε από τους Νεότουρκους αμέσως μετά την κατάληψη της εξουσίας και ουσιαστικά αποτελούσε την δομή της οργάνωσης του σχεδιασμού τους¹¹⁷, πραγματοποίησε από τις 23 έως τις 28 Ιουλίου 1909 συνέδριο στη Δίβρα, με σκοπό να βρεθεί λύση για το αλφάβητο και να τεθούν εμπόδια σε όσους ήταν υπέρμαχοι του λατινικού. Κατά την διάρκεια του συνεδρίου, οργανώθηκε διαμαρτυρία από Αλβανούς μωαμεθανούς στα Τίρανα εναντίον της λέσχης *Bashkimi* και της επιλογής του λατινικού αλφάβητου. Το συγκεκριμένο γεγονός, που ενορχηστρώθηκε από την ΕΕΠ, χρησιμοποιήθηκε για να προβληθεί η στήριξη των Αλβανών στο ισλάμ και κατ' επέκταση στο αραβικό αλφάβητο¹¹⁸. Από την πλευρά της η λέσχη *Bashkimi*, που ήταν υπέρμαχη του λατινικού, χρηματοδότησε ένα άλλο συνέδριο για την εκπαίδευση, που πραγματοποιήθηκε από τις 2 έως τις 8 Σεπτεμβρίου 1909 στο Ελμπάσαν.

Μία από τις πιο σημαντικές αποφάσεις που πάρθηκαν στο Ελμπάσαν, ήταν η δέσμευση για την διάδοση του λατινικού αλφάβητου στα Αλβανικά σχολεία. Με αυτή την απόφαση, τάχθηκαν ανοιχτά εναντίον της ΕΕΠ, που υποστήριζε το αραβικό αλφάβητο¹¹⁹.

Αξίζει να αναφερθεί, ότι το δικαίωμα των Αλβανών να επιλέξουν όποιο αλφάβητο επιθυμούν, είχε υποστηρικτές και στο εσωτερικό της ΕΕΠ. Πιο συγκεκριμένα, ο αρχισυντάκτης της εφημερίδας *Tanin*, Χουσεΐν Τζαχίντ και ο Καζίμ Νάμι της *Rumeli*, τάχθηκαν ανοιχτά υπέρ του δικαιώματος επιλογής¹²⁰.

Η επιτροπή αδυνατώντας να αντιμετωπίσει τις εξελίξεις, πρόταξε τον κίνδυνο που διατρέχει το ισλάμ. Έτσι, στις 5 Απριλίου 1909 ο σειχουλισλάμης αποφάσισε να στείλει φετβά σε όλη την Αλβανία, με το οποίο απαγόρευε το λατινικό αλφάβητο στο όνομα του ισλαμικού νόμου. Η στάση της ΕΕΠ βρήκε πολλούς υποστηρικτές στους κόλπους των Αλβανών μουσουλμάνων. Αποκορύφωμα της αντίδρασης στο λατινικό αλφάβητο αποτελεί η ίδρυση της Αλβανικής Εταιρείας για τα Αραβικά Γράμματα το 1911¹²¹.

Από την άλλη, οι ορθόδοξοι Αλβανοί βρέθηκαν σε αδιέξοδο. Το 1910 ίδρυσαν την εταιρεία *Συμμαχία των Αλβανών Ορθοδόξων της Κορυτσάς*, που παραπονιόταν για την πολιτική του Πατριαρχείου προς τους Αλβανούς, από τους οποίους απαιτούσε την χρήση της ελληνικής γλώσσας στην εκκλησιαστική λειτουργία και επέτρεπε την ενοριακή εκπαίδευση μόνο στα ελληνικά σχολεία. Ένα ακόμα αίτημα της εταιρείας, ήταν η ίδρυση Αλβανικής Ορθόδοξης Εκκλησίας. Τελικά, η Πύλη φοβούμενη ενδεχόμενη διαμάχη μεταξύ Ελλήνων και Αλβανών ως προς τη διαχείριση, αποφάσισε να αρνηθεί τα αιτήματα αυτά.

Εν τέλει, το ζήτημα του αλφάβητου αντιμετωπίστηκε συγκεντρωτικά από την κυβέρνηση. Όσοι

117 Rene Ristelhueber, ο. π., σελ 273 – 274

118 George W. Gawrych, ο. π., σελ 375

119 ό.π., σελ 376

120 George W. Gawrych, ο. π., σελ 376 – 378

121 ό.π., σελ 380

αντιστάθηκαν υπέστησαν διωγμούς, ενώ ο νόμος στην πιο σκληρή του εκδοχή επιβλήθηκε στους Αλβανούς που ήταν υπέρμαχοι του λατινικού αλφάβητου, περιορίζοντας αισθητά την πολιτισμική τους επιρροή¹²².

3.2 Η ανακήρυξη της Ανεξαρτησίας

Τα κράτη της Βαλκανικής, επωφελήθηκαν από την δύσκολη κατάστασή που βρισκόταν η Αυτοκρατορία εξαιτίας των εξεγέρσεων σε όλη την χερσόνησο και του πόλεμου της Τριπολίτιδας με τους Ιταλούς.

Ο πρώτος Βαλκανικός πόλεμος, εκτυλίχθηκε το φθινόπωρο και το χειμώνα του 1912 μεταξύ της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και της Συμμαχίας των Βαλκανικών κρατών, που αποτελούταν από την Βουλγαρία, την Ελλάδα, το Μαυροβούνιο και την Σερβία.

Οι Βαλκανικοί πόλεμοι ήταν το αποτέλεσμα των πολιτικών εξελίξεων και των εθνικών επιδιώξεων των κρατών της χερσονήσου, που ένιωθαν ότι δεν είχαν εκπληρώσει το σχέδιο τους για δημιουργία ενός μεγάλου και ισχυρού έθνους κράτους. Πολλά έθνη, όπως η Βουλγαρία, η Σερβία και το Μαυροβούνιο, δεν κατάφεραν να ξεπεράσουν πότε το ισχυρό πλήγμα που δέχτηκε η εθνική τους υπερηφάνεια με τις αποφάσεις στο Συνέδριο του Βερολίνου το 1878¹²³.

Το ζήτημα της δημιουργίας των εθνών – κρατών στη Βαλκανική χερσόνησο, βασιζόταν εν πολλοίς σε ένα σύστημα συνεργασίας και συμμαχιών μεταξύ των εθνών. Οι συγκεκριμένες συμμαχίες έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στο κοινό σκοπό των κρατών, που ήταν η απελευθέρωση και κατ' επέκταση η δημιουργία έθνους -κράτους.

Η διαδικασία της Αλβανικής ανεξαρτησίας διαφέρει από τις περιπτώσεις των άλλων Βαλκανικών εθνών. Οι Αλβανοί, για μια σειρά από λόγους, έδρασαν σχετικά αυτόνομα προς αυτή την κατεύθυνση. Παρόλο, που οι άλλοι λαοί της Βαλκανικής επιχείρησαν να τους προσεγγίσουν για να τους εντάξουν στη Συμμαχία, εκείνοι στάθηκαν καχύποπτοι εναντίον τους και φοβούμενοι τις διεκδικήσεις τους στα Αλβανικά εδάφη αποφάσισαν, σε συνάντηση των ηγετών του κινήματος στα Σκόπια τον Οκτώβριο του 1912, να μην πάρουν μέρος στο πόλεμο μεταξύ Βαλκανικής συμμαχίας και Οθωμανών¹²⁴.

Αξίζει να σημειωθεί, πως οι Αλβανοί γνώριζαν για την συμφωνία εντός της συμμαχίας, για διαμελισμό των εδαφών της μετά το τέλος του πόλεμου. Τα συγκεκριμένα δεδομένα, σε συνδυασμό

122 George W. Gawrych, ο. π., σελ 380 – 381

123 Richard C. Hall, ο. π., σελ. 1-2

124 Georges Castellan, ο. π., σελ 522 – 523

με την έκβαση του πόλεμου και την επερχόμενη ήττα των Τούρκων, πίεζαν τους Αλβανούς να πάρουν μια απόφαση κομβικής σημασίας, που θα έκρινε σε μεγάλο βαθμό την μελλοντική τους ύπαρξη ως έθνος¹²⁵.

Η ανακήρυξη της Αλβανικής ανεξαρτησίας στις 28 Νοεμβρίου 1912 δεν φαίνεται να έχει άμεση σύνδεση με τις εξεγέρσεις των Αλβανών στις αρχές του ίδιου έτους. Το γεγονός ότι η κυβέρνηση είχε αποδεχτεί τα αιτήματα των εξεγερθέντων (διόρισε Αλβανούς κρατικούς υπαλλήλους ως βαλήδες και μουτασερίφηδες), οδήγησε στη διάλυση των ενόπλων δυνάμεων των Αλβανών, ενώ είχε εντείνει την διάσταση απόψεων μεταξύ των Αλβανών όσον αφορά την στάση που θα έπρεπε να κρατήσουν στη σύγκρουση.

Τα «Μακεδονικά σαντζάκια» τάχθηκαν υπέρ της ανακήρυξης της ανεξαρτησίας, καθώς φοβήθηκαν την ελληνική απειλή στη περιοχή τους. Από την άλλη, ο Ορχάν μπέη Πογιάνι, βετεράνος αλβανιστής, ήταν υπέρμαχος της αυτονομίας στο πλαίσιο της αυτοκρατορίας, εφόσον μάλιστα είχαν ικανοποιηθεί τα αιτήματα των εξεγερθέντων του προηγούμενου διαστήματος από την Πύλη¹²⁶.

Ύστερα από ορισμένα ταξίδια ανά την Ευρώπη και συναντήσεις με εκπρόσωπους των μεγάλων δυνάμεων, στη προσπάθεια να εξασφαλίσει στήριξη του σχεδίου του, ο Ισμαήλ Κεμάλ και οι συναγωνιστές του, έφθασαν στο Δυρράχιο στις 21 Νοεμβρίου 1912. Όπως ο ίδιος αναφέρει, το Δυρράχιο επιλέχθηκε ως η πιο ασφαλής λύση, καθώς κοντά στη Βλόρα υπήρχε η απειλή των Ελλήνων¹²⁷.

Από τις 5 Νοεμβρίου 1912, Ο Ισμαήλ Κεμάλ και οι συναγωνιστές του πραγματοποίησαν ταξίδια στο εξωτερικό. Πρώτος σταθμός τους ήταν το Βουκουρέστι, καθώς η Ρουμανία δεν είχε εμπλακεί στο πόλεμο και στο Βουκουρέστι υπήρχε ισχυρή Αλβανική κοινότητα που τον στήριζε. Η Αλβανική κοινότητα στο Βουκουρέστι και ο Ισμαήλ Κεμάλ αρχικά συζήτησαν με ορίζοντα την δημιουργία ενός αυτόνομου κράτους υπό την Οθωμανική κυριαρχία. Η συγκεκριμένη θέση άλλαξε εξαιτίας των εξελίξεων στα πεδία των μαχών, που έθεταν σε άμεσο κίνδυνο τα αλβανικά εδάφη, απαιτώντας πιο δραστική λύση¹²⁸.

Ο Ισμαήλ Κεμάλ είχε σχολιάσει χαρακτηριστικά στο Βουκουρέστι :

«Άλλη σωτηρία για την Αλβανία δεν υπάρχει, πρέπει να βρεθούν ορισμένοι πατριώτες και μαζί να μπορούμε στην Αλβανία για να ανακηρύξουμε την ανεξαρτησία, μονό έτσι οι Μ. Δυνάμεις θα

125 Stefanaq Pollo and Arben Puto, *The History of Albania, from its origins to the present days*, Routledge & Kegan Paul, London, Boston and Henley 1981, σελ 146 -149

126 Nathalie Clayer, ο. π., σελ 621 – 622 (υπ 7)

127 Stavro Skendi, *The Albanian national Awakening 1878 – 1912*, published by Princeton University 1967, pg 462 – 463

128 Selim Bezeraj, *Shqiptaret dhe Austro – Hungaria gjate viteve 1912 – 1914*, Universiteti I Tiranes, Tirana 2014, pg. 45 – 47

αναγνωρίσουν τα δικαιώματά μας, αλλιώς θα χαθούμε για πάντα»¹²⁹.

Ο Ισμαήλ Κεμάλ ταξίδεψε από το Βουκουρέστι στη Βιέννη στις 7 Νοεμβρίου, καθώς γνώριζε πως χρειάζεται την υποστήριξη της Αυστροουγγαρίας για οποιαδήποτε μελλοντική κίνηση. Στη Βιέννη, μίλησε πρώτη φορά δημόσια για ανεξαρτησία, σε συνέντευξη που παραχώρησε στο τύπο. Τελικά, συνάντησε τον Berchtold στις 10 Νοεμβρίου, όπου ο τελευταίος του έδωσε τις απαιτούμενες εγγυήσεις για να προχωρήσει το σχέδιο του¹³⁰. Οι Αυστριακοί είχαν αποφασίσει, πριν δώσουν το πράσινο φως στον Ι. Κεμάλ, να υποστηρίξουν την αλβανική ανεξαρτησία στο πλαίσιο που θα λειτουργούσε ως ανάχωμα στην Ελληνική και την Σλαβική επέλαση¹³¹.

Εν τέλει, παρά τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν, ο Ισμαήλ Κεμάλ και οι συναγωνιστές του ανακήρυξαν την Αλβανική ανεξαρτησία στις 28 Νοεμβρίου 1912 στη γενέτειρα του Κεμάλ - Βλόρα, όπως είχε αποφασιστεί εκ των πρότερων¹³². Το Δυρράχιο, το Μπεράτι και το Αργυρόκαστρο ακολούθησαν διακηρύσσοντας την πίστη τους στο νέο κράτος¹³³.

Το ζήτημα της Αλβανικής ανεξαρτησίας κρίθηκε ως υψίστης σημασίας και έτσι οι μεγάλες δυνάμεις αποφάσισαν να βρουν λύση μεταξύ τους. Το ζήτημα τέθηκε στο τραπέζι των εκπρόσωπων των έξι μεγάλων δυνάμεων στις 17 Δεκεμβρίου 1912 στο Λονδίνο¹³⁴. Η Αλβανία ήταν το επίκεντρο της συνάντησης, καθώς συνδεόταν άμεσα με τα συμφέροντα τριών εκ των δυνάμεων.

Πιο συγκεκριμένα, η Αυστροουγγαρία και η Ιταλία¹³⁵ ήταν υπέρ της ανεξαρτησίας ή έστω της αυτονομίας. Η πρώτη, επιδίωκε με αυτόν τον τρόπο να περιορίσει την Σλαβική επέκταση στα Βαλκάνια, ενώ η δεύτερη αποσκοπούσε να χρησιμοποιήσει το νέο κράτος προς όφελος της επιρροής της στην Ανατολή. Από την άλλη, η Ρωσία υποστήριζε τη Σλαβική επέκταση στα εδάφη της Αλβανίας σε μια προσπάθεια να αυξήσει τη δική της επιρροή στην περιοχή¹³⁶.

Αξίζει να αναφερθεί, ότι οι Μεγάλες Δυνάμεις αρχικά είχαν αποφασίσει υπέρ της αυτονομίας της Αλβανίας κάτω από τον έλεγχο της Τουρκίας. Αυτή η απόφαση εξυπηρετούσε την ατζέντα των Ρωσικών διεκδικήσεων αν και ήταν εκ διαμέτρου αντίθετη με την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας από τους Αλβανούς στη Βλόρα. Ωστόσο, η έκβαση του πολέμου και η απομάκρυνση της Τουρκίας από τα δυτικά Βαλκάνια, καθιστούσαν το συγκεκριμένο σχέδιο πρακτικά αδύνατο. Ύστερα από τις

129 Petraq Pepo, *Lufta per clirim kombetar ne vitet 1878 – 1912*, Universiteti I Tiranes, Instituti I Historise e Gjuhesise, Tirana 1962, pg. 474 – 476

130 Selim Bezeraj, ο. π., σελ. 48 – 50

131 Basil Kondis, *Greece and Albania 1908 -1912*, εκδ. Institute for balkan studies, Θεσσαλονίκη 1976, σελ 86

132 Stefanaq Pollo and Arben Puto ο. π. σελ 146 -149

133 George W. Gawrych, ο. π., σελ 413

134 Χριστίνα Πιτουλη – Κιτσου, ο. π., σελ 329

135 Stavro skendi ο. π., σελ. 440 – 441

136 Αξίζει να αναφερθεί, πώς στην Ιταλία υπήρξε αξιοσημείωτο φιλοαλβανικό κίνημα, που μάλιστα είχε οργανωθεί σε σώμα εθελοντών με σκοπό να πολεμήσει για την Αλβανία. Το συγκεκριμένο κίνημα είχε και πολιτική διάσταση, καθώς συμμετείχαν 60 μέλη του κοινοβουλίου από όλες τις πολιτικές δυνάμεις. Εν τέλει, παρόλη την ισχύ περίπου 10.000 εθελοντών υπό τον Ricciotti Garibaldi στην Γαριβαλδίνη λεγεώνα που είχε δημιουργηθεί, η παρέμβαση της Αυστροουγγαρίας ήταν καθοριστική για να ανακόψει την προσπάθεια του κινήματος.

πιέσεις της Αυστροουγγαρίας και της Ιταλίας, η Ρωσία υποχώρησε και με βάση το πρωτόκολλο του Λονδίνου που συμφωνήθηκε, η Αλβανία καθίστατο κυρίαρχος και κληρονομική ηγεμονία υπό την εγγύηση των μεγάλων δυνάμεων στις 29 Ιουλίου 1913¹³⁷.

Στο γεγονός της ανακήρυξης της Αλβανικής ανεξαρτησίας, μπορούμε να εντοπίσουμε τρεις διαστάσεις. Την διεθνή, την εθνική και την προσωπική.

Σε διεθνές επίπεδο, Αυστροουγγαρία και Ιταλία είδαν το σχέδιο τους για δημιουργία του νέου κράτους να υλοποιείται, καθώς τέθηκε το επιθυμητό εμπόδιο στην εξάπλωση των Σλάβων και των Ελλήνων στη περιοχή και ειδικότερα στο εμπορικό άνοιγμα της Αδριατικής. Η εθνική διάσταση της πράξης πάλι, προκύπτει από το γεγονός, ότι στην Βλόρα (Αυλώνα) εκπροσωπήθηκαν διάφορες περιοχές που κατοικούσαν Αλβανοί.

Τέλος, η ατομική διάσταση της ανακήρυξης προκύπτει από την αντιπαράθεση μεταξύ του Ιαμάηλ Κεμάλ και του Σουρέγια μπέη Βλόρα. Και οι δύο, επειδή κατείχαν σημαντικές θέσεις στην Οθωμανική διοίκηση, προσέβλεπαν σε ένα νέο κράτος του οποίου θα είχαν την απόλυτη ηγεσία. Για το λόγο αυτό, η λύση της ανεξαρτησίας με διαφορετικούς όρους προκύπτει ως εσχάτη επιλογή για τα συμφέροντα τους¹³⁸.

137 Stefanaq Pollo and Arben Puto, ο. π., σελ. 149 -151 και Basil Kondis, ο. π., σελ. 96

138 Nathalie Clayer, ο. π., σελ 623- 624

3.3 Η ελληνοαλβανική συνεννόηση

Το σχέδιο της ελληνοαλβανικής προσέγγισης, βασίστηκε σε γενικές γραμμές στην κοινή απειλή των Σλαβικών εθνικισμών, γεγονός που έφερε τις δυο πλευρές αναπόφευκτα πιο κοντά¹³⁹. Σε ιδεολογικό επίπεδο, η προσέγγιση στηρίχθηκε στο κοινό παρελθόν των δύο λαών και την αυτοχθονία τους, που τεκμηριώνει την κοινή καταγωγή από τους Πελασγούς¹⁴⁰.

Κατά την περίοδο των Αλβανικών εξεγέρσεων του 1911, η ελληνική κυβέρνηση είχε έρθει σε επαφή με τους Αλβανούς επαναστάτες στους οποίους πρότεινε να ακολουθήσουν το σχέδιό της ελληνοαλβανικής συνεννόησης. Σκοπός της ελληνικής πλευράς, ήταν να εντάξει τους Αλβανούς στις αρχές του προγράμματος των εθνοτήτων, κάτι που ουσιαστικά σήμαινε την υποχώρηση τους από κάθε είδους μονόπλευρη επαναστατική πράξη που θα έθετε σε κίνδυνο την Αυτοκρατορία.

Η Ελλάδα ήθελε να αποφύγει την ένοπλη σύγκρουση εκείνη την περίοδο και να δώσει στην Τουρκία τον χρόνο να βρει εσωτερικές πολιτικές ισορροπίες χωρίς εντάσεις. Στο πλαίσιο της ελληνοαλβανικής συνεννόησης, ο Ελ. Βενιζέλος ήταν υπέρ της δημιουργίας κοινού ελληνοαλβανικού κράτους στα πρότυπα της Αυστροουγγαρίας. Το συγκεκριμένο σχέδιο έβρισκε υποστηρικτές και μεταξύ των Αλβανών εθνικιστών¹⁴¹.

Η ελληνική κυβέρνηση δήλωνε διατεθειμένη να στηρίζει το αλβανικό κίνημα στη βόρεια Αλβανία, όπως εξάλλου της είχε ζητήσει ο Ισμαήλ Κεμάλ από το 1910, στο πλαίσιο της συνεννόησης, αλλά δεν σκόπευε να κάνει το ίδιο στη νοτιά Αλβανία. Οι βλέψεις των Αλβανών εκεί, θα έθεταν σε κίνδυνο τα ελληνικά συμφέροντα στην ευρύτερη περιοχή της Ηπείρου¹⁴².

Πάρα την καχυποψία της για τον ρόλο του Ισμαήλ Κεμάλ στο αλβανικό κίνημα του νότου, η ελληνική κυβέρνηση αποφάσισε να τον στηρίζει και παράλληλα να επηρεάσει την κατεύθυνση των αιτημάτων που θα στέλνονταν στη Πύλη.

Οι Αλβανοί έστειλαν τα αιτήματα τους στη Πύλη με τον υπόμνημα Gerche, στο οποίο δεν υπήρχαν αξιώσεις περί αυτονομίας, πλάνο το οποίο ήταν ανέφικτο ούτως ή άλλως την δεδομένη χρονική στιγμή. Ωστόσο, το αίτημα για ευρεία αποκεντρωτική διοίκηση, σε συνδυασμό με την

139 Νεοκλής Καζάζης, *Ελληνοαλβανική συνεννόησης, το αλβανικόν ζήτημα σε σχέσει προς το ελληνικόν έθνος*, Αθήνα 1907, σελ 38 -43

140 Γιάννης Χατζής, *Η Αλβανική εθνική κίνηση και η προοπτική μιας ελληνοαλβανικής προσέγγισης, τέλη 19ου – αρχές 20ου αιώνα*, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 2008, σελ 78 – 87

141 Βασίλειος Κόντης, *Ελληνισμός της Βορείου Ηπείρου και ελληνοαλβανικές σχέσεις Τομ. 1*, εκδ. Βιβλιοπωλείον της εστίας, Αθήνα 1995, σελ 17 - 19

142 Χριστίνα Πιτούλη – Κίτσου, ο. π., σελ 142

εκλογή των βουλευτών κατ' αναλογία του πληθυσμού στα βιλαέτια που κατοικούσαν Αλβανοί και το αίτημα για ίδρυση Αλβανικών σχολείων, αποτελούσαν απειλή για τα συμφέροντα της Ελλάδας στη περιοχή.

Η ελληνική πλευρά ζήτησε να εξαιρεθούν από το σχέδιο των αλβανικών αιτημάτων οι περιοχές της Ηπείρου, που ήταν στην άμεση ελληνική σφαίρα επιρροής, καθώς και την εγγύηση για σεβασμό των ισορροπιών στα ζητήματα εκπαίδευσης. Τελικά, παρόλο που ο Ισμαήλ Κεμάλ είχε κάνει δεκτές τις ελληνικές ενστάσεις, στο τελικό υπόμνημά είχε τροποποιηθεί μόνο το αίτημα για τα ζητήματα της εκπαίδευσης¹⁴³.

Το σχέδιο της συνεννόησης διεκόπη από το ξέσπασμά του αλβανικού κινήματος στη νότια Αλβανία παράλληλα με την βόρεια, από τον Απρίλιο έως τον Ιούλιο του 1911. Η ελληνική κυβέρνηση κατάλαβε τότε ότι στο εσωτερικό του αλβανικού κινήματος είχαν κυριαρχήσει οι ακραίοι εθνικιστές, με ότι συνεπάγεται αυτό για τις σχέσεις των δύο πλευρών¹⁴⁴.

Ο φόβος της ελληνικής πλευράς ως προς τις διεκδικήσεις των Αλβανών στην Ήπειρο, σε συνδυασμό με τις βλέψεις των Αλβανών εθνικιστών ως προς τα όρια τους στο νότο, έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην αποτυχία της προσπάθειας προσέγγισης¹⁴⁵.

3.4 Η πράξη της Ανεξαρτησίας και η Ελλάδα

Την περίοδο που βρισκόταν ο Ισμαήλ Κεμάλ στη Βιέννη, πριν την επιστροφή του στην Αλβανία τον Νοέμβριο του 1912, μεταξύ άλλων, συναντήθηκε και με τους εκπροσώπους της ελληνικής κυβέρνησης.

Ο Ι. Κεμάλ υποστήριξε, πως μια ενδεχομένη λύση του αλβανικού ζητήματος θα μπορούσε να είναι η οργάνωσή της Αλβανίας σε καντόνια σε εθνολογική βάση και ο καθορισμός των συνόρων θα γινόταν με την διεξαγωγή δημοψηφισμάτων σε άμεση συνεργασία με τα γειτονικά κράτη¹⁴⁶.

Ο Ισμαήλ Κεμάλ δήλωσε στους εκπρόσωπους της Ελλάδας πως δεν είχε σκοπό να συμμετάσχει στον πόλεμο μετά την ανακήρυξη της Ανεξαρτησίας και τους κάλεσε να αναγνωρίσουν το νέο κράτος στο πλαίσιο της συνεργασίας των δύο κρατών κατά της σλαβικής απειλής. Άμεσος σκοπός του Αλβανού ηγέτη την δεδομένη χρονική στιγμή, ήταν να εξασφαλίσει όσο το δυνατόν

143 ο. π., σελ 144 – 145

144 Βασίλης Κ. Γούναρης, *Τα Βαλκάνια των Ελλήνων, από το Διαφωτισμό έως τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο*, εκδ. Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη 2007, σελ. 221

145 Χριστίνα Πιτούλη – Κίτσου, ο. π., σελ 146 – 152

146 Basil Kondi, ο. π., σελ 88

περισσότερες εγγυήσεις για την αναγνώριση του νέου κράτους¹⁴⁷. Η ελληνική κυβέρνηση δεν ήταν αντίθετη στη δημιουργία του αλβανικού κράτους, με βασική προϋπόθεση να γίνουν σεβαστά τα μέρη που διεκδικούσε η Ελλάδα¹⁴⁸.

Για να καταφέρει να ενισχύσει την θέση της στο Ηπειρωτικό, η ελληνική πλευρά έθεσε ως στρατηγικό στόχο την κατάληψη της Αυλώνας με σκοπό να περιορίσει την επιρροή της Ιταλίας και της Αυστροουγγαρίας στο αλβανικό ζήτημα¹⁴⁹. Η Ελλάδα επιθυμούσε τον κόλπο της Αυλώνας, όπως και το μικρό νησί Σάσσωνα ανοιχτά της Αυλώνας, που μπορούσε να αποτελέσει στρατηγικής σημασίας μέρος για την χώρα.

Εν τέλει, ο Βενιζέλος υποχώρησε στις διεκδικήσεις για την Αυλώνα και ζήτησε να καθοριστούν τα αλβανικά σύνορα με βάση την γραμμή που ξεκινούσε από το στόμιο του Αώου και περνούσε προς το Βορρά της Πρεμέτης και της Κορυτσάς. Με την υποχώρηση του στο ζήτημα της Αυλώνας, ο Βενιζέλος είχε αναγνωρίσει de facto το δικαίωμα των Αλβανών στη δημιουργία κράτους¹⁵⁰.

3.5 Έλληνες και Αλβανοί στη συνδιάσκεψη των πρέσβων

Η Ελλάδα παρουσίασε στη συνδιάσκεψη του Λονδίνου τον Ιανουάριο του 1913 τις θέσεις της. Η ελληνική πλευρά πρότεινε μια γραμμή περίπου δέκα μίλια νότια της Αυλώνας, που συμπεριλάμβανε στην επικράτεια του ελληνικού βασιλείου την Χείμμαρα, το Αργυρόκαστρο, την Κολονία, την Κορυτσά και κατ' επέκτασή τα Ιωάννινα και την Άρτα στα νότια. Η Ελληνική πλευρά ζήτησε επίσης το λιμάνι των Αγ. Σαράντα, διότι είχε άμεση επικοινωνία με το λιμάνι της Κέρκυρας και θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί από αντίπαλη δύναμη για εχθρικές πράξεις εναντίον της. Στο πλαίσιο της ελληνικής πρότασης εντάχθηκε επιπρόσθετα και η Κορυτσά για γεωγραφικούς και οικονομικούς λόγους. Η επιχειρηματολογία της ελληνικής κυβέρνησης στήριξε τις θέσεις της και σε εθνογραφικά στοιχεία, καθώς υποστήριξε, ότι σε αυτές τις περιοχές οι κάτοικοι είναι Έλληνες κατά τα 2/3 με βάση τα στατιστικά δεδομένα της τουρκικής κυβέρνησης¹⁵¹.

Από την άλλη, η Αλβανία πρότεινε πολύ πιο διευρυμένα όρια απ' όσα πίστευε ότι μπορεί να κερδίσει. Για την ακρίβεια, οι Αλβανοί ζήτησαν η συνοριακή γραμμή να ξεκινάει από το εσωτερικό

147 Χριστίνα Πιτουλη – Κιτσου, ο. π., σελ 206

148 ό.π., σελ 210

149 ο. π., σελ 213 - 214

150 ό.π., σελ 215 – 219

151 Basil Kondi, ο. π., σελ 98

του Μαυροβουνίου, να συμπεριλαμβάνει τις πόλεις Ιπεκ, Μιτρόβιτσα, Πρίστινα, Σκόπια και Μοναστήρι, μέχρι νότια της λίμνης Πρεσπά. Ταυτόχρονα, στα νότια διεκδίκησαν συνοριακή γραμμή μέχρι την Άρτα. Το βασικό επιχείρημα των Αλβανών, ήταν ότι οι περιοχές αυτές κατοικούνταν επί των πλείστον από Αλβανούς και μόνο η πληθυσμιακή ομοιογένεια θα εξασφάλιζε την ειρήνη στη περιοχή¹⁵².

Ο τρόπος που οι Μεγάλες Δυνάμεις όρισαν τα σύνορα της Αλβανίας συνάντησε την έντονη αντίδραση των κατοίκων, καθώς περιοχές που θεωρούνταν ελληνικές, όπως η Χειμμάρα, οι Άγιοι Σαράντα, το Δέλβινο, το Αργυρόκαστρο, η Πρεμετή, το Λεσκοβίκι, η Ερσέκα και η Κορυτσά, συμπεριλήφθηκαν στο νεοσύστατο Αλβανικό κράτος¹⁵³. Η σκληρή μάχη για το ζήτημα των συνόρων επέφερε πλήγμα στις γέφυρες επικοινωνίας μεταξύ Ελλήνων και Αλβανών, ενώ και η εικόνα του Ισμαήλ Κεμάλ είχε φθαρεί στα μάτια της ελληνικής πλευράς εξαιτίας της στάσης του τη δεδομένη στιγμή¹⁵⁴.

Η ελληνική κυβέρνηση τελικά υπέγραψε την συνθήκη των Μεγάλων Δυνάμεων, που όριζε τα σύνορα του νέου κράτους, καθώς θεωρούσε πως η συγκεκριμένη υποχώρηση θα την έφερνε σε πιο ευνοϊκή θέση όσον αφορά την αναγνώριση της κυριαρχίας της στα νησιά του Αιγαίου¹⁵⁵.

152 ό.π.,σελ 99

153 Ηλίας Α. Αντωνόπουλος, *Αλβανία & ελληνοαλβανικές σχέσεις 1912 – 1994*, εκδ. Ωκεανίδα, Αθήνα 1995 σελ 14 – 15

154 Βασίλης Κ. Γούναρης, ο. π. σελ 221

155 Βασίλης Τσατσης, *Η οργάνωση του Βορειοηπειρωτικού αγώνα και οι πιέσεις προς την ελληνική πλευρά, 1914 – 1921*, Παντείο Πανεπιστήμιο, Αθήνα 2016, σελ 6 και Βασίλειος Κόντης ο. π., σελ 22 – 23

4. Η οπτική του τύπου

4.1 Ο σλαβικός κίνδυνος και η προσέγγιση Ελλήνων και Αλβανών στη βάση της κοινής καταγωγής

Το επιχείρημα περί κοινής Πελασγικής καταγωγής Ελλήνων και Αλβανών αποτέλεσε βασικό στοιχείο στο πλαίσιο της προσέγγισης των δύο πλευρών εναντία στη σλαβική απειλή. Οι Σλάβοι ήταν ο μεγάλος εχθρός και των δύο έτσι όπως είχαν εξελιχθεί τα πράγματα.

Από την μία, οι Έλληνες ένιωθαν να απειλούνται από τις διεκδικήσεις της Βουλγαρίας στη Μακεδονία, ιδιαίτερα με τις συνθήκες που διαμορφώθηκαν μετά την ήττα του 1897. Από την άλλη, η απειλή των Μαυροβουνίων και των Σέρβων, που ήταν ο μόνιμος «εχθρός» των Αλβανών, και σε δεύτερο χρόνο οι Βούλγαροι που διεκδικούσαν περιοχές της Μακεδονίας που για τους Αλβανούς ήταν αλβανικές, διαμόρφωσαν ένα ευνοϊκό πλαίσιο σύγκλισης μεταξύ των δύο πλευρών. Αξίζει να σημειωθεί, πώς η αυτοχθονία χρησιμοποιήθηκε περισσότερο ως στήριγμα εναντία στον κοινό αντίπαλο, παρά ως ουσιαστικό επιχείρημα με ιστορική βάση. Εξάλλου, η Ελλάδα, όπως και ολόκληρη η Ευρώπη, δεν είχαν ξεκάθαρη εικόνα για τους Αλβανούς, που είχαν αρχίσει να «απασχολούν» σχετικά πρόσφατα τη διεθνή κοινή γνώμη¹⁵⁶.

Στο πλαίσιο της προσέγγισης, το κοινό παρελθόν των δύο λαών προβάλλεται έντονα από την εφημερίδα *Ακρόπολις*. Οι Αλβανοί προκαλούν την αναπόφευκτη σύγκρουση με την Ελλάδα, καθώς διεκδικούν εδάφη ελληνικά προσβάλλοντας το κοινό παρελθόν που δένει τους δύο λαούς. Ένα κοινό παρελθόν με αρχαίους δεσμούς, που δεν αφήνει ανεπηρέαστη ούτε την ελληνική επανάσταση του 1821.

«... Η εχθροποίησης τών Αλβανών είναι δυσάρεστος υπό πολλάς απόψεις. Διότι σχεδόν αποτελεί εμφύλιον πόλεμον. Παλαιά και νέα ιστορία παρουσιάζουν Αλβανούς και Ελληνάς ως φίλους και συγγενείς. Το Ελληνοαλβανικόν αίμα είναι ανάμικτον. Η γλώσσα το ίδιο. Ο πληθυσμός της Ελλάδος και της Αλβανίας επίσης. Οι αγώνες της απελευθερώσεως της Ελλάδος, υπήρξαν Ελληναλβανικέ...»

¹⁵⁷.

156 Γιάννης Χατζής, ο. π., σελ 76 – 78

157 Εφημ. *Ακρόπολις* 15/ 7/ 1912 αρ 10084

Για την *Ακρόπολις*, οι σχέσεις των δύο λαών δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να καθορίζονται από εξωγενείς παράγοντες. Η εθνική στρατηγική Ελλήνων και Αλβανών δεν μπορεί να επηρεάζεται από το γεγονός, ότι συγκεκριμένα συμφέροντα προσπαθούν να επιβάλλουν την κατεύθυνση τους.

«... Η χάριν δε των προβληματικών φόβων τών Ηπειρωτών ουσία της φιλίας των Αλβανών και η δημιουργία ενός επί πλέον εχθρού εν τη χερσονήσω του Αίμου, ονομάζεται πολιτική αυτοκτονίας...»

Για την εφημερίδα η σύμπραξη των δύο λαών θα εξασφάλιζε τα κοινά συμφέροντα, που Έλληνες και Αλβανοί έχουν σε εθνικό επίπεδο.

«... Σύμπραξις Ελλήνων και Αλβανών κατά κοινών εχθρών, είναι ζήτημα αυτοσυντηρησέως και των δύο λαών...»¹⁵⁸

Αξίζει να αναφερθεί, ότι μέρος των Αλβανών επαναστατών, παρουσιάζεται από την εφημερίδα ως υπέρμαχο της δημιουργίας Ελληνοαλβανικού βασιλείου στα πρότυπα της Αυστροουγγαρίας.

«Υπάρχουσι μάλιστα πολλοί ισχυροί Αλβανικοί παράγοντες, οίτινες, προχωρούντες περαιτέρω, διακηρύττουσιν ως πρόγραμμα αυτών τήν πολιτειακήν ένωσιν μετά της Ελλάδος και την ίδρυσιν Ελληνοαλβανικού βασιλείου, κατά το πρότυπο της Αυστρίας και Ουγγαρίας...»¹⁵⁹.

Στο πλαίσιο της προσέγγισης Ελλήνων και Αλβανών, ο Φαήκ Κονίτσα, που ήταν ο πράκτορας των Μαλισόρων (Αλβανοί καθολικοί του Βορρά) στην Αμερική, έκανε προσπάθεια προς αυτή την κατεύθυνση σε συνεννόηση με τον Λυσίμαχο Κουταντζόγλου, που ήταν ο Έλληνας εκπρόσωπος στην πρεσβεία της Ουάσινγκτον¹⁶⁰. Ο Κονίτσα πρότεινε την δημιουργία δυαδικού κράτους με κοινή εξωτερική πολιτική, στο οποίο οι Αλβανοί διατηρούσαν τη θρησκεία, τη γλώσσα και τα έθιμά τους. Το σχέδιο αυτό δεν προχώρησε περαιτέρω εξαιτίας της άρνησης των μωαμεθανών Αλβανών, που θεωρούσαν ότι από την πλεονεκτική θέση που είχαν στην Αυτοκρατορία, θα βρίσκονταν ξαφνικά σε μειονεκτική θέση σε ένα κοινό ελληνοαλβανικό βασίλειο¹⁶¹.

Για την εφημερίδα *Καιροί* επίσης οι εθνικές αξιώσεις των Αλβανών θα μπορούσαν να υλοποιηθούν μόνο σε συνεργασία με την Ελλάδα η οποία φέρει το δικό της μερίδιο ευθύνης για την αρνητική εξέλιξη των σχέσεων με τους Αλβανούς.

«Καί περιτεύσει βεβαίως η ανάπτυξη της φανερώς αληθείας, ότι οι Αλβανοί μόνον από της με την Ελλάδα συνεργασίας, μεθ ης συνδέονται δι' αίματος και παραδόσεων, θα ηδύνατο να προσδοκώσιν εθνικήν αυτοτέλειαν και πρόοδον...»¹⁶².

Την Ελληνική υποστήριξη φαίνεται να επιδιώκει και ο Ισμαήλ Κεμάλ, που σε συνέντευξή του που φιλοξενείται στην συγκεκριμένη εφημερίδα προσπαθεί να καθησύχαση τους Έλληνες ως προς

158 Εφημ. *Ακρόπολις* 29/ 7/ 1912 αρ 10068

159 Εφημ. *Ακρόπολις* 10/ 8/ 1912 αρ 10080

160 Βασίλειος Κόντης ο. π., σελ 17

161 ό.π., σελ. 18 – 19

162 Εφημ. *Καιροί* 14/ 7/ 1912 αρ 183

τις διεκδικήσεις των Αλβανών στην Ήπειρο. Ο Ισμαήλ Κεμάλ επιδίωκε να βρει υποστηρικτές για το εγχείρημα του στη παρούσα φάση, με αποτέλεσμα να ακολουθεί μια τακτική διατήρησης ισορροπιών με όσους θα μπορούσαν να τον στηρίξουν ως προς αυτό.

«...Ο Κεμάλ ζητεί να καταδείξει ότι οι Αλβανοί δεν υπονομεύουν τα Ελληνικά συμφέροντα ουδέ θα επιζητήσουν ποτέ να κατοικήσουν Ελληνικόν σπήτι πολλώ δε μάλλον την Ήπειρον ούσαν χώραν Ελληνικήν...»¹⁶³.

Στην εφημερίδα *Σκριπ*, συναντάμε τις λιγότερες αναφορές στο Αλβανικό ζήτημα από όλες τις εφημερίδες που χρησιμοποιήθηκαν σε αυτή την ιστορική περίοδο. Οι κινήσεις των Αλβανών στην Ήπειρο προκαλούν την καχυποψία της, παρόλο που από την *Σκριπ* αναγνωρίζεται το γεγονός, ότι οι δύο λαοί συνδέονται σε επίπεδο καταγωγής και παραδόσεων.

«Η στάσις των ομοφύλων του εν Ηπείρου δεικνήσει πάν τούναντίον, όπερ επιβάλλει εις τους Έλληνας νά είνε επιφυλακτικοί, μολοντι ουδέποτε έπαυσαν να αισθάνονται συμπάθειας προς τούς Αλβανούς προς ούς μάς συνδέει κοινότης καταγωγής και εθνικών παράδοσεων...»¹⁶⁴.

Η εφημερίδα ασκεί κριτική στην Ελλάδα για την αδράνεια που επιδεικνύει σχετικά με τις εξελίξεις στην Ήπειρο. Σύμφωνα με την *Σκριπ*, η συγκεκριμένη στάση επηρεάζει και τους ίδιους τους Ηπειρώτες, καθώς επιτρέπει στους Αλβανούς να διεκδικούν τα εδάφη τους με αξιώσεις.

«...Οι Αλβανοί ενθαρρυνόμενοι από την την απουσίαν παντός ενδιαφέροντος έκ μέρους της Ελλάδος προχωρούν εις την εκτέλεσιν των σχεδίων των...καί οι Ηπειρώται καταληφθέντες και ούτοι από την ανεξήγητην νάρκην και την χάνωσιν, παραμένουν εν αδρανεία...»¹⁶⁵.

4.2 Οι εσωτερικές αντιθέσεις των Αλβανών ως ένα από τα βασικά εμπόδια των αξιώσεων τους.

Η εφημερίδα *Καιροί* θεωρεί πως ένας καθοριστικά σημαντικός λόγος για τον οποίο το αλβανικό εγχείρημα δεν μπορεί να πετύχει, είναι η εσωτερική σύνθεση του πληθυσμού της Αλβανίας και οι αντιθέσεις που προκύπτουν εξαιτίας της θρησκευτικής – πολιτισμικής ανομοιογένειας των Αλβανών.

«Η Αλβανία κατοικείται από 5-6 φυλάς μισουμένας θανασίμος. Τα ήθη της μιας εινέ διάφορα των της άλλης, και ούτω καθεξής. Οι Τσάμηδες, οι Λιάπηδες, οι Μαλισσόροι και οι Γκέγκηδες μισούνται

163 Εφημ. *Καιροί* 19/ 7/ 1912 αρ 188

164 Εφημ. *Σκριπ* 19/ 7/ 1912 αρ 17.314

165 Εφημ. *Σκριπ* 26/ 7/ 1912 αρ 17.321

θανάσιμως...»¹⁶⁶.

Η εφημερίδα *Εμπρός* αντίστοιχα, φαίνεται να υποτιμά την ισχύ των αλβανικών διεκδικήσεων, καθώς και τον ρόλο των διαφορών στο εσωτερικό των Αλβανών εθνικιστών. Το γεγονός ότι οι εξεγερθέντες Αλβανοί είναι διατεθειμένοι να συνθηκολογήσουν με την Πύλη, καθιστά το εγχείρημα τους αδύνατο για την *Εμπρός*.

«...*Η Αλβανική επανάσταση ούτω δεν είχε προωρισμένη να ευδοκιμήσει υπό την νέαν της φυσίν. Και δύναται να προιδη κανεις ασφαλώς ότι έντος ολίγον θα απολέσει πολλά πράγματα, μεταξύ των οποίων δεν είχε το μακρύτερον αι συμπάθειαι, της οποίας απήλαυσεν είς το εξωτερικόν...*»¹⁶⁷.

Η συνθηκολόγηση κρίνεται από την σκοπιά της εφημερίδας ως δείγμα «σύγχυσης» στους κόλπους των Αλβανών εθνικιστών, που δεν μπορούν να διαχειριστούν με άλλο τρόπο τις αξεπέραστες εσωτερικές αντιθέσεις.

4.3 Οι αλβανικές διεκδικήσεις στην Ήπειρο και τα εξωτερικά συμφέροντα στην ευρύτερη περιοχή

Σε κείμενο του βουλευτή Αττικοβοιωτίας Ι. Λαμπρίδη στη *Ακρόπολις*, επιχειρείται μια πληθυσμιακή – γλωσσική ανάλυση της Ηπείρου. Σύμφωνα με την ανάλυση, ο πληθυσμός της Ηπείρου ανέρχεται σε 500.000 κάτοικους, εκ των οποίων οι 280.000 είναι Ελληνόφωνοι, ενώ από το υπόλοιπο τμήμα του πληθυσμού ελάχιστοι είναι μωαμεθανοί Αλβανοί. Ως προς το γλωσσικό, ο Ι. Λαμπρίδης υποστηρίζει ότι η Αλβανική γλώσσα επικρατεί μόνο στη διοίκηση Βερατίου, ενώ ακολουθεί ως δεύτερη γλώσσα την Ελληνική στο Αργυρόκαστρο και στο παραλιακό τμήμα της Παραμυθίας¹⁶⁸.

Σύμφωνα με τον ίδιο, οι Αλβανοί τεκμηριώνουν την αλβανικότητα συγκεκριμένων περιοχών, στην ύπαρξη Αλβανόφωνων πληθυσμών, αγνοώντας το γεγονός ότι το γλωσσικό δεν αποτελεί πάντοτε γνώρισμα της καταγωγής, καθώς συνδέεται και με άλλους παράγοντες πολιτικής φύσεως. Συνεχίζοντας τονίζει ότι, οι Αλβανοί λειτουργούν από τα πρώτα κιόλας εθνικά τους βήματα ως συνεργάτες των Τούρκων εναντίον της Ελλάδας, ενώ ως προς τις διεκδικήσεις τους δεν υπολογίζουν τις αντιδράσεις των γειτονικών εθνών¹⁶⁹.

166 Εφη, *Καιροί* 19/ 7/ 1912 αρ αρ 2012

167 Εφημ. *Εμπρός* 7/ 8/ 1912 αρ 5.675

168 Εφημ. *Ακρόπολις* 21/ 7/ 1912 αρ 10060

169 Εφημ. *Ακρόπολις* 22/ 7/ 1912 αρ 10061

Σύμφωνα με την *Ακρόπολις* η Ελλάδα πρέπει να εκμεταλλευτεί τη σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ της Ιταλίας και της Αυστροουγγαρίας για την διαχείριση της Αλβανίας, προωθώντας τα δικά της συμφέροντα στη Νότια Αλβανία, σε συνεργασία με τους Βούλγαρους που έχουν αξιώσεις στο Βόρειο τμήμα της χώρας. Η σύναψη Ελληνοβουλγαρικής συμμαχίας θα μπορούσε να περιορίσει την έπαρση των Αλβανών.

«... Πρός το παρόν, ή Ελληνο – βουλγαρική σύμπραξις θα ήτο ευτύχημα αν εύρισκε πρώτον πεδίων εφαρμογής την Αλβανίαν...»¹⁷⁰.

Σε άρθρο με τίτλο Αλβανοί « *Ελλάς και Ήπειρος* » στους *Καιρούς*, γίνεται λόγος για εξυπηρέτηση έξωθεν συμφερόντων στην Ήπειρο, συμφέροντα που χρησιμοποιούν τους Αλβανούς και τις εθνικές τους αξιώσεις.

«Είνε δέ γεγονός αναμφισβλητητον, ότι όπισθεν των Αλβανών κρύπτονται γνωστοί εποφθαλμανταί των χωρών τουτών...αίτινες ώθουσιν αυτούς εις τάς εξεγέρσεις και προστατεουσί τάς επαναστάσεις των...»¹⁷¹.

Για την οπτική της εφημερίδας *Καιροί*, το εθνικό ζήτημα της Αλβανίας αποτελούσε εξαρχής μοχλό πίεσης προς όφελος των Τούρκικων συμφερόντων στην Βαλκανική χερσόνησο. Η απειλή της εξαπλώσεως των βαλκανικών κρατών, οδήγησε την Πύλη στη προώθηση των Αλβανικών αιτημάτων για εθνική ολοκλήρωση.

«... η μέτα τόν Ρωσσοτουρκικόν πόλεμον του 1878 δημιουργηθείσα παρά της Πύλης τεχνητή εξέγερσις των Αλβανών είχεν, ως αποτέλεσμα την μείωσιν της εδαφικης αυξήσεως του Μαυροβουνίου και της Ελλάδος...»¹⁷².

Αυτό που απασχολεί τον τύπο το δεύτερο εξάμηνο του 1912, είναι οι αξιώσεις των Αλβανών στην Ήπειρο. Η δυνατότητα δημιουργίας αυτόνομου Αλβανικού κράτους, που συμπεριλαμβάνει την Ήπειρο προκαλεί τις αντιδράσεις του ελληνικού τύπου. Η *Ακρόπολις* καλεί τους Αλβανούς να ακολουθήσουν τον εθνικό τους δρόμο με σεβασμό στους γειτονικούς λαούς.

«Ημείς τους Αλβανούς τους θεωρούμεν ως λαόν γενναίον, ιπποτικόν, ευγενή και επί τούτοις ως λαόν όμαιμον αδελφικόν φέροντα μόνον δηωρίαν την οποίαν μακροί αιώνες δουλείας και μακρότεροι ακόμα βαρβαρότητος επεσώρευσαν επ' αυτών. Αί δηωρίαί αυταί διά να φύγουν και διά να γίνουν οι Αλβανοί από λαός μάλλον χριστιανικός, παρά μουσουλμανικός, απαιτούνται χρόνος, εξέλιξεις, εργασία, αγώνες. Αυτή όμως η εργασία θα στεφανώσι τον εθνικόν αγώνα των Αλβανών. Όχι η πλεονεγία των. Όχι η ληστρική απόπειρα τους να κατακτήσουν πληθουσμούς μη Αλβανικούς,

170 Εφημ. *Ακρόπολις* 26/ 7/ 1912 αρ 10068

171 Εφημ. *Καιροί* 14/ 7/ 1912 αρ 183

172 Εφημ. *Καιροί* 16/ 7/ 1912 αρ 185

Σερβικούς, Βουλγαρικούς ή Ελληνικούς...»¹⁷³.

Οι λέξεις «γενναίος», «ιπποτικός» και «ομαίμονες» συνόδευαν συχνά τις αναφορές στους Αλβανούς, καθώς αποτέλεσαν βασικό στοιχείο της προσέγγισης των δύο πλευρών. Φυσικά, την ίδια περίοδο γράφονται και αρνητικά σχόλια για τους Αλβανούς, όπως «πονηροί» και «μη έμπιστοι», κυρίως εξαιτίας της Μουσουλμανικής πλειοψηφίας και των βλέψεων τους στην Ήπειρο¹⁷⁴.

Οι Αλβανικές βλέψεις στη Ήπειρο, μονοπωλούν το ενδιαφέρον του τύπου σε όλο το διάστημα που μελετήθηκε. Οι συνεντεύξεις επιφανών Αλβανών που σχολιάζουν το ζήτημα, μαρτυρούν το ειδικό βάρος που δίνεται στο θέμα από την πλευρά του τύπου. Η κυρίαρχη άποψη, που αναδεικνύεται από τα κείμενά της εφημερίδας *Ακρόπολις*, είναι ότι οι διεκδικήσεις στην Ήπειρο δεν συνδέονται με το Αλβανικό εθνικό κίνημα, άλλα προωθούνται από εξωτερικά συμφέροντα που στοχοποιούν τον ελληνισμό.

«Τούτο είναι αποτέλεσμα τεχνητού θορύβου, τον οποίον δημιουργούν οι έξω της Αλβανίας φωνασκοί...είναι λυπηρόν ότι τας φωνασκίας αυτάς τάς δημιουργούν ως επί το πλείστον χριστιανοί Αλβανοί, ευτυχώς πολύ ολίγοι οι οποίοι κατέχονται από πνεύμα αλογίστου μισελληνισμού...»¹⁷⁵.

Ο διορισμός Αλβανού βαλή στα Ιωάννινα από την Οθωμανική διοίκηση, ήταν ένα από τα ζητήματα που προκάλεσε την έντονη αντίδραση του τύπου, καθώς με αυτόν τον τρόπο προωθούνται ξεκάθαρα τα Αλβανικά συμφέροντα στη περιοχή¹⁷⁶. Η εφημερίδα *Ακρόπολις*, φιλοξενεί συνέντευξη στενού συγγενή του βαλή των Ιωαννίνων, τονίζοντας μάλιστα το γεγονός, ότι αναφέρθηκε στην αλβανικότητα της Ηπείρου. Το ίδιο γεγονός, σε συνδυασμό με την αναγνώριση της αλβανικής γλώσσας σε διοικητικό επίπεδο από την Πύλη, κέντρισε το ενδιαφέρον της εφημερίδας *Καιροί*¹⁷⁷. *«Η Ήπειρος είναι Αλβανία, με διέκοψε με θυμόν ο υίος του βαλή Ιωαννίνων και έχουμε δικαίωμα να κάνουμε ότι θέλουμε εκεί επάνω...»¹⁷⁸*, γράφει για την απόφαση η *Ακρόπολις*.

Οι αξιώσεις των Αλβανών στην Ήπειρο προβάλλονται συχνά ως εξυπηρέτηση εξωτερικών συμφερόντων. Έξαλλου, όπως τονίζεται συχνά στον τύπο, αν οι Αλβανοί έκαναν την επιλογή να συμμαχήσουν με τα υπόλοιπα βαλκανικά κράτη σε κοινή κατεύθυνση, θα μπορούσαν να εξελιχθούν

173 Εφημ. *Ακρόπολις* 14/ 7/ 1912 αρ 10083

174 Γιάννης Χατζής, ο. π., σελ 81

175 Εφημ. *Ακρόπολις* 28/ 7/ 1912 αρ 10067

176 Εφημ. *Ακρόπολις* 27/ 8/ 1912 αρ 10094

177 Εφημ. *Καιροί* 12/ 8/ 1912 αρ 2012

178 Εφημ. *Ακρόπολις* 13/ 9/ 1912 αρ 10111

σε ρυθμιστές των εξελίξεων στη Βαλκανική χερσόνησο¹⁷⁹.

Οι Αλβανικές αξιώσεις φαίνεται να προβληματίζουν την εφημερίδα *Καιροί*. Γίνεται λόγος για απόπειρα καλλιέργειας Αλβανικής εθνικής συνείδησης στην συγκεκριμένη περιοχή, παρόλο που για την οπτική της εφημερίδας, οι κάτοικοι μουσουλμανικής θρησκείας δεν έχουν διαφορά από τους Τούρκους στο επίπεδο της εθνικής τους αντίληψης. Εδώ βλέπουμε να αναπαράγεται ξανά ένα από τα πιο συνηθισμένα επιχειρήματα της ελληνικής πλευράς, ως προς το χαρακτήρα των αλβανικών διεκδικήσεων.

«... Από τινων ημερών διατρίβει ένταυθα ο Αλβανός δημοσιογράφος Δερβίς Χίμα. Υπό το πρόσχημα ότι θα εισπράξει συνδρομάς υπέρ της εφημερίδος του παρά την ένταυθα Αλβανών ως επί το πολύ υπαλλήλων, καλύπτει τον κύριον σκοπόν της ελευσεώς του όστις είνε η καλλιέργεια της Αλβανικής ιδέας, αν ουχί εν Πρεβέζη όπον Αλβανοί δεν υπάρχουν, αλλ' έν Μαργαριτίω και Παραμυθία, ένθα πολλών χωρίων οι κατοίκοι είναι Τουρκαλβανοί Τσάμηδες...»¹⁸⁰.

Παράλληλα, η εφημερίδα *Εμπρός* επικεντρώνεται στα κοινά διακυβεύματα μεταξύ Αλβανίας και Ελλάδας, στο πλαίσιο των υπό διεκδίκηση περιοχών.

Η είδηση της συνάντησης Αλβανών στη Κέρκυρα, αποτελεί αφορμή για την αναφορά στις διεκδικήσεις των Αλβανών εθνικιστών στην Ήπειρο, καθώς και στην αδράνεια της ελληνικής πλευράς που παρουσιάζεται να μην έχει αντιληφθεί το μέγεθος της απειλής¹⁸¹.

Σε συνέντευξη του Ισμαήλ Κεμάλ, τονίζεται το γεγονός, ότι οι Αλβανοί αγωνίζονται για περαιτέρω δικαιώματα και όχι για την δημιουργία αυτόνομου κράτους.

«Ο επιφανής Αλβανός πολιτευτής Ισμαήλ Κεμάλ βέης παρέσεχμοι ευγένως ζητηθείσαν συνεντευξίν κατά την οποίαν ετονίσεν ότι οι Αλβανικοί αγώνες δεν εμπνέονται από αποσπαστικών εκ της Τουρκίας διαθέσην...»¹⁸².

Η στάση του Ισμαήλ Κεμάλ ως προς το είδος των αλβανικών αξιώσεων, πηγάζει από τις προσωπικές του φιλοδοξίες. Ο ίδιος, εξαιτίας της προνομιακής θέσης που κατείχε στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, ήταν διατεθειμένος να υποστηρίξει το σχέδιο δημιουργίας αυτόνομου κράτους μόνο αν είχε την εγγύηση, ότι θα παίξει ηγετικό ρόλο στο νέο κράτος. Διακύβευμα που αν μη τι άλλο έθετε σε κίνδυνο τα προσωπικά του συμφέροντα¹⁸³.

Το ζήτημα της Ηπείρου, όπως είδαμε και άλλου, είναι κυρίαρχο σε όλο το διάστημα που μελετήθηκε. Η *Εμπρός* στέκεται στην απειλή κατά των ελληνικών συμφερόντων από την πολιτική

179 Εφημ. *Ακρόπολις* 6/ 11/ 1912 αρ 10164

180 Εφημ. *Καιροί* 25/ 5/ 1912 αρ 143

181 Εφημ. *Εμπρός* 1/ 7/ 1912 αρ. 5.638

182 Εφημ. *Εμπρός* 5/ 7/ 1912 αρ. 5.643

183 Nathalie Clayer, ο. π., σελ 623- 624

των Αλβανών σε συνεννόηση με τους Τούρκους.

«...η Ηπειρος χαρακτηρίζεται ως έπαρχια αλβανική και παραδίδεται ελαφρά τη συνειδήσει εις τους οδόντας των Αλβανών. Δεν πρόκειται επομένως περί αξιώσεων προς βελτίωσιν της τύχης των, αλλά προς επέκτασιν της επιρροής των εκεί, οπού δεν υπάρχουν ομόφυλοι αυτών, αλλ' Έλληνες το αίσθημα, την γλώσσαν, την φυλήν, την θρησκείαν, την καταγωγήν, την ιστορίαν και την παράδοσιν...»¹⁸⁴.

Το ζήτημα της Ηπείρου αποτέλεσε κώλημα στις ελληνοαλβανικές σχέσεις από την στιγμή που αποκρυσταλλώθηκαν τα αιτήματα των Αλβανών εθνικιστών. Οι κοινές διεκδικήσεις στην Ήπειρο τέθηκαν εμπόδιο στις απόπειρες συνεννόησης που έγιναν μεταξύ Ελλήνων και Αλβανών¹⁸⁵.

4.4 Η ανακήρυξη της αλβανικής ανεξαρτησίας μέσα από τον ελληνικό τύπο της εποχής

Το ενδιαφέρον της εφημερίδας *Ακρόπολις* μονοπωλείται από τις διεκδικήσεις των Αλβανών.

«... οί Αλβανοί εκδηλώνοντας φανερά την περιφρόνησίν των προς τας Τουρκικάς αρχάς περιφέρονται διαρκώς εις τους δρόμους ένοπλοι χωρίς να τολμή κανείς να τους παρατηρήση από τους ανθρώπους της κυβερνήσεως...»¹⁸⁶.

Γίνεται αναφορά για πρώτη φορά, στη δυνατότητα δημιουργίας αυτόνομου Αλβανικού κράτους με την μορφή της Αντιβασιλείας. Η συγκεκριμένη πρόταση έρχεται από την πλευρά της Πύλης ως συμβιβαστική λύση, ενώ κρίνεται από την εφημερίδα ως αναμενόμενη κίνηση εξαιτίας της κρισιμότητας της κατάστασης¹⁸⁷.

Η *Ακρόπολις* αντιλαμβάνεται, ότι το εγχείρημα από την πλευρά των Αλβανών είναι πιο οργανωμένο από κάθε άλλη φορά που επιχειρήθηκε κάτι αντίστοιχο. Το μέγεθος της απειλής, φανερώνεται με την αδιαλλαξία που αντιμετωπίζει το εγχείρημα σημαντικό μέρος των αξιωματούχων της Πύλης, όπως ο Μαχμούτ Σεφκέτ που πίστευε πως κάθε είδους υποχώρηση θα είχε χειρότερες συνέπειες για το μέλλον της Πύλης « *Εφ' όσον εχομεν λόγχας πάσα υποχώρησις του κράτους θα σημάνη την καταδίκην του...*»¹⁸⁸.

Η ανακήρυξη της Αλβανικής ανεξαρτησίας, φαίνεται πως προκαλεί εντόνους προβληματισμούς.

184 Εφημ. *Εμπρός* 11/ 8/ 1912 αρ. 5.679

185 Βασίλης Κ. Γούναρης, ο. π., σελ 221

186 Εφημ. *Ακρόπολις* 24/ 2/ 1912 αρ 9012

187 Εφημ. *Ακρόπολις* 1/ 3/ 1912 αρ 9018

188 Εφημ. *Ακρόπολις* 30/ 6/ 1912 αρ 10039

Οι αξιώσεις των Αλβανών σε εδάφη που για την Ελλάδα ήταν αδιαπραγμάτευτα ελληνικά, δεν αφήνουν αδιάφορο τον τύπο¹⁸⁹.

Τα γεωγραφικά όρια του νεοσύστατου κράτους, καθώς και η εξωτερική επιρροή που θα δεχτεί, απασχολούν την *Ακρόπολις* την συγκεκριμένη χρονική στιγμή¹⁹⁰.

Η διαμάχη μεταξύ της Ιταλίας και της Αυστροουγγαρίας έγκειται στο γεγονός, ότι και οι δύο αποσκοπούν στον έλεγχο του νέου Αλβανικού κράτους, με σκοπό να αυξήσουν την επιρροή τους στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων¹⁹¹. Τα συμφέροντα της Ιταλίας και της Αυστροουγγαρίας τονίζονται ιδιαίτερα από την μεριά του τύπου.

Η πράξη της ανακήρυξης της Αλβανικής ανεξαρτησίας, φαίνεται ως πλήρως συνδεδεμένη με τα συμφέροντα της Αυστροουγγαρίας στα Βαλκάνια και για τους *Καιρούς*, όπως και για την κυρίαρχη οπτική του τύπου άλλωστε.

Στην πραγματικότητα, για την εφημερίδα, οι αντιθέσεις μεταξύ των Αλβανών μετατρέπουν σε αδύνατη την όποια προσπάθεια για δημιουργία έθνους κράτους με ομοιογενή χαρακτηριστικά.

«...βεβαίως έν Αλβανία δεν υφίσταται ζήτημα εθνότητας. Ουδέμια υπάρχει εν τοίς κατοίκοις της χώρας ταύτης ομογένεια θρησκείας...η γλωσσά την αφ' ετέρον ούδεν έχει το ίδιον. Αποτελείται, κατά το πλείστον, από Τουρκικάς, Ελληνικάς και Σλαβικάς λέξεις... επίσης δεν υπάρχει παρά τοίς Αλβανοίς ομοιότης ήθων και εθίμων...»

Αξίζει να αναφερθεί, ότι για τους *Καιρούς*, η καταλληλότερη λύση για το μέλλον της Αλβανίας είναι ο διαμελισμός της, μεταξύ Ελλάδας, Σερβίας και Μαυροβουνίου. Η συγκεκριμένη θέση πηγάζει εξάλλου από την απόφαση που είχε παρθεί εντός της συμμαχίας των τριών κρατών με ορίζοντα το τέλος του πολέμου¹⁹².

Ο διαμελισμός της Αλβανίας μεταξύ Ελλάδας, Σερβίας και Μαυροβουνίου παρουσιάζεται ως η μοναδική αποδεκτή και ρεαλιστική λύση για το αλβανικό εθνικό ζήτημα και στην εφημερίδα *Σκριπ*. Η συγκεκριμένη λύση θα αποτελούσε εγγύηση για την ασφάλεια στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων, ενώ παράλληλα η παραχώρηση της Βόρειας Αλβανίας στη Σερβία και το Μαυροβούνιο και του Νοτίου τμήματος στην Ελλάδα, θα εξασφάλιζε την οικονομική σταθερότητα σε μια αδύναμη οικονομικά περιοχή όπως η Αλβανία¹⁹³. Για την παραπάνω εφημερίδα, αυτόνομο αλβανικό κίνημα δεν μπορεί να υφίσταται, καθώς η χώρα πάντοτε υπήρχε ως τμήμα άλλης χώρας ή αυτοκρατορίας και έτσι μπορεί να εξασφαλίζει την ύπαρξη της¹⁹⁴.

189 Εφημ. *Ακρόπολις* 25/ 11/ 1912 αρ 10183

190 Εφημ. *Ακρόπολις* 7/ 12/ 1912 αρ 10193

191 Εφημ. *Ακρόπολις* 10/ 12/ 1912 αρ 10198

192 Εφημ. *Καιροί* 17/ 11/ 1912 αρ 278

193 Εφημ. *Σκριπ* 1/ 11/ 1912 αρ 6.218

194 Εφημ. *Σκριπ* 31/ 10/ 1912 αρ 6.217

Η δημιουργία και επέκταση ενός αυτονόμου κράτους, ενέχει τον κίνδυνο της αποσταθεροποίησης στην περιοχή. Οι εσωτερικές αντιθέσεις των Αλβανών σε θρησκευτικό και πολιτισμικό επίπεδο, αυξάνουν τις πιθανότητες προς αυτή την κατεύθυνση. Η μη ταύτιση θρησκευτικού - εθνικού στη περίπτωση των Αλβανών, ενδεχομένως να μην γίνεται αντιληπτή από μερίδα Ελλήνων. Εύλογα, αν υπολογίσουμε, ότι στην περίπτωση του ελληνικού εθνικισμού, το εθνικό αίσθημα απευθύνεται στο θρησκευτικό, κατατάσσοντας την ελληνική περίπτωση σε άλλο είδος εθνικισμού¹⁹⁵. Στη *Σκριπ* συναντάμε ξεκάθαρη στάση ενάντια στη δημιουργία ανεξαρτήτου Αλβανικού κράτους.

«...Συμφέρον τέλος ήμων των Ελλήνων ίδια είναι ν' αγωνισθώμεν υπέρ της εξόδου των Σέρβων εις την θάλασσαν και κατά της αυτονομίας των Αλβανών, διότι τοιαύτη αυτονομία, ενώ θα βοηθήση τα Αυστριακά σχέδια, θα παράσχη πλείστα όσα πράγματα εις ήμας και εν Μακεδονία και εν Ηπείρω, τήν οποίαν οι Αλβανοί συνείθισαν να θεωρώσιν ιερόν κτημά των...»¹⁹⁶.

Τονίζεται τέλος, ο έντονος κίνδυνος ξεσηκωμού των Αλβανοφώνων Μουσουλμάνων, πέρα από τα εδάφη της άμεσης Αλβανικής επιρροής, σε περίπτωση δημιουργίας αυτόνομου κράτους, κάτι που ενδέχεται να προκαλέσει προβλήματα και σε άλλες περιοχές¹⁹⁷. Η συγκεκριμένη στάση απέναντι στους μουσουλμάνους Αλβανούς επιβεβαιώνει το γεγονός, ότι οι μωαμεθανοί Αλβανοί αποτελούσαν το διαχρονικό αγκάθι μεταξύ Ελλήνων και Αλβανών.

Όσον αφορά την ανακήρυξη της αλβανικής ανεξαρτησίας στην *Εμπρός*, η εφημερίδα στέκεται στα αλληλοσυγκρουόμενα συμφέροντα των Αλβανών μπέδων. Η σημασία των θρησκευτικών διαφορών τους, είναι άμεσα συνδεδεμένη με την θέση τους στην Αυτοκρατορία. Το συγκεκριμένο γεγονός, επηρεάζει και την στάση τους ως προς την ανεξαρτησία, όπου μεγάλος αριθμός μουσουλμάνων μπέδων φαίνεται να μην υποστηρίζει¹⁹⁸.

Τέλος, το ζήτημα των συνόρων του νεοσύστατου κράτους μονοπωλεί επίσης το ενδιαφέρον της εφημερίδας. Η αναφορά στα σχέδια των Αυστριακών για παρεμπόδιση της εξόδου των Σλάβων στην Αδριατική, αποτελεί κυρίαρχο επιχείρημα ως προς την Αλβανία. Για την *Εμπρός*, οι Μεγάλες Δυνάμεις δεν πρέπει να επιτρέψουν στους Αυστριακούς να επιβάλλουν την πολιτική τους ατζέντα εις βάρος των Ελλήνων¹⁹⁹. Η σκληρή μάχη που δόθηκε μεταξύ Ελλήνων και Αλβανών στο ζήτημα των συνόρων, αποτυπώθηκε και στον τύπο της εποχής.

195 Anthony D. Smith, ο. π., σελ. 77 – 78

196 Εφημ. *Σκριπ* 25/ 11/ 1912 αρ 6.242

197 Εφημ. *Σκριπ* 12/ 12/ 1912 αρ 6.260

198 Εφημ. *Εμπρός* 25/ 11/ 1912 αρ. 5.784

199 Εφημ. *Εμπρός* 15/ 12/ 1912 αρ. 5.804 και 27/ 12/ 1912 αρ. 5.815 και 30/ 12/ 1912 αρ. 5.818

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στον ελληνικό τύπο της περιόδου που μελετήθηκε, αποτυπώνονται οι συγκρούσεις και οι διεκδικήσεις, που στιγμάτισαν την συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Οι ελληνοαλβανικές σχέσεις επηρεάστηκαν καθοριστικά από τις διεκδικήσεις και των δύο πλευρών στην Ήπειρο. Το συγκεκριμένο γεγονός, είναι κυρίαρχο στις αναλύσεις όλων των εφημερίδων που χρησιμοποιήθηκαν στην παρούσα εργασία. Για τον τύπο οι Αλβανοί λειτουργούν προς όφελος των ξένων, στα πρώτα τους εθνικά βήματα ήταν μοχλός πιέσεις των Τούρκων και πλέον εξυπηρετούν τα συμφέροντα των Ιταλών και της Αυστροουγγαρίας στα Βαλκάνια. Με αφορμή το ζήτημα της Ηπείρου ασκείται κριτική στην Ελλάδα από μερίδα του τύπου, για την αδράνεια που επιδεικνύει σχετικά με τις εξελίξεις στη περιοχή. Θα μπορούσε να ειπωθεί, ότι η κριτική έχει και στοιχεία εσωτερικής πολιτικής κόντρας.

Στο πλαίσιο της κοινής σλαβικής απειλής, χρησιμοποιήθηκε το επιχείρημα της κοινής καταγωγής Ελλήνων και Αλβανών. Η εφημερίδα *Ακρόπολις* έκανε λόγο για ένα «κοινό παρελθόν με αρχαίους δεσμούς», στο ίδιο πλαίσιο γίνονται αναφορές στη σύμπραξη των δύο λαών, που θα εξασφάλιζε τα κοινά τους συμφέροντα. Τονίζεται το γεγονός ότι ο Ισμαήλ Κεμάλ επιδίωκε την ελληνική υποστήριξη. Ο ίδιος ακολουθούσε μια τακτική διατήρησης ισορροπιών με όσους θα μπορούσαν να στηρίξουν το αλβανικό εγχείρημα τη δεδομένη χρονική στιγμή.

Ο τύπος τονίζει ιδιαίτερα τις εσωτερικές αντιθέσεις του αλβανικού κινήματος. Οι θρησκευτικές αντιθέσεις, σε συνδυασμό με τα αντικρουόμενα συμφέροντα των Αλβανών μπέηδων καθιστούν την αλβανική προσπάθεια δύσκολη έως ακατόρθωτη.

Όσον αφορά την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας, όλες οι εφημερίδες στέκονται περισσότερο στο ζήτημα της χάραξης των συνόρων. Το κυρίαρχο μοτίβο του τύπου για το ζήτημα ήταν, ότι δεν πρέπει να επιτραπεί από τις Μεγάλες Δυνάμεις στους Αυστριακούς να χρησιμοποιήσουν την Αλβανία για να επιβάλλουν την πολιτική τους ατζέντα εις βάρος άλλων. Η σκληρή μάχη Ελλάδας και Αλβανίας για τα σύνορα του νεοσύστατου κράτους και για την κυριαρχία στην Ήπειρο, δεν θα μπορούσε να αφήσει ανεπηρέαστο τον τύπο.

Όπως είναι λογικό, η ανακήρυξη της ανεξαρτησίας από τους Αλβανούς άλλαξε εν πολλοίς τα δεδομένα σε επίπεδο ελληνοαλβανικών σχέσεων. Δύο λαοί που θα μπορούσαν να είχαν βρεθεί σε κοινό κράτος, έπρεπε πλέον να διεκδικήσουν τα εθνικά τους όρια σε επίπεδο διπλωματικής σύγκρουσης.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Οι Αλβανοί ήταν ο τελευταίος λαός της Βαλκανικής χερσονήσου που ανέπτυξε τις εθνικές του διεκδικήσεις. Η χρονική καθυστέρηση των Αλβανών σε σχέση με τους άλλους εθνικισμούς της περιοχής, συνδέεται με πολλούς και διαφορετικούς παράγοντες.

Αφενός, οι εσωτερικές αντιθέσεις των Αλβανών σε θρησκευτικό και πολιτισμικό επίπεδο και οι διαφορές στην κοινωνική δομή της βόρειας Αλβανίας σε σχέση με την υπόλοιπη χώρα. Αφετέρου, οι οικονομικές σχέσεις των Αλβανών με την Πύλη και τα επιμέρους συμφέροντα των μπεήδων, αποτελούν μερικούς από τους σημαντικότερους παράγοντες για αυτή την καθυστέρηση.

Οι σχέσεις Ελλήνων και Αλβανών πέρασαν από διάφορα στάδια κατά τον 19ο και 20 αιώνα. Επιχειρήθηκε αρκετές φορές να βρεθεί κοινή γραμμή πλευσης μεταξύ των δύο πλευρών, ωστόσο τα σχέδια έβρισκαν πάντα σημαντικά εμπόδια.

Οι διεκδικήσεις αμφοτέρων στην περιοχή της Ηπείρου, έπαιξαν καθοριστικό ρόλο ως προς τα αδιέξοδα. Παράλληλα, ένας ακόμη καθοριστικός παράγοντας για την αποτυχία της συνεννόησης ήταν οι στενές σχέσεις των Αλβανών με την Πύλη. Η Ελλάδα έβλεπε με καχυποψία την σύνδεση των Αλβανών με τους Οθωμανούς, κυρίως των μουσουλμάνων Αλβανών που αποτελούσαν και την πλειοψηφία. Φυσικά, όπως ήταν αναμενόμενο, μετά την ανακήρυξη της αλβανικής ανεξαρτησίας το 1912 το όποιο κλίμα συνεργασίας υπήρχε όλο το προηγούμενο διάστημα, πέρασε σε δεύτερη μοίρα εξαιτίας της κομβικής διαφοροποίησης των δύο λαών, που πλέον έπρεπε να οριοθετήσουν ανταγωνιστικά τα εθνικά τους πλαίσια.

Αναφορικά με την οπτική του τύπου παρατηρούμε, ότι ήταν επηρεασμένος από τις κυρίαρχες αντιλήψεις των Ελλήνων για τους Αλβανούς. Για το λόγο αυτό, είτε υποστήριζε σε συγκεκριμένες φάσεις ότι το αλβανικό εγχείρημα ήταν υποκινούμενο από τα συμφέροντα τρίτων, είτε έβλεπε με θετικό μάτι την προσέγγιση των δύο πλευρών προς όφελος του εθνικού συμφέροντος για την αποφυγή των εξωτερικών κινδύνων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Πρωτογενείς Πηγές

A ΜΕΡΟΣ

Εφημερίδα Εθνικό Πνεύμα , Ιανουάριος 1878 – Απρίλιος 1879

Εφημερίδα Η Φωνή της Αλβανίας, Σεπτέμβριος – Δεκέμβριος 1879

Εφημερίδα Η Ωρα, Ιούνιος 1878 – Απρίλιος 1879

Εφημερίδα Παλιγγενεσία, Ιανουάριος – Νοέμβριος 1877, Ιανουάριος – Απρίλιος 1879

B ΜΕΡΟΣ

Εφημερίδα Ακρόπολις : Ιανουάριος – Δεκέμβριος 1912

Εφημερίδα Εμπρός : Ιούλιος – Δεκέμβριος 1912

Εφημερίδα Καιροί : Μάιος – Δεκέμβριος 1912

Εφημερίδα Σκριπ : Μάιος – Δεκέμβριος 1912

Δευτερογενής Βιβλιογραφία

Αγγλική Βιβλιογραφία

- Anderson M. S., *The eastern question 1774 – 1923, a study in international relations*, published by the Macmillan press LTD, London 1966.
- C Hall Richard, *The Balkan Wars 1912 – 1913, Prelude to the first World War*, by Routledge, London 2000.
- Kondis Basil, *Greece and Albania 1908 – 1912*, εκδ. Institute of Balkan studies, Θεσσαλονίκη 1976.
- Poll Stefanaq – Puto Arben, *The History of Albania, from its origins to the present days*, Routledge & Kegan Paul, London, Boston and Henley 1981.
- Skendi Stavro, *Albanian national awakening 1878 – 1912*, published by Princeton University, 1967.

Αλβανική Βιβλιογραφία

- Bezeraj Selim, *Shqiptaret dhe Austro – Hungaria gjate viteve 1912 – 1914*, Universiteti I Tiranes, Τίρανα 2014.
- Pepo Petraç, *Lufta per clirim kombetar ne vitet 1878 – 1912*, Universiteti I Tiranes, instituti I Historise e Gjuhesise, Τίρανα 1962.
- Prifti Kristaq (επιμ.), *Historia e popullit Shqiptar том 2., Rilindja Kombetare*, Τίρανα 2002.

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Αιλιανός Κωνσταντίνος Ι., *Η στάση της Αυστροουγγαρίας στο ζήτημα της προσαρτήσεως της Θεσσαλίας και της Ηπείρου από την Ελλάδα*, Νομική Σχολή Πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα 1985.
- Αντωνόπουλος Ηλίας Α., *Αλβανία & ελληνοαλβανικές σχέσεις 1912 – 1994*, εκδ. Ωκεανίδα, Αθήνα 1995.
- Vickers Miranda, *Οι Αλβανοί*, Αθήνα, Οδυσσέας 1997.
- Gawrych George W., *Η Ημισέληνος και ο Αετός, Οθωμανική εξουσία, ισλάμ και οι Αλβανοί (1874 – 1913)*, εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα 2008.
- Jelavich Barbara , *Ιστορία των Βαλκανίων Ι, 18ος – 19ος αιώνας*, μτφρ. Χριστίνα Δεληστάθη εκδ. Πολύτροπον, Cambridge University Press 1983.
- Γκοβέσης Γεώργιος, *Πολιτική μεταρρύθμιση και τύπος στα Βαλκάνια, η περίπτωση της Σαββατιαίας επιθεωρήσεις στην Οθωμανική Αυτοκρατορία κατά την 1η συνταγματική μεταρρύθμιση το 1878*, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα 2002.
- Γουνάρης Βασίλειος Κ, *Τα Βαλκάνια των Ελλήνων, από το Διαφωτισμό έως τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο*, εκδ. Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη 2007.
- Γκίκας Νικόλας, *Η εικόνα της Αλβανίας και των Αλβανών στην Ελλάδα του 19ου αι.*, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα 2007.
- Driault Edouard, *το ανατολικό ζήτημα, από τις αρχές του έως την Συνθήκη των Σεβρών*, εκδ. Κάτοπτρο, Αθήνα 1997.
- Δεμερτζής Νίκος, *Ο λόγος του εθνικισμού, αμφίσημο σημασιολογικό πεδίο και σύγχρονες τάσεις*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 1996.
- Δρούλια Λουκία – Κουτσοπανάγου Γιούλα (επιμ.), *Εγκυκλοπαίδεια του ελληνικού τύπου 1784 – 1974, ΕΙΕ*, Αθήνα 2008.
- Ilichev Ivan, *Έχει δίκιο η πατρίδα μου; Η προπαγάνδα των Βαλκανικών Κρατών 1821 –*

1923, εκδ. Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη 2011.

- Castellan Georges, *Ιστορία των Βαλκανίων (14ος – 20ος αι.)*, μτφρ. Βασιλική Αλιφέρη, εκδ. Γκοβόστης εκδοτική ABEE, 1991.
- Clayer Nathalie, *Οι απαρχές του αλβανικού εθνικισμού*, εκδ. Ισνάφη, Ιωάννινα 2009.
- Κατερίνα Γαρδίκια. 2008. Η Ελλάδα και το Ανατολικό ζήτημα (1821-1923), η Ελλάδα και οι εθνότητες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας (1856-1878), Λιάκος Α. - Γαζή Ε.(επιμ.), *Η Συγκρότηση του ελληνικού κράτους, Διεθνές πλαίσιο, εξουσία και πολιτική τον 19ο αιώνα*, Αθήνα, εκδ. Νεφέλη.
- Καζάζης Νεοκλής, *Ελληνοαλβανική συνεννόησης, το αλβανικόν ζήτημα σε σχέση προς το ελληνικόν έθνος*, Αθήνα 1907.
- Κόντης Βασίλειος, *Ελληνισμός της Βορείου Ηπείρου και ελληνοαλβανικές σχέσεις τομ.1*, εκδ. Βιβλιοπωλείον της εστίας, Αθήνα 1995.
- Κωφός Ευάγγελος, *Η Ελλάδα και το Ανατολικό ζήτημά 1875 – 1881*, εκδ. Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 2001.
- Λάσκαρης Μ. Θ., *Το ανατολικόν ζήτημα 1800 – 1923, τομ. Α ' (1800 -1878)*, εκδ. Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη.
- Λέκκας Παντελής, *Η εθνικιστική ιδεολογία*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2011.
- Λεοντίου Λεόντιος, *Το αλβανικό ζήτημα*, Αθήνα 1897.
- Λούβη Λίνα, *Περί γέλωτος Βασίλειον*, εκδ. Βιβλιοπωλείον της ΕΣΤΙΑΣ, Αθήνα 2002
- Μάγερ Κώστας, *Ιστορία του Ελληνικού τύπου τομ. Α 1790 – 1900*, εκδ. Α. Δημόπουλος, Αθηνά 1957.
- Μπάλτα Νάση και Παπαδημητρίου Δέσποινα, *Σημειώσεις για την ιστορία του τύπου*, Αθήνα, Οδυσσέας 1993.
- Νυσταζοπούλου – Πελεκίδου Μαρία, *Οι Βαλκανικοί Λαοί, από την Τουρκική κατάκτηση στην εθνική αποκατάσταση (14ος – 19ος αι.)*, εκδ Βανίας, Θεσσαλονίκη 1991.
- Rantowitch Stevan K., *Ιστορία των Βαλκανίων 1804 – 1945*, εκδ. Βάνιας/ σειρά ιστορ, Θεσσαλονίκη 2005.
- Παπαγεωργίου Στέφανος (μεταφ.), Τσαγκαρουλάκη Χρύσα (επιμ.), *Ισμαήλ Κεμάλ Μπέη Βλόρα απομνημονεύματα, ο δημόσιος και ιδιωτικός βίος ενός υψηλόβαθμου Οθωμανού αξιωματούχου και πρώτου πρωθυπουργού της Αλβανίας*, εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα

Φεβρουάριος 2017.

- *Πιτούλη – Κίτσου Χριστίνα, οι ελληνοαλβανικές σχέσεις και το βορειοηπειρωτικό ζήτημα κατά της περίοδο 1907 – 1914, εκδ. Ολκός, Αθήνα 1997.*
- *Ristelhueber Rene, Ιστορία των Βαλκανικών Λαών, εκδ. Παπαδημα, Αθήνα 2008.*
- *Smith Anthony D., Εθνική ταυτότητα, εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα Οκτώβριος 2000.*
- *Σκουλίδας Ηλίας Γ., Οι σχέσεις Ελλήνων και Αλβανών κατά τον 19ο αιώνα : Πολιτικές επιδιώξεις και θεωρήσεις (1875 – 1879), Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Ιωάννινα 2001.*
- *Σταυριανός Λ. Σ., Τα Βαλκάνια από το 1453 και μετά τομ. 1, εκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2006.*
- *Σταυριανός Λ. Σ., Τα Βαλκάνια από το 1453 και μετά τομ. 2, εκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2006.*
- *Τσάτσης Βασίλης, Η οργάνωση του Βορειοηπειρωτικού αγώνα και οι πιέσεις προς την ελληνική πλευρά 1914 – 1921, Παντείο Πανεπιστήμιο, Αθήνα 2016.*
- *Χατζής Γιάννης, Η Αλβανική εθνική κίνηση και η προοπτική μιας ελληνοαλβανικής προσέγγισης τέλη 19ου – αρχές 20ου αι., Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 2008.*